

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Regionální disparity v pobaltských zemích
Regional Disparities in the Baltic Countries

Student: Petra Matoušková

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Eva Poledníková

Ostrava 2012

VŠB-Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání bakalářské práce

Student: **Petra Matoušková**

Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6210R004 Eurospráva

Téma: Regionální disparity v pobaltských zemích
Regional Disparities in the Baltic Countries

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Regionální disparity a regionální politika
3. Socioekonomická analýza a regionální struktura pobaltských zemí
4. Analýza a komparace regionálních disparit v pobaltských zemích
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

EUROSTAT EUROPEAN COMMISSION. *Eurostat regional year book 2010*. European Union, 2010. 264 s. ISBN 978-92-79-14565-0.

JÁČ, Ivan a KOLEKTIV. *Jedinečnost obce v regionu*. 1. vyd., 2010. 203 s. ISBN 978-80-7431-038-6.

KUTSCHERAUER, Alois a KOLEKTIV. *Regionální disparity: Disparity v regionálním rozvoji země, jejich pojetí, identifikace a hodnocení*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava Ekonomická fakulta, 2010. 246 s. ISBN 978-80-87029-19-8.

MOLLE, Willem. *European cohesion policy: Regions and Cities*. 1. vyd. London: Routledge, 2007. 347 s. ISBN 978-0-415-43812-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Eva Poledníková**

Datum zadání: 25. listopadu 2011

Datum odevzdání: 11. května 2012

prof. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně. Přílohy č. 1-4, dané mi k dispozici, jsem samostatně doplnila.“

V Ostravě dne 11. května 2012

.....
Matoušková Petra

S poděkováním za odbornou pomoc, konzultace a věnovaný čas své vedoucí bakalářské práce Ing. Evě Poledníkové.

Obsah

1 Úvod	5
2 Regionální disparity a regionální politika	7
2.1 Teoretické vymezení a pojetí regionálních disparit	7
2.1.1 Definice disparit	7
2.1.2 Klasifikace regionálních disparit	9
2.1.3 Vznik regionálních disparit	9
2.1.4 Přístupy k regionálním disparitám v teoriích regionálního rozvoje	11
2.2 Regionální disparity a regionální politika EU	13
2.2.1 Regionální politika	13
2.2.2 Regionální politika EU	14
2.2.3 Regionální disparity a soudržnost v EU	18
2.3 Ukazatele regionálních disparit v EU	19
2.3.1 Ukazatele pro hodnocení ekonomické, sociální a územní soudržnosti v EU	20
2.3.2 Strukturální ukazatele	21
2.3.3 Ukazatele Strategie Evropa 2020	21
3 Socioekonomická charakteristika pobaltských zemí	24
3.1 Estonsko	24
3.1.1 Základní charakteristika	25
3.1.2 Zjednodušená situační analýza	26
3.1.3 Regionální struktura	32
3.2 Lotyšsko	34
3.2.1 Základní charakteristika	34
3.2.2 Zjednodušená situační analýza	35
3.2.3 Regionální struktura	40
3.3 Litva	42
3.3.1 Základní charakteristika	43

3.3.2 Zjednodušená situační analýza	44
3.3.3 Regionální struktura	48
4 Analýza a komparace regionálních disparit v pobaltských zemích.....	51
4.1 Metody pro hodnocení regionálních disparit	51
4.1.1 Metoda semaforu	51
4.1.2 Bodová metoda	52
4.2 Analýza vybraných indikátorů regionálních disparit.....	53
4.2.1 HDP na obyvatele v PPS	53
4.2.2 Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum	56
4.2.4 Dlouhodobá míra nezaměstnanosti.....	58
4.2.5 Objem nákladní dopravy	59
4.2.6 Energetická náročnost hospodářství	60
4.3 Aplikace vybraných metod pro měření disparit	60
4.3.1 Hodnocení disparit pomocí metody semaforu.....	60
4.3.2 Hodnocení disparit pomocí bodové metody	70
4.3.3 Výsledné hodnocení	75
5 Závěr	77
Seznam použité literatury	79
Seznam zkratk.....	85
Seznam tabulek	
Seznam obrázků	
Seznam grafů	
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1 Úvod

Problematika existence regionálních disparit není jen otázkou ekonomickou, ale také sociální a politickou. Regionální disparity jsou často důsledkem geografické polohy, vyplývají z různého vybavení regionů přírodními zdroji, může k nim docházet vlivem přírodních jevů, mohou být ale i výsledkem lidské činnosti nebo politických vlivů. Zkoumání disparit je důležité z hlediska vlivu na rozvoj regionů, přičemž naším cílem je jejich snižování. V průběhu 20. století je nejčastěji uváděným důvodem disparitního vývoje proces globalizace světové ekonomiky.

Regionální disparity jsou v Evropské unii (EU) velmi aktuálním tématem. Díky poslednímu rozšíření EU z roku 2004 a 2007 došlo k velkému nárůstu regionálních disparit. V roce 2013 se EU rozšířil o dalšího člena, tudíž se předpokládá opět prohloubení rozdílů mezi zeměmi EU.

Cílem bakalářské práce je přiblížit problematiku regionálních disparit a regionální politiky EU a především analyzovat, komparovat a zhodnotit regionální disparity v pobaltských zemích (Estonsko, Lotyšsko, Litva). Z hlediska dostupnosti dat na dané teritoriální úrovni bylo pro praktickou část vybráno šest indikátorů regionálních disparit, které budou dále zkoumány v referenčním období 2000 – 2010.

Bakalářská práce se skládá ze tří obsahových kapitol. Obsahově první kapitola se zabývá teoretickým vymezením regionálních disparit, a regionální politiky. První podkapitola pojednává o pojetí regionálních disparit, uvádí definici, klasifikaci a vznik regionálních disparit a dále se také věnuje přístupům k regionálním disparitám v teoriích regionálního rozvoje. Druhá podkapitola objasňuje chápání regionálních disparit v kontextu soudržnosti EU. Poslední část je zaměřena na ukazatele regionálních disparit, kde jsou charakterizovány ukazatele pro hodnocení ekonomické, sociální a územní soudržnosti v EU, dále pak strukturální ukazatele a ukazatele Strategie Evropa 2020.

Obsahově druhá kapitola je zaměřena na socioekonomickou charakteristiku pobaltských zemí. Podkapitoly se zabývají jednotlivými pobaltskými zeměmi, především se věnují základní charakteristice, vybranými oblastmi (ekonomický vývoj, trh práce, zahraniční obchod aj.) a regionální strukturou dané země.

Obsahově poslední kapitola práce je zaměřena na analýzu a komparaci vybraných indikátorů regionálních disparit v pobaltských zemích. V první podkapitole jsou popsány dvě vybrané metody měření a hodnocení regionálních disparit, a to metoda semaforu a

bodová metoda, které byly vybrány pro následnou analýzu. Další část kapitoly je věnována analýze vývoje vybraných indikátorů regionálních disparit v daných zemích ve stanoveném období 2000-2010. V třetí podkapitole jsou zhodnoceny a komparovány disparity v pobaltských zemích pomocí dvou vybraných metod aplikovaných na vybrané indikátory.

Pro tvorbu bakalářské práce bylo čerpáno především ze zdrojů Evropského statistického úřadu, zahraničních a českých literárních zdrojů či elektronických publikací.

2 Regionální disparity a regionální politika

2.1 Teoretické vymezení a pojetí regionálních disparit

Problematika existence regionálních disparit není jen otázkou ekonomickou, ale také sociální a politickou. S rozvojem věd, především společenských, jsou stále intenzivněji hledány odpovědi na základní otázky, týkající se společenského a v rámci něj i ekonomického rozvoje a ekonomického růstu. Odpovědi sociologů, historiků, ekonomů a odborníků dalších společenskovědních oborů nejsou v protikladu, naopak se v mnohém doplňují. Zabezpečení či lépe podpora odpovídajícího vývoje regionů patří k široce diskutovaným tématům, jak v ekonomické literatuře, tak při koncipování reálné hospodářské či regionální politiky.

V kontextu chápání disparit je neméně důležitá diskuse nad bezprostředními příčinami jejich vzniku, a to v širokém i užším slova smyslu. Regionální disparity a možnosti jejich řešení se liší zejména v závislosti na konkrétních podmínkách v daném území. Regionální disparity jsou často důsledkem geografické polohy, vyplývají z různého vybavení regionů přírodními zdroji, může k nim docházet vlivem přírodních jevů, mohou být ale i výsledkem lidské činnosti nebo politických vlivů. Zkoumání regionálních disparit je důležité z hlediska vlivu na rozvoj, naším cílem je jejich snižování.

V průběhu 20. století je nejčastěji uváděným důvodem disparitního vývoje proces globalizace světové ekonomiky. Příčiny vzniku ekonomických diferencí jsou však mnohem rozmanitější, například vznik a následně rozpad koloniální soustavy, průmyslová revoluce, vědeckotechnická revoluce, změny politických režimů a další vlivy, mající svůj původ v mnohem dřívějších historických dobách. Jejich vznik není nutně jen ekonomické povahy.¹

2.1.1 Definice disparit

V překladu znamená disparita *nerovnost, různost, rozdílnost*. Autoři studie „Rozvojový interaktivní audit, regionální politika a poznání disparit“ popisují disparitu jako „*strukturovaný jev tvořený systémem prvků, vazeb a vztahů, projevující se kumulací jevů² (příznivých nebo nepříznivých), ovlivňujících rozvoj určité oblasti v daném prostoru*“.³

¹ JÁČ, Ivan et al. *Jedinečnost obce v regionu*. 1. vyd. Příbram: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-038-6.

² Kumulací jevů rozumíme hromadění, nahromadění či nakupení jevů.

³ JÁČ, Ivan et al., ref.1, s. 13-14

Regionální disparity jsou vymezovány⁴ jako neodůvodněné regionální rozdíly v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů. Disparitami, které je třeba řešit, jsou rozdíly, vyvolané subjektivní lidskou činností, nikoliv rozdíly, vzniklé z objektivních příčin, například na základě přírodních podmínek.⁵ *Mezinárodní organizace práce* (ILO), která je odpovědná za vypracování a dohled mezinárodních pracovních norem, charakterizuje regionální disparity jako „rozdíly mezi ekonomickým výkonem a blahobytem mezi zeměmi nebo regiony“.

Disparity jsou věcí přirozenou a mohou mít pozitivní, neutrální či nežádoucí vliv na rozvoj daného území. Disparity bývají velmi často jednostranně chápány pouze ve smyslu nežádoucího jevu, tj. jako problému. Na druhou stranu však mohou být definovány i disparity kladné, tj. ve smyslu silných stránek regionu. Jedná se o komparativní výhody, na nichž může být založen ekonomický růst daného území.⁶

Informace o zjištěných disparitách mohou mít pro příjemce informací hodnotu:⁷

- **poznávací** – spočívá v tom, že informuje uživatele o širším kontextu rozhodujících znaků subjektů, zvyšuje stav poznání příjemce informací bez konkrétních požadavků na způsob jejich dalšího přímého využití, např. může jít o srovnávání zemí a jejich seskupení či rozdílností ve vývoji různých částí světa,
- **operační** – informace, které poskytují uživateli impulzy pro operativní jednání, jedná se např. o skokový nárůst migrace obyvatelstva z nebo do určitého regionu nebo o měnící se situaci a vzájemnou relaci subjektů na finančních trzích,
- **motivační** – informace motivující uživatele k nějaké konkrétní činnosti, častými cíli zkoumání a hodnocení disparit ve smyslu jejich motivačních účinků mohou být vyhledávání lokalit pro kvalitní život a bydlení, vyhledávání území pro umístění rozvojových investic nebo vyhledávání a rozvíjení turistických aktivit,
- **rozhodovací** – informace, které vytvářejí uživateli východiska pro rozhodování, nejčastěji jde o východiska pro tvorbu regionálních strategií a programů, identifikaci regionů pro stanovení soustředěné pomoci státu problémovým regionům.

⁴ Dle Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

⁵ JÁČ, Ivan et al., ref.1, s. 17

⁶ JÁČ, Ivan et al., ref.1, s. 13

⁷ KUTSCHERAUER, Alois et al. *Regionální disparity: Disparity v regionálním rozvoji země, jejich pojetí, identifikace a hodnocení*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava Ekonomická fakulta, 2010. ISBN 978-80-87029-19-8.

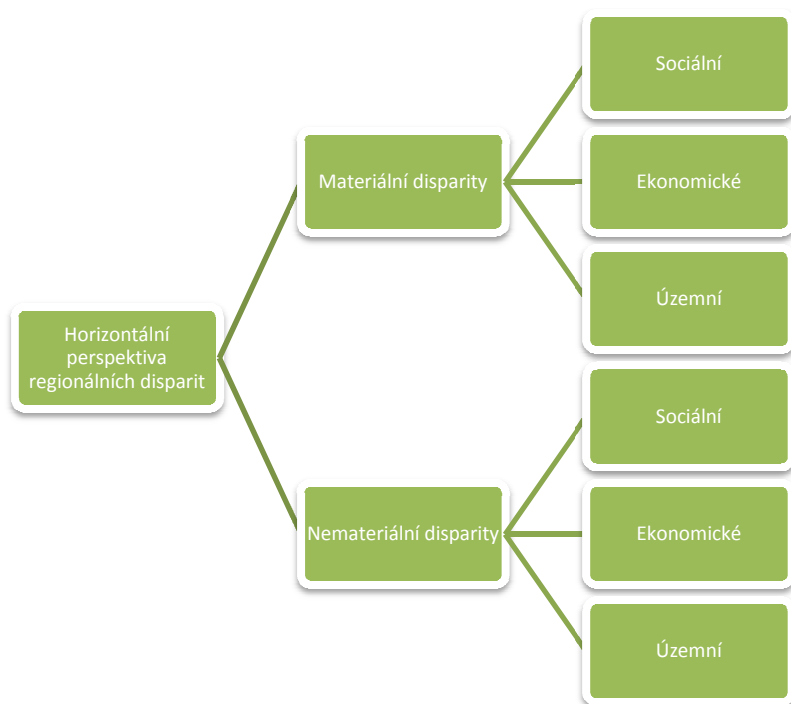
2.1.2 Klasifikace regionálních disparit

Základní regionální disparity sledujeme dle vertikální a horizontální perspektivy.

Vertikální perspektiva představuje geografické měřítko, z tohoto pohledu lze disparity členit na disparity na evropské úrovni, disparity na národní úrovni a disparity na lokální úrovni.

Horizontální perspektiva, znázorněna na obrázku 2.1, zahrnuje podstatu a sféru výskytu disparit. Materiální disparity jsou v zásadě měřitelné. Naproti tomu nemateriální či mentální disparity se vyskytují v myslích obyvatelstva a jsou tak jen velmi obtížně kvantifikovatelné. Příkladem nemateriální disparity je vnímání pověsti území v myslích obyvatelstva (např. z hlediska stavu životního prostředí, kriminality apod.). Jak materiální, tak nemateriální disparity lze rozdělit na sociální, ekonomické a územní disparity, které představují první úroveň klasifikace.

Obrázek 2.1: Horizontální perspektiva regionálních disparit

Zdroj: JÁČ, Ivan et al. *Jedinečnost obce v regionu.*, 2010; vlastní úprava

2.1.3 Vznik regionálních disparit

Vznik regionálních disparit ovlivňuje řada faktorů.

Mezi primární faktory řadíme:⁸

- **relativně nízká mobilita pracovní síly** – pracující nereagují okamžitě na rozdíly ve mzdách, jejich reakce jsou pomalé a opoždějí se za poptávkou,
- **relativně nízká mobilita kapitálu** – existuje silná nepružnost v reakcích kapitálu na rozdíly ve výrobních nákladech,
- **geografické faktory** – lze jimi nejobecněji vysvětlit regionální disparity. Umístění regionu na periferii⁹ představuje značné ekonomické nevýhody, např. nadprůměrné dopravní náklady vedoucí k vysokým cenám, nízkým ziskům nebo omezeným trhům, omezený přístup k velkým městským centrům poskytujícím specifické služby, velká vzdálenost od tržních informací a kontaktu se zákazníkem a zpravidla nízká kvalita dopravních spojů. Mezi další faktory patří také špatné přírodní vybavení, které mají některé regiony pro ekonomický rozvoj, např. horské oblasti, avšak některé regiony jsou vybaveny přírodním bohatstvím, např. uhlím, ze kterého mohou těžit,
- **ekonomickou strukturu regionů** – některé regiony jsou ekonomicky orientované na útlumová odvětví a mají tak vážné problémy se zaměstnaností, jiné regiony jsou založené na rozvíjejících odvětvích jako je např. elektronika, bankovníctví nebo spotřební průmysl, poptávka po pracovních silách zde tedy značně roste.

Mezi další primární faktory patří například institucionální faktory (centralizace či decentralizace státních institucí), politická rozhodnutí, psychologické faktory aj.

Nízká mobilita pracovní síly a nízká mobilita kapitálu tvoří dvě důležité příčiny vzniku regionálních disparit v příjmech a v zaměstnanosti.

Mezi sekundární faktory vzniku disparit patří:¹⁰

- **vnější ekonomika** – velký vliv na příliv nových firem do regionu má spojový a dopravní systém, kontakt s centrálními úřady nebo technická a finanční infrastruktura,
- **demografická situace** – jedná se o rozdíl ve vzdělanosti venkovského obyvatelstva vůči městskému nebo o rozdíly v přírůstcích obyvatelstva,
- **rigidita nákladů a cen** – setrvačné síly znemožňující přirozené přizpůsobování trhů změnám v nabídce a poptávce v regionu,

⁸ KUTSCHERAUER, Alois et al., ref. 7

⁹ Okrajová či vedlejší část, vzdálenější předměstí.

¹⁰ KUTSCHERAUER, Alois et al., ref. 7

- **faktory prostředí** – důležitým faktorem je přitažlivost prostředí, devastované regiony je zapotřebí rekonstruovat kvůli přitažlivosti pro nová odvětví a zahraniční kapitál,
- **ostatní faktory** – jde např. o regionální disparity v inovacích a difference v průmyslovém a sociálním prostředí pro vznik nových firem.

2.1.4 Přístupy k regionálním disparitám v teoriích regionálního rozvoje

Teorie regionálního rozvoje představují více či méně ucelený systém vysvětlujících působení základních faktorů, subjektů, mechanismů a dalších souvislostí regionálního rozvoje. Teorie tedy mají významný poznávací význam, ale mají také i význam praktický.

Teorie regionálního rozvoje jsou v „moderním“ pojetí vytvářeny desítky let, prodělaly mnoho vývojových fází. Teorií regionálního vývoje bylo vytvořeno hned několik a existuje proto i více možností jejich klasifikace, resp. rozdělení do skupin.

První základní skupinou jsou **konvergenční teorie** (teorie regionální rovnováhy), které předpokládají, že přirozenou základní tendencí regionálního rozvoje je tendence ke snižování rozdílů mezi regiony. Druhou základní skupinou jsou pak **divergenční teorie** (teorie regionální nerovnováhy), které naopak za základní tendence regionálního rozvoje považují zvyšování regionálních rozdílů.¹¹ Klíčovým rozdílem mezi oběma skupinami teorií je rozdílná váha, kterou kladou na diferenciační a nivelizační mechanismy.¹²

Významnou mikroekonomickou teorií je **teorie neoklasická**. Základní myšlenka teorií regionálního rozvoje inspirovaných neoklasickými přístupy vychází z toho, že cenové rozdíly v rámci hospodářství představují signály pro investiční příležitosti, resp. pro prostorový přesun výrobních faktorů. Hospodářské subjekty podle teorie reagují na tyto příležitosti, resp. stavy nedostatku až do té doby, dokud se cenové rozdíly a stavy nedostatku opět nevyrovnají. Z dlouhodobé perspektivy by tak měly být regionální disparity odstraněny.

Zatímco neoklasické modely růstu zdůrazňují zejména význam výrobních faktorů na straně nabídky (růst kapitálu, přírůstek pracovních sil a technologické změny) a zanedbávají

¹¹ WOKOUN, René et al. *Regionální rozvoj: Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Příbram: Linde Praha, a. s., 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

¹² U diferenciačních mechanismů se jedná např. o brain drain výzkumných pracovníků do nejatraktivnějších institucí v nejvyspělejších zemích, u nivelizačních mechanismů jde např. o stabilizační roli fiskální politiky, kdy se vybere větší objem daňových výnosů ve vyspělých regionech daného státu, zatímco sociální dávky směřují v nadprůměrném rozsahu do méně vyspělých regionů.

význam těchto faktorů na poptávkové straně, pro **keynesiánské teorie** regionálního růstu a rozvoje je typická právě mimoregionální poptávka po zboží vyráběném v daném regionu. Keynesiánci jsou také podstatně méně optimističtí ohledně automatických tendencí ekonomiky k vyrovnávání prostorových rozdílů a naopak zdůrazňují, že je nutno do vývoje regionů aktivně zasahovat, aby se nezvyšovaly regionální disparity. Země, které aplikovaly keynesiánské směry regionálního rozvoje, dokázaly odstranit nejvýznamnější prostorové disparity a pro své regiony vytvořit s ohledem na systémové makrostruktury přibližně rovnoměrné vývojové podmínky.¹³

Neoklasická teorie se odráží v jednosektorovém a dvousektorovém modelu. **Jednosektorový model** předpokládá, že meziregionální mobilita produkčních faktorů bude směřovat do oblastí s nejvyšším výnosem (nejvyšší mzdy v případě mobility pracovních sil a nejvyšší výnosy kapitálu v případě mobility investic). Z těchto předpokladů vyplývá, že mobilita kapitálu a pracovních sil bude protisměrná a bude tak přispívat ke snižování rozdílů mezi regiony. **Dvousektorový model** naopak tvrdí, že různé regiony mohou mít různě specializované exportní sektory, což může vést ke zvýšení meziregionálních rozdílů v tempech růstu díky rozdílům v technickém pokroku v různých odvětvích.¹⁴

Mezi keynesiánské teorie řadíme například teorii růstových pólů nebo teorii kumulovaných příčin. **Teorie růstových pólů** spočívá v ideji o existenci rychle rostoucích odvětví. Tato odvětví jsou podstatně významnější než ostatní a díky širokým vazbám na další odvětví výrazně ovlivňují celkový ekonomický růst. Podstatou **teorie kumulovaných příčin** je předpoklad, že pokud z jakýchkoli příčin dochází v některém z regionů k rychlejšímu růstu než v ostatních, pak se tento rozdíl bude nadále umocňovat, kumulovat. K hlavním faktorům tohoto procesu patří například aglomerační efekty, blízkost trhů, rychlejší růst produktivity práce, externí úspory nebo rychlejší obměna technologií v dynamicky rostoucích regionech.¹⁵ Přehled dílčích teorií regionálního rozvoje je uveden v příloze č. 1.

¹³ KUTSCHERAUER, Alois et al., ref. 7

¹⁴ *Regionální disparity* [online časopis]. 2008 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: disparity.vsb.cz/dokumenty2/wp_2.pdf. ISSN 1802-9450.

¹⁵ NEDOMLELOVÁ, Iva. Teorie rozvoje, teorie ekonomického růstu a teorie regionálního rozvoje. In: 2008: Inovační přístup k řešení disparit v úrovni regionů, projekt WD-30-07-1 podporován Ministerstvem pro místní rozvoj ČR. 2008 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: <http://vyzkum.hf.tul.cz/wd/download/2008/f11.pdf>

2.2 Regionální disparity a regionální politika EU

2.2.1 Regionální politika

Regionální politika státu představuje reakci na existující meziregionální rozdíly – regionální disparity. Podle různých příčin vzniku disparit lze rozlišovat obecně tři hlavní typy tzv. problémových regionů:

- **regiony nedostatečně vybavené přírodními zdroji**, zejména regiony odlehlé, venkovské,
- **regiony s nedostatečným využitím vlastních zdrojů**, obvykle z důvodu nedostatku kapitálu,
- **regiony se stagnujícími, resp. upadajícími základními odvětvími**, které v minulosti patřily v tzv. tradičních odvětvích mezi vyspělé.¹⁶

Regionální politika má za úkol korigovat ve sféře prostorové alokace ekonomických zdrojů některé důsledky působení tržního mechanismu, které jsou pro danou společnost z různých důvodů, např. ekonomických či sociálních, nepřijatelné a které mohou v dalším období vést k neúplnému využívání dostupných zdrojů.¹⁷

Cíle regionální politiky vycházejí z identifikace hlavních regionálních problémů a z pojetí státní hospodářské politiky. Mezi konkrétní cíle patří například snížení výrazných meziregionálních rozdílů v úrovni nezaměstnanosti nebo v průměrných příjmech. Dílčími cíli jsou pak povzbuzení podnikatelských aktivit v regionu, zlepšení vybavenosti technickou infrastrukturou nebo zkvalitnění ekologické situace v regionu.

Z cílů regionální politiky jsou pak odvozovány **nástroje regionální politiky**. Ty dělíme na **makroekonomické nástroje**, jejichž užití je značně omezeno ostatními cíli národohospodářské politiky, například snižováním inflace nebo vyrovnaností platební bilance a **mikroekonomické nástroje**, u nichž jde o ovlivňování rozhodování ekonomických subjektů a jejich lokalizaci, mezi které patří realokace pracovních sil (např. podpora při nákupu nového bytu) či realokace kapitálu (např. levné půjčky). Mezi nástroje regionální politiky také řadíme ostatní nástroje, a to administrativní nástroje a institucionální nástroje (např. regionální rozvojové agentury).¹⁸

¹⁶ SKOKAN, Karel. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Ostrava: Repronis, 2004, s. 34. ISBN 80-7329-059-6.

¹⁷ WOKOUN, René et al., ref. 11, s. 30

¹⁸ WOKOUN, René et al., ref. 11

2.2.2 Regionální politika EU

Regionální politika EU vychází ze dvou základních hodnot, jimiž jsou solidarita a soudržnost. **Solidarita** zajišťuje pomoc hospodářsky nebo sociálně znevýhodněným regionům na úrovni EU. **Soudržnost** pak odráží skutečnost, že snižování rozdílů představuje výhodu pro všechny zúčastněné.

V EU je regionální politika prováděna na třech základních úrovních:

- **nadnárodní** – relativně nezávisle ji provádí přímo EU,
- **národní** – je prováděna jednotlivými členskými zeměmi,
- **regionální** – existuje ve většině zemí a její pozice je dlouhodobě posilována.

Nositeli regionální politiky jsou na nadnárodní úrovni Evropská komise a další evropské instituce, na úrovni národní jsou to ministerstva, vláda a ostatní orgány státní správy příslušného státu. Na regionální úrovni jde o orgány územní samosprávy a v neposlední řadě jsou jim tzv. klíčoví aktéři, tzn. podniky, podnikatelé a instituce.

Mezi nástroje této politiky patří především strukturální fondy a Kohezní fond, iniciativy Společenství, popř. předvstupní nástroje.¹⁹

Využívání strukturálních fondů vychází z několika základních principů a těmi jsou²⁰:

- **princip koncentrace** je zásadou koncentrace úsilí, kdy jde o snahu věnovat největší prostředky do regionů s největšími problémy, pokud možno na projekty přinášející maximální užitek,
- **princip partnerství** zahrnuje úzkou spolupráci mezi Komisí a odpovídajícími orgány na národní, regionální a místní úrovni určenými každým členským státem pro všechny etapy programů. Jde o to, aby se na konkrétním rozdělení podíleli samotní příjemci, tj. regiony, města, obce i soukromé subjekty, pro které jsou prostředky určeny,
- **princip programování** klade důraz na celkový přístup k řešení problémových regionů. Prostředky ze strukturálních fondů jsou alokovány na schválené víceleté rozvojové programy, které se následně realizují prostřednictvím konkrétních projektů,

¹⁹ STEJSKAL, Jan a Jaroslav KOVÁRNÍK. *Regionální politika a její nástroje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 39. ISBN 978-80-7367-588-2.

²⁰ WOKOUN, René et al., ref. 11, s. 331

- **princip adicionality (doplňkovosti)** stanovuje, že prostředky vynakládané ze společného rozpočtu EU mají pouze doplňovat ostatní veřejné výdaje a nikoli je nahrazovat, v podstatě jde o spolufinancování schválených projektů,
- **princip monitorování a vyhodnocování** průběžně sleduje a vyhodnocuje prováděná opatření a celkovou efektivnost vynakládaných prostředků, jde o velmi důslednou kontrolu nejen věcného, ale i finančního plnění projektu,
- **princip solidarity** vychází ze základní filozofie celého integračního procesu. Hospodářsky vyspělejší státy svými příspěvky do společného rozpočtu financují rozvoj států ekonomicky méně rozvinutých,
- **princip subsidiarity** je zakotven v Maastrichtské smlouvě. Jde o to, aby byly jednotlivé cíle plněny na co nejnížší možné úrovni rozhodování.

Vývoj regionální politiky EU

V letech **1958 – 1973** převládal k regionální politice individualistický přístup členských států *Evropského hospodářského společenství* (EHS) bez koordinace na nadnárodní úrovni, jelikož integrace teprve začala probíhat a hlavní pozornost byla věnována spíše makroekonomickým otázkám, především odstraňování obchodních bariér. Mezi šesti členskými státy EHS existovala relativní konvergence na ekonomické úrovni a to snižovalo nezbytnost společné regionální politiky. Ve státech s určitými vnitřními problémy (Francie, Itálie) se národní regionální politika uplatňovala již od konce čtyřicátých let 20. století. Pro regionální politiku neexistovaly společné instituce a orgány až do roku 1960, kdy vznikl *Evropský sociální fond* (ESF) jakožto hlavní nástroj sociální politiky a zaměstnanosti Evropské unie. Další institucí, která vznikla v roce 1962, je *Evropský zemědělský podpůrný a garanční fond* (EAGGF). Do roku 2006 byla jeho podpůrná část řazena mezi strukturální fondy EU, jelikož poskytovala podporu, modernizaci a zlepšování struktury ekonomických aktivit v zemědělství a na venkově. Od roku 2007 se již nejedná o strukturální fond, financuje pouze aktivity společné zemědělské politiky EU.²¹ Významnou institucí, která byla založena v roce 1958 za účelem střednědobého a dlouhodobého financování kapitálových investic, je *Evropská investiční*

²¹ MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund). *Strukturalni-fondy.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: www.strukturalni-fondy.cz/Glosar/E/Evropsky-zemedelsky-podpurny-a-zarucni-fond

banka (EIB). Mezi její základní úkoly patří mimo jiné i pomoc méně rozvinutým oblastem.²²

V roce 1973 došlo k rozšíření *Evropského společenství* (ES) o Dánsko, Irsko a Velkou Británii. Tím se **zvýraznily rozdíly** nejen mezi členskými státy, ale zejména mezi jednotlivými regiony. Velká Británie jako země s velkými vnitřními regionálními rozdíly očekávala přínos ze svého zapojení do ES a začala prosazovat vznik společné regionální politiky. Od vzniku *Evropského fondu regionální rozvoje* (ERDF) v roce 1975, který se stal nástrojem ke snižování výrazných rozdílů ve společenství, se hovoří o regionální politice ES/EU.

V letech **1986 – 1993** byl zahájen projekt jednotného vnitřního trhu schválením *Jednotného evropského aktu* (JEA). Vstupem Španělska a Portugalska do ES vyvstala nutnost hledat efektivnější způsoby realizace integračních cílů.²³

V roce 1993 vstoupila v platnost *Smlouva o EU*, tzv. *Maastrichtská smlouva*. Hospodářská a sociální soudržnost je vyjádřením solidarity mezi členskými státy a jejich regiony a jejím cílem je dosáhnout rovnováhy sociálně ekonomického rozvoje EU. Této soudržnosti se dosahuje prostřednictvím regionální politiky EU, jež byla do Smlouvy o ES začleněna právě Maastrichtskou smlouvou.²⁴ V tomto roce vznikl také *Fond soudržnosti – Kohezní fond* (CF), který podporuje rozvoj celého státu tím, že spolufinancuje projekty životního prostředí a transevropských dopravních sítí. *Finanční nástroj pro podporu rybolovu* (FIFG) byl založen taktéž v roce 1993, a to za účelem zajištění financování rozvoje přímořských regionů a rybářského odvětví.²⁵

V roce 1994 byly schváleny dokumenty *Evropa 2000+* a *Principy rozvojové politiky evropského prostoru*. Úkolem těchto dokumentů bylo přispět k dosažení dvou základních cílů společenství, tj. **hospodářské a sociální soudržnosti** a dobudování vnitřního trhu. Ačkoli tyto dokumenty nemají právní závaznost, jsou základem regionálního rozvoje.

V programovacím období 2000 – 2006 došlo ke snížení počtu cílů regionální politiky EU na tři a ke snížení počtu nástrojů regionální politiky na pět (*Evropský fond regionálního rozvoje*, *Evropský sociální fond*, *Fond soudržnosti*, *Finanční nástroj pro podporu rybolovu*

²² VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Evropská investiční banka. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-11 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: www.euroskop.cz/83/sekce/evropska-investicni-banka/

²³ STEJSKAL, Jan a Jaroslav KOVÁRNÍK, ref. 19

²⁴ EVROPSKÁ KOMISE. Hospodářská a sociální soudržnost. *Ec.europa.eu* [online]. 2011 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: ec.europa.eu/regional_policy/glossary/economic_and_social_cohesion_cs.htm

²⁵ STEJSKAL, Jan a Jaroslav KOVÁRNÍK, ref. 19

a Evropský zemědělský a podpůrný garanční fond). Pro toto období je typická snaha o větší efektivnost využívání finančních prostředků. Byly striktně odděleny finanční prostředky pro stávající a kandidátské země.

V období **2000 – 2006** se regionální politika realizovala prostřednictvím tří cílů – Cíl 1 **Podpora rozvoje zaostávajících regionů**. Tento cíl byl hlavní prioritou politiky soudržnosti EU. Z něho byly podporovány regiony NUTS 2, jejichž HDP na obyvatele v PPS bylo nižší než 75 % průměru EU-15. Cíl 2 **Podpora oblastí potýkajících se s restrukturalizací**. Tento cíl byl zaměřen na obnovu oblastí se strukturálními potížemi v průmyslových, městských i venkovských regionech nespádajících pod cíl 1. Pod Cíl 3 **Podpora politiky zaměstnanosti a vzdělávání** spadaly regiony, které nezahrnoval cíl 1. Sloužil jako základ pro všechna opatření týkající se oblasti lidských zdrojů, jako je školení či zaměstnanost. Kromě cílů existovaly ještě tzv. **Iniciativy společenství** – zvláštní programy zřízené Evropskou komisí k řešení specifických problémů dotýkajících se celého území společenství. Mezi Iniciativy společenství se v tomto období řadily Interreg, URBAN, Leader + a EQUAL.

V období **2007 – 2013** sleduje regionální politika **tři cíle** a má k dispozici **tři nástroje** (Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti). K dosažení těchto cílů má regionální politika v evropském střednědobém rozpočtovém rámci (tzv. finanční perspektivě) prostřednictvím strukturálních fondů a Fondu soudržnosti vyčleněno **347 miliard EUR** (v běžných cenách).²⁶ 82 % z celkové částky je soustředěno na cíl Konvergence, z kterého jsou způsobilé čerpat nejchudší členské státy a regiony. Ve zbývajících regionech bude přibližně 16 % soustředěno na podporu inovací, trvalého rozvoje, lepší dostupnosti a výukové projekty v rámci cíle Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost. A posledních 2,5 % je věnováno na přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráci v rámci cíle Evropská územní spolupráce. Rozdělení financí jednotlivým členským státům za období 2007 – 2013 zobrazuje příloha č. 2.

Cíl Konvergence má za úkol podporu růstu a tvorby pracovních míst v nejméně rozvinutých zemích. Jedná se o ty regiony, které mají HDP na obyvatele v PPS nižší než 75 % průměru EU-25. Podpora se týká také tzv. *phasing-out regionů*. To jsou takové regiony, které mají HDP na obyvatele v PPS nižší než 75 % průměru EU-15. Je financován

²⁶ FONDY EVROPSKÉ UNIE. Regionální politika EU. *Strukturalni-fondy.cz* [online]. 2011 [2011-12-29]. Dostupné z: www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU/Regionalni-politika-EU

z ERDF, ESF a CF. V období 2007 – 2013 nefunguje **Fond soudržnosti** samostatně, ale je součástí cíle Konvergence. Je to finanční nástroj, který už od roku 1994 pomáhá členským státům snižovat ekonomické a sociální rozdíly a stabilizovat ekonomiku. Fond soudržnosti financuje až 85 % způsobilých výdajů na velké projekty z oblasti životního prostředí a dopravy, čímž v rámci EU posiluje soudržnost a solidaritu. Způsobilé jsou nejméně prosperující členské státy Unie, jejichž hrubý národní příjem (HNP) na obyvatele je nižší než 90 % průměru EU.²⁷

Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost se týká podpory regionů nespádajících pod Cíl Konvergence. Zahrnuje tzv. *phasing-in* regiony, což jsou regiony cíle 1 z období 2000 – 2006, které díky svému hospodářskému pokroku nemohou být zařazeny do současného cíle Konvergence.²⁸ Je financován z ERDF a ESF.

Cíl Evropská územní spolupráce podporuje harmonický a vyvážený rozvoj území EU. Vychází z iniciativy Interreg. Je financován z ERDF. Novými iniciativami v období 2007 – 2013 jsou programy, které podporují lepší využívání strukturálních fondů a Kohezního fondu. Mezi tyto iniciativy patří JASPERS, JEREMIE a JESSICA.²⁹ Srovnání cílů a finančních nástrojů v obdobích 2000 – 2006 a 2007 – 2013 uvádí příloha č. 3.

2.2.3 Regionální disparity a soudržnost v EU

Úsilí EU **snižovat disparity** mezi zeměmi a jejich regiony, jež mohou negativně ovlivňovat vyvážený a soudržný rozvoj evropského území, potvrdila Maastrichtská smlouva (1993), a to v rámci **politiky soudržnosti EU**. Za účelem rozvoje méně prosperujících zemí a regionů se politika soudržnosti EU snaží o cílené ovlivňování hospodářských, sociálních a územních disparit, přičemž dle Willema Molle (2007) vychází z konceptu, že čím je nižší míra disparit, tím vyšší míry soudržnosti dané území dosahuje. V rámci konceptu soudržnosti EU rozlišujeme tři dimenze soudržnosti - **ekonomickou, sociální a územní**.

²⁷ V současnosti jsou způsobilé z Fondu čerpat: Řecko, Portugalsko, Španělsko, Kypr, Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Maltu, Polsko, Slovensko, Slovinsko, Bulharsko a Rumunsko, viz. EVROPSKÁ KOMISE. Fond soudržnosti ve stručnosti. *Ec.europa.eu* [online]. 2012 [2012-01-02]. Dostupné z: ec.europa.eu/regional_policy/archive/funds/procf/cf_cs.htm

²⁸ ČESKÁ SPOŘITELNA, A.S. Kohezní politika a její budoucí směřování. *Csas.cz* [online]. 2009 [2011-12-29]. Dostupné z:

http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/KohezniPolitikaBudouciSmer.pdf?archivePage=EUspec_archive&navid=nav00202_eu_spec_analyzy

²⁹ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Nové iniciativy kohezní politiky. *Euroskop.cz* [online]. 2012 [2012-01-02]. Dostupné z: www.euroskop.cz/8637/sekce/iniciativy-kohezni-politiky/

Vycházíme-li z předpokladu, že **disparity jsou výrazem úrovně soudržnosti**, lze disparity klasifikovat podle jednotlivých dimenzí soudržnosti. V rámci členění disparit tak hovoříme o disparitách ekonomických, sociálních a územních. **Ekonomické disparity** jsou disparity v kvalitě a kvantitě stavu a vývoje ekonomického potenciálu projevující se zejména v regionálním výstupu. **Sociální disparity** jsou disparity v kvalitě a kvantitě stavu a vývoje lidského potenciálu. Tyto disparity se projevují zejména v příjmech a životní úrovni obyvatelstva. **Územní disparity** jsou spojeny s geografickými a přírodními podmínkami, to souvisí např. s dostupností trhů, vzdělání či služeb.³⁰

2.3 Ukazatele regionálních disparit v EU

Klasifikace územních jednotek NUTS v EU slouží pro statistické účely, pro posuzování a hodnocení regionů v rámci regionální politiky EU. V roce 1988 zavedl *Evropský statistický úřad* (Eurostat)³¹ klasifikaci *NUTS (Nomenklatura územních statistických jednotek)*. Jsou to územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu pro porovnání a analýzu ekonomických ukazatelů, statistické monitorování, přípravu, realizaci a hodnocení regionální politiky členských zemí EU. Vedle NUTS od roku 1990 existuje také soustava *LAU (Local administrative unit)*, tzv. místní samosprávné jednotky, které zahrnují obce a okresy. V současnosti tato soustava nahrazuje (a plně jim odpovídá) dřívější stupně NUTS 4 a NUTS 5. Aby bylo pro celou Evropskou unii dosaženo srovnatelnosti jednotlivých statistických celků, jsou pro jednotlivé úrovně soustavy NUTS stanoveny meze počtu obyvatel. Je-li počet obyvatel celého členského státu menší než minimální hranice pro danou úroveň NUTS, tvoří celý stát jedinou územní jednotku NUTS pro tuto úroveň.³² Hranice pro rozdělení NUTS regionů uvádí tabulka 2.1.

³⁰ *Regionální disparity* [online časopis]., ref. 14

³¹ Evropský statistický úřad (Eurostat) má za úkol poskytovat Evropské unii přesná statistická data, na základě kterých může Unie provádět statistická srovnávání jak mezi jednotlivými členskými státy, tak mezi regiony.

³² WIKIPEDIE. NUTS. *Wikipedia.org* [online]. ©2011 [cit. 2011-12-22]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/NUTS>

Tabulka 2.1: Hranice pro rozdělení NUTS regionů

statistická jednotka	nejvyšší počet obyvatel	nejnižší počet obyvatel
NUTS 1	7 milionů	3 miliony
NUTS 2	3 miliony	800 000
NUTS 3	800 000	150 000

Zdroj: Evropská komise, 2011; vlastní úprava

Aktuální klasifikace NUTS platná od 1. ledna 2008 do 31. prosince 2011 uvádí 97 regionů na úrovni NUTS 1, 271 regionů na úrovni NUTS 2 a 1303 regionů na úrovni NUTS 3.³³

Regionální rozdíly se dají vyjádřit řadou ukazatelů. První skupina ukazatelů, podle nichž je možné hodnotit disparity, jsou ukazatele hodnocení ekonomické, sociální a územní soudržnosti.

2.3.1 Ukazatele pro hodnocení ekonomické, sociální a územní soudržnosti v EU

Ukazatele pro hodnocení ekonomické, sociální a územní soudržnosti jsou nejběžněji sledovány ve *Zprávách o hospodářské a sociální soudržnosti* (Kohezní zprávy). Tyto zprávy jsou zpracovávány Evropskou komisí, která je předkládá dalším institucím Evropského společenství každé tři roky. Přehled kohezních zpráv uvádí následující tabulka 2.2.

Tabulka 2.2: Zprávy o hospodářské a sociální soudržnosti EU

zpráva	zveřejnění	název zprávy
1.	1996	První kohezní zpráva
2.	2001	Jednota, solidarita, diverzita pro Evropu, její obyvatele a její území
3.	2004	Nové partnerství pro soudržnost, konvergenci, konkurenceschopnost, spolupráci
4.	2007	Rostoucí regiony, rostoucí Evropa
5.	2010	Pátá kohezní zpráva

Zdroj: Evropská komise, 2010; vlastní zpracování

³³ EVROPSKÁ KOMISE. NUTS – Nomenclature of territorial units for statistics. *Epp.eurostat.ec.europa.eu* [online]. ©2011 [cit. 2011-12-22].

Dostupné z: epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/introduction

Jednotlivé kohezní zprávy mají podobnou strukturu kapitol, které se od roku 2001 příliš nemění. Tyto zprávy hodnotí současnou úroveň soudržnosti a rozdílů mezi státy a regiony, dopad politiky soudržnosti EU na její území a obyvatele, dopady národních politik soudržnosti a stanoví orientaci politiky soudržnosti v příštím období.³⁴

2.3.2 Strukturální ukazatele

Strukturální ukazatele jsou sestavovány a publikovány v Eurostatu na základě pravidelně zasílaných údajů z národních statistických úřadů. Pomocí strukturálních ukazatelů se sledovalo a hodnotilo plnění cílů *Lisabonského strategie*³⁵, odsouhlasené Radou Evropské unie v roce 2000.³⁶ Strukturální ukazatele byly rozděleny do šesti základních oblastí hodnocení, a to na obecné ekonomické prostředí, zaměstnanost, inovace a výzkum, ekonomická reforma, sociální soudržnost a životní prostředí. Počet ukazatelů se postupně navyšoval, až přesáhl hranici sta ukazatelů. V roce 2004 došlo k redukci počtu strukturálních ukazatelů ze 42 na 14 jádrových ukazatelů. Jedná se o tzv. **zkrácený seznam** strukturálních ukazatelů. Vybraných 14 ukazatelů pokrývá všechny tři pilíře Lisabonského procesu – ekonomický, sociální a environmentální.³⁷ Podrobné členění 14 strukturálních ukazatelů je obsaženo v příloze č. 4.

2.3.3 Ukazatele Strategie Evropa 2020

Podle Lisabonské strategie dnes měla být Unie nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomikou, schopnou udržitelného hospodářského růstu s více a lepšími pracovními místy a s větší sociální soudržností.³⁸ Lisabonská strategie přinesla řadu pozitivních efektů, její hlavní cíle se však splnit **nepodařilo**. V červnu 2010 Evropská rada přijala **novou strategii pro růst a zaměstnanost** s názvem „*Evropa 2020*“, která navázala na končící Lisabonskou strategii. Strategie má přeměnit EU v inteligentní a udržitelnou ekonomikou podporující začlenění a vykazující vysokou míru zaměstnanosti, produktivity a sociální soudržnosti. Jádrem strategie jsou tři priority, které se vzájemně podporují a nabízejí vizi evropského sociálně tržního hospodářství pro 21. století:

³⁴ SKOKAN, Karel et al. *Regionální disparity v mezinárodním srovnání* [online]. 2008 [cit. 2012-01-02]. Dostupné z: http://alkut.cz/edice_cd/cd7_vyzkumne_studie_2010/pdf/03_studie_du4.pdf

³⁵ Lisabonská strategie byla schválena na zasedání Evropské rady v Lisabonu na jaře roku 2000 s desetiletým časovým horizontem do roku 2010. Jejím hlavním smyslem je podpora ekonomického růstu a konkurenceschopnosti EU zejména ke vztahu k USA.

³⁶ *Regionální disparity* [online časopis], ref. 14

³⁷ SKOKAN, Karel et al., ref. 34

³⁸ EVROPSKÁ KOMISE. Evropská unie v České republice. Lisabonská strategie. *Ec.europa.eu* [online]. 2010 [cit. 2012-01-02]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm

- **inteligentní růst** – rozvíjet ekonomiku založenou na znalostech a inovacích,
- **udržitelný růst** – podporovat konkurenceschopnější a ekologičtější ekonomiku méně náročnou na zdroje,
- **růst podporující začlenění** – podporovat ekonomiku s vysokou zaměstnaností, která se bude vyznačovat hospodářskou, sociální a územní soudržností.

Na rozdíl od předcházející Lisabonské strategie se Evropa 2020 omezuje na pět hlavních cílů, kterých má být do roku 2020 dosaženo:

- mělo by být zaměstnáno 75 % obyvatelstva ve věku od 20 do 64 let,
- do výzkumu a vývoje by měla být investována 3 % HDP Evropské unie,
- v oblasti klimatu a energie by mělo být dosaženo cílů „20-20-20“ (včetně zvýšení závazku na snížení emisí na 30 %, pokud budou podmínky příznivé),
- měl by klesnout podíl předčasných odchodů ze vzdělávání, a to pod 10 % a nejméně 40 % populace ve věku 20 – 24 let by mělo dosáhnout terciární úrovně vzdělání,
- o 20 milionů by měl klesnout počet osob ohrožených chudobou.³⁹

Těchto pět cílů je měřeno ukazateli, které jsou zobrazeny v následující tabulce 2.3.

³⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Evropa 2020. www.msmt.cz [online]. ©2006 [cit. 2012-01-02]. Dostupné z: www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/strategie-evropa-2020

Tabulka 2.3: Cíle a ukazatele Strategie Evropy 2020

Hlavní cíle	Ukazatele
75 % zaměstnanost ve věku 20 – 64 let.	Míra zaměstnanosti ve věku 20 – 64 let podle pohlaví.
Investovat 3 % HDP Evropské unie (kombinace veřejných a soukromých zdrojů) do výzkumu, vývoje a inovací.	Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD), v % HDP.
Dosažení cílů „20-20-20“ v oblasti klimatu a energie.	Emise skleníkových plynů, srovnávané s rokem 1990.
	Podíl obnovitelných zdrojů na celkové energetické spotřebě.
	Energetická náročnost ekonomiky.
Snížení počtu osob, které předčasně ukončí školní docházku pod 10 %, zvýšení osob ve věku 30 – 34 let s vysokoškolským vzděláním na minimálně 40 %.	Lidé s předčasně ukončeným vzděláním nebo odbornou přípravou podle pohlaví.
	Vysokoškolské vzdělání ve věku 30 – 34 let podle pohlaví.
Snížení počtu osob ohrožených chudobou o 20 milionů.	Osoby ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením.
	Osoby žijící v domácnostech s velmi nízkou intenzitou práce.
	Osoby ohrožené chudobou po sociálních transferech.
	Osoby těžce materiálně strádající.

Zdroj: Evropská komise, 2011; vlastní zpracování

Pro následující část bakalářské práce bylo vybráno **šest ukazatelů**. V rámci ekonomických disparit byl zvolen ukazatel HDP na obyvatele v PPS a hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD) v % HDP. Sociální disparity budou zobrazeny v těchto dvou ukazatelích: míra zaměstnanosti a dlouhodobá míra nezaměstnanosti. Územní disparity bude reprezentovat ukazatel objem nákladní dopravy a ukazatel energetické náročnosti hospodářství.

3 Socioekonomická charakteristika pobaltských zemí

O trojici pobaltských států se velmi často hovoří jako o tzv. „pobaltských hospodářských tygrech“. Součástí pobaltských dějin bylo období stagnace a hospodářského zaostávání za okolním světem. Své „černé“ dějiny si tyto země prožily během druhé světové války a další vlnu stagnace zažily v následujících padesáti letech (jako součást Sovětského svazu a v průběhu transformace). V roce 1996 se Pobaltí v „komunistické“ části Evropy stalo jedním z **nejzaostalejších** a **nejzanedbanějších regionů**. V roce 1996 se hrubý domácí produkt na obyvatele (HDP) trojice pobaltských států pohyboval na úrovni 30 % průměru Evropské unie (EU-15). Ekonomická výkonnost Litvy, Lotyšska a Estonska byla v této době přibližně na úrovni zemí Bulharska, Rumunska a Turecka. Přes podobný hospodářský vývoj pobaltských zemí existovaly mezi zeměmi určité výkonnostní rozdíly. V roce 1996 bylo nejvyspělejší zemí z této skupiny Estonsko (HDP na obyvatele v PPS dosahoval 33 % průměru EU-15), za ním následovala Litva (29 %) a nejchudším členem trojice se stalo Lotyšsko (25 %). Pro Litvu, Lotyšsko a Estonsko byl přelomových okamžikem (dělicím neúspěšné pobaltské dějiny od úspěšných) rozpad Sovětského svazu 25. prosince 1991. Od tohoto data se tyto malé evropské státy začaly pozvolna měnit z ekonomik založených na rybolovu a dřevozpracujícím průmyslu na vyspělá hospodářství. Podle publikovaného *mezinárodního indexu ekonomické svobody*⁴⁰ z roku 2004 se Estonsko stalo čtvrtou nejsvobodnější ekonomikou na světě (po Hong Kongu, Singapuru a Lucembursku). Estonsko je považováno za svobodnější než Irsko (5. místo) nebo například Nový Zéland (6. místo). Litva je v tomto žebříčku na 23. místě a Lotyšsko na 28. místě.⁴¹

3.1 Estonsko

Estonská republika je počtem obyvatel i rozlohou nejmenší ze všech pobaltských států. Leží v severovýchodní části Evropy na břehu Baltského moře mezi Řízkým a Finským zálivem. Na východě sousedí s Ruskem (většina hranice probíhá přes jezero Peipsi), na jihu s Lotyšskem. Rozloha země je **45 227 km²**, od západu na východ měří Estonsko 400 km a od severu k jihu 300 km. Pobřeží Estonska je velmi členité s mnoha ostrovy a měří

⁴⁰ Index ekonomické svobody slouží k informování všech účastníků trhu o ekonomické situaci v jednotlivých zemích světa a je určitým vodítkem o ekonomické stabilitě v zemi a její otevřenosti světu. Za rok 2004 bylo hodnoceno 161 zemí světa v deseti kategoriích (obchodní politika, fiskální politika státu, státní intervence do ekonomiky, monetární politika, zahraniční investice, bankovníctví a finančnictví, mzdy a ceny, justice, regulace a běžné tržní aktivity). Každá kategorie je ohodnocena od 1 do 5 (čím nižší známka, tím lépe) a výsledný index je poté průměrem jednotlivých dílčích hodnocení výše uvedených ekonomických ukazatelů.

⁴¹ EKONOMICKÝ PORTÁL. Pobaltští tygři: Litva, Lotyšsko, Estonsko. *Euroekonom.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-balt

3 794 km. Ostrovy tvoří téměř desetinu plochy země. Největší a nejvýznamnější z nich jsou Saaremaa a Hiiumaa. Hlavním městem je Tallinn.⁴²

3.1.1 Základní charakteristika

Estonci patří k nejdéle usídleným národům v Evropě. Jejich předci žili na pobřeží Baltského moře již před 5 000 lety. Přestože Estonci odolali náporu Vikingů i Kyjevské Rusi, dobyli zemi Dánové. V roce 1918 vyhlásilo Estonsko nezávislost, která skončila v roce 1940, kdy zemi okupovali sovětsí vojáci. V roce 1991 země svou nezávislost obnovila a v devadesátých letech jako první pobaltská republika usilovala o členství v EU.⁴³ Estonsko podalo žádost o přistoupení k EU 24. listopadu 1995. Země byla jediným z pobaltských států, který byl zařazen na *Lucemburském summitu* v roce 1997 do první skupiny kandidátů na členství.⁴⁴ Členem EU se Estonsko stalo 1. května 2004.

Estonsko má **1 340 274** obyvatel (k 1. lednu 2010).⁴⁵ Do konce druhé světové války bylo obyvatelstvo značně homogenní (90 % Estonců). Dnes žije v zemi 65 % estonského obyvatelstva, 28 % Rusů, 2,7 % Ukrajinců, 1,5 % Bělorusů, 1 % Finů a 1,9 % ostatních národností. Rozdělení obyvatelstva není rovnoměrné na severu a ve velkých městech stále převažují Rusové. V zemi připadá 1 146 žen na 1 000 mužů. Obyvatelstva ubývá, protože se snížila porodnost (v roce 1986 se narodilo 16 000 dětí, oproti tomu se v roce 1994 narodilo pouze 9 000 dětí).⁴⁶

Estonsko je parlamentní republikou. Hlavou státu je prezident, který je volen parlamentem na období pěti let s možností znovuzvolení. Estonský parlament tzv. *Riigikog* má 101 poslanců, kteří jsou voleni poměrným volebním systémem na 4 roky. Nová estonská ústava byla přijata 28. června 1992. Mimo jiné odkazuje na kontinuitu mezi současným Estonskem a předválečným obdobím. Od roku 2006 je estonským prezidentem *Toomas*

⁴² KRUTILOVÁ, Jana. *Pobaltské republiky: Litva, Lotyšsko, Estonsko: průvodce do zahraničí*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000, s. 105. ISBN 80-7033-655-2.

⁴³ RETAIL INFO EGYPT HURGHADA. Estonsko. *Ocestovani.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.ocestovani.cz/estonsko/zakladni-informace/

⁴⁴ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Estonsko v Evropské unii. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/515/sekce/estonsko-v-evropske-unii/

⁴⁵ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Estonsko. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/513/sekce/zakladni-informace/

⁴⁶ KRUTILOVÁ, Jana, ref. 42, s. 110

Hendrik Ilves. Řádné parlamentní volby proběhnou v Estonsku v roce 2015. Od roku 2005 stojí v čele vlády premiér *Andrus Ansip*.⁴⁷

3.1.2 Zjednodušená situační analýza

Ekonomická charakteristika

Estonská ekonomika se v posledním desetiletí zařadila mezi nejvyspělejší na světě. Estonsko se stalo jednou z nejrychleji rostoucích ekonomik Evropy díky úspěšným reformám. Pro vysoký růst HDP v letech 2000 až 2007 bylo označováno za **ekonomického tygra**. V současnosti je však ekonomika Estonska rovněž zasažena světovou finanční krizí.⁴⁸ V následující tabulce 3.1 jsou zobrazeny vybrané makroekonomické ukazatele Estonska.

Tabulka 3.1: Vybrané makroekonomické ukazatele Estonska v letech 2002 - 2010

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
HDP na obyvatele v PPS (EU27=100)		50	55	57	62	66	70	69	64	64
Míra růstu reálného HDP		6,6	7,8	6,3	8,9	10,1	7,5	-3,7	-14,3	2,3
Inflace (v %)		3,6	1,4	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7
Vládní dluh	% HDP	5,7	5,6	5,0	4,6	4,4	3,7	4,5	7,2	6,7
	mil. EUR	445,5	489,7	486,7	511,3	590,7	592,2	737,4	991,3	956,7
Vládní deficit	% HDP	0,3	1,7	1,6	1,6	2,5	2,4	2,9	-2,0	0,2
	mil. EUR	20,8	145,7	159,7	180,2	329,7	383,6	480,0	279,7	35,2

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní úprava

Dle ukazatele HDP na obyvatele v PPS se Estonsko nachází pod průměrem Evropské unie, ačkoli největšího pokroku dosáhlo Estonsko v roce 2007, kdy se HDP na obyvatele v PPS zvýšilo na 70 % průměru EU-27. V roce 2010 se Estonsko umístilo na 22. místě s

⁴⁷ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Politický systém Estonska. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/514/sekce/politicky-system-estonska/

⁴⁸ WIKIPEDIE. Ekonomika Estonska. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomika_Estonska

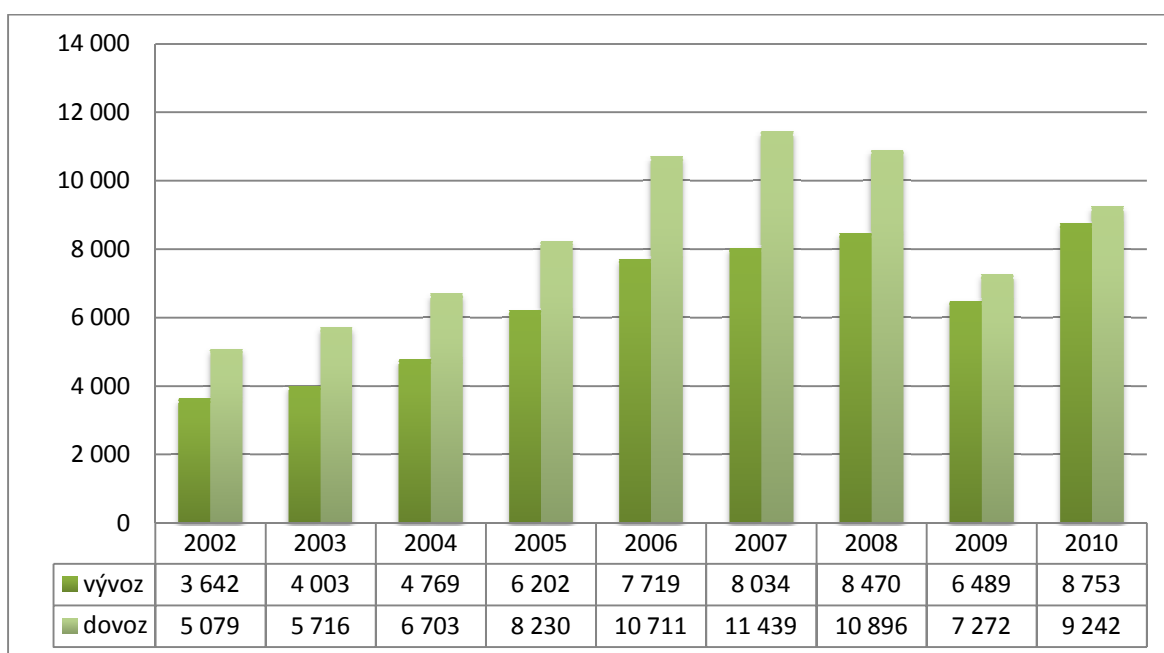
hodnotou 64 % z celé evropské sedmadvacítky. Ze tří pobaltských států se v tomto roce Estonsko vyšplhalo na nejvyšší příčku. Míra růstu reálného HDP dosáhla nejvyšší hodnoty v roce 2006 (10,1 %). V roce 2009 byl zaznamenán značný pokles, v roce 2010 se však Estonsku podařilo míru růstu reálného HDP zvýšit na 2,3 %. Pozitivní hospodářský vývoj Estonska byl spojen s naplňováním tzv. maastrichtských kritérií a cílem Estonska stát se členem eurozóny. Společnou měnu euro přijalo Estonsko 1. ledna 2011. Z tabulky 3.1 lze vyčíst, že vládní deficit Estonska se po celých devět let daří udržet pod 3 % HDP. V roce 2010 dokonce dosahoval pouhých 0,2 % HDP. Inflace dosáhla v roce 2008 nejvyšší hodnoty, v roce 2009 však značně klesla, dosahovala pouhých 0,2 %. Podle maastrichtských kritérií by veřejný dluh zemí eurozóny neměl překročit hranici 60 % HDP, což se Estonsku oproti jiným zemím eurozóny daří velmi dobře. Průměrný vládní dluh Estonska činí 5,2 % HDP.

Zahraniční obchod

Bilance estonského zahraničního obchodu je dlouhodobě a nepřetržitě pasivní. Celkový objem pasivního salda se do roku 2008 zvětšoval, ale v roce 2008 nastal obrat, když se celkový objem pasivního salda snížil o cca 30 %. Tento trend se ještě zvýraznil v roce 2009, kdy se saldo snížilo meziročně o 66 %. Výrazné snížení salda obchodní bilance v době krize, kdy klesá jak vývoz, tak i dovoz, je způsobeno rychlejším poklesem dovozu. Import do Estonska klesl v roce 2009 o 33 %, naproti tomu export z Estonska klesl jen o 24 %. Obrat zahraničního obchodu se tak dostal na úroveň před 5 lety. Zahraniční obchod se převážně orientuje na trhy Evropské unie. Hlavními obchodními partnery Estonska jsou Finsko, Švédsko a Lotyšsko. Estonsko má aktivní saldo zahraničního obchodu s Finskem, Švédskem, Dánskem a USA, naopak pasivní saldo má s Lotyšskem, Ruskem, Německem, Litvou, Polskem a Holandskem. V roce 2009 vyvezlo zboží do 163 zemí a přivezlo jej ze 116 zemí. Dosáhlo tak pozitivní obchodní bilance se 116 zeměmi. Nejčastějšími komoditami, které se z Estonska vyvážejí a dovážejí, jsou minerální produkty, stroje a zařízení a zemědělské výrobky.⁴⁹

⁴⁹ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Estonsko. Zahraniční obchod země. *Mzv.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/estonsko/ekonomika/zaharnicni_obchod_zeme.html

Graf 3.1: Vývoj zahraničního obchodu Estonska v letech 2002 – 2010 (v mld. EUR)

Zdroj: Český statistický úřad, 2012; vlastní zpracování

Z grafu 3.1, jenž zobrazuje vývoj zahraničního obchodu Estonska v letech 2000 až 2010 lze vyčíst, že Estonsko dovezlo nejvíce komodit v roce 2007 (11 439 mld. EUR) a naopak nejméně komodit bylo dovezeno v roce 2002 (5 079 mld. EUR). Nejvyšší export byl zaznamenán v roce 2008 (8 470 mld. EUR), nejnižší v roce 2002 (3 642 mld. EUR). Obchodní bilance je ve všech letech pasivní, nejvíce záporné saldo bylo zaznamenáno v roce 2007, jedná se o sumu 3 405 mld. EUR.

Trh práce

Růst zaměstnanosti v Estonsku se v letech 2002 až 2007 pohyboval okolo 1 %. Pouze v roce 2006 se růst zaměstnanosti zvýšil na 5,4 %. V roce 2008 dosáhl růst zaměstnanosti pouhých 0,2 %. V následujících dvou letech byl v Estonsku zaznamenán značný pokles zaměstnanosti, v roce 2009 dosáhl téměř 10 %. Průměrná míra zaměstnanosti činí v Estonsku 64,9 %. Největší rozdíl mezi muži a ženami byl zaznamenán v roce 2007, kdy míra zaměstnanosti u mužů byla až o 7,3 % vyšší než u žen. Míra zaměstnanosti starších pracovníků se v průměru pohybuje na 56,4 %. Míra nezaměstnanosti v Estonsku je značně vysoká, v roce 2010 dosahovala téměř 17 %. Do roku 2008 se Estonsku dařilo snižovat dlouhodobou nezaměstnanost, činila v té době 1,7 %, po roce 2008 však začala stoupat a v roce 2010 se oproti roku 2008 zvýšila o celých 6 %. Následující tabulka 3.2 uvádí konkrétní údaje trhu práce Estonska za posledních 9 let.

Tabulka 3.2: Vybrané ukazatele trhu práce v Estonsku v letech 2002 - 2010

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Růst zaměstnanosti (v %)		1,3	1,4	-0,1	2,0	5,4	0,7	0,2	-9,9	-4,8
Míra zaměstnanosti (v %)	celkem	62,0	62,9	63,0	64,4	68,1	69,4	69,8	63,5	61,0
	muži	66,5	67,2	66,4	67	71	73,2	73,6	64,1	61,5
	ženy	57,9	59	60	62,1	65,3	65,9	66,3	63	60,6
Míra zaměstnanosti starších pracovníků (v %)		51,6	52,3	52,4	56,1	58,5	60	62,4	60,4	53,8
Míra nezaměstnanosti (v %)		10,3	10,0	9,7	7,9	5,9	4,7	5,5	13,8	16,9
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (v %)		5,4	4,6	5,0	4,2	2,9	2,3	1,7	3,8	7,7

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní úprava

Inovace

V Estonsku představují hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj v průměru 1,09 % HDP. Od roku 2002 se tento ukazatel neustále zvyšoval, nejvyšší hodnoty dosáhl v roce 2010. Přístup k internetu v estonských domácnostech se v roce 2010 oproti roku 2002 zdvojnásobil. K roku 2010 mělo v Estonsku přístup k internetu 68 % domácností. Posledním ukazatelem jsou absolventi z oblasti vědy a technologie. Z tabulky 3.3 lze vyčíst, že nejvíce absolventů vystudovalo v roce 2007. V dalších letech hodnota mírně klesala. V průměru se v Estonsku jedná o 9,3 absolventů na 1000 obyvatel, což je velice nízké číslo.

Tabulka 3.3: Vybrané ukazatele výzkumu a vývoje v Estonsku v letech 2002 – 2010

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj (GERD) v % HDP	0,72	0,77	0,85	0,93	1,13	1,08	1,28	1,43	1,62
Přístup k internetu v domácnostech (v %)	-	-	31	39	46	53	58	63	68
Absolventi v oblasti vědy a technologie*	8,0	8,8	8,9	12,1	11,2	13,3	11,4	10,8	-

*absolventi matematiky, vědy a technologie na 1000 obyvatel ve věku 20-29 let

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Infrastruktura

Doprava v Estonsku spoléhá především na silniční a železniční síť. Pro cestující je zdaleka nejatraktivnější silniční doprava (63 %), následována námořní dopravou (13 %), leteckou dopravou (11 %) a železniční dopravou (3 %). Železniční doprava je kromě tranzitu zboží a ropy do estonských přístavů doposud využívána málo. Krize v roce 2009 se projevila hlavně v letecké přepravě. Pokles počtu cestujících byl v 1. čtvrtletí 2009 25 % a ve druhém čtvrtletí 30 %. V Estonsku nalezneme 45 přístavů, které jsou evidovány ve Státním přístavním registru, až na pár výjimek se všechny tyto přístavy nachází v Baltském moři. Mezi největší přístavy se v Estonsku řadí přístav Muuga, který je situován u hlavního města Tallinn, dále pak přístav Tallinn, který se skládá z několika dalších menších přístavů. Estonsko se pyšní 12 letišti (k roku 2007). Největším letištěm v Estonsku je Lennart Meri Tallinn Airport. Estonským národním leteckým dopravcem je Estonian Air.⁵⁰

Rozhodujícími operátory v telekomunikacích jsou firmy EMT (mobilní síť) a ELION (pevná síť). Mezi mobilní operátory patří dále Elisa Eesti, Tele2 a Bravocom. Všichni čtyři operátoři nabízejí i síť 3G. Elion nabízí kromě pevného telefonního spojení také digitální příjem TV signálu. **V používání internetu je Estonsko na předních místech mezi státy**

⁵⁰ WIKIPEDIA. Transport in Estonia. *En.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Transport_in_Estonia

EU. Dostupnost WiFi je vysoká, koncem roku 2009 bylo dostupných 2 000 veřejných oblastí WiFi.⁵¹

Životní prostředí

Podle Baltského fóra pro životní prostředí patří Estonsko v produkci oxidu uhličitého na hlavu nejen na první místo v Pobaltí, ale na jedno z předních míst v Evropě. Oxid uhličitý vzniká při spalování olejové břídlíce v narvských tepelných elektrárnách. U Estonska se jedná o 13,2 tun ročně, zatímco průměr v EU je 8,9 tun ročně.⁵²

Tabulka 3.4: Vybrané ukazatele životního prostředí v Estonsku v letech 2002 - 2006

	2002	2003	2004	2005	2006
Výdaje na ochranu ŽP (v % HDP)	0,29	0,17	0,2	0,23	0,16
Investice na ochranu ŽP (v % HDP)	0,13	0,1	0,07	0,11	0,09
Podíl ekologických daní na HDP (v %)	1,98	1,88	2,1	2,28	2,19

Zdroj: Český statistický úřad, 2012; vlastní úprava

Tabulka 3.4 zobrazuje výdaje na ochranu životního prostředí v procentech HDP, které zahrnují investiční a běžné výdaje, jejichž hlavním účelem je prevence, snížení a odstranění znečištění nebo jakékoliv jiné poškození životního prostředí.⁵³ Z tabulky vidíme, že největší podíl na výdaje na ochranu životního prostředí byl v roce 2002. Investice na ochranu životního prostředí v procentech HDP představují výdaje na pořízení dlouhodobého hmotného majetku a pozemků pro účely ochrany životního prostředí.⁵⁴ Zde bylo také nejvíce investováno v roce 2002. Posledním ukazatelem v tabulce je podíl ekologických daní na HDP v procentech. Ekologickou daní se rozumí daň z činnosti nebo výrobku, které mají negativní dopad na životní prostředí. Jsou zde zahrnuty výnosy

⁵¹ CZECH TRADE. Estonsko: Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/estonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000907/#sec7>

⁵² CK PERISKOPE SKANDINÁVIE. Energetika Estonska je doposud závislá na Rusku. *Estonsko.pobalti.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: estonsko.pobalti.cz/obecne/zajimavosti/

⁵³ DATABÁZE EUROSTATU. Výdaje na ochranu životního prostředí – veřejný sektor (v % HDP). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2021-02-18].

Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=ten00049>

⁵⁴ DATABÁZE EUROSTATU. Investice na ochranu životního prostředí – veřejný sektor (v % HDP). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2021-02-18].

Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=ten00050>

ekologických daní z dopravy, energie, znečištění a přírodních zdrojů.⁵⁵ Největší podíl ekologických daní na HDP v procentech byl zaznamenán v Estonsku v roce 2005.

3.1.3 Regionální struktura

Úroveň NUTS 0, NUTS 1 a NUTS 2 tvoří celé území Estonska, tzn. je územím i regionem.

Do úrovně NUTS 3 se v Estonsku řadí 5 **krajů**:

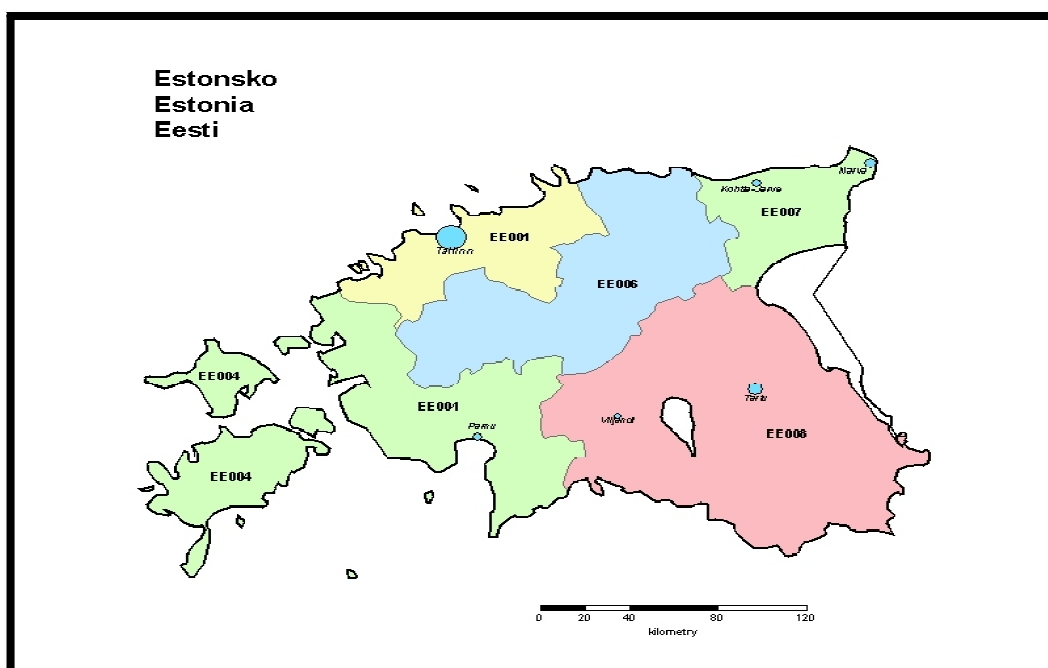
- Põhja-Eesti,
- Lääne-Eesti,
- Kesk-Eesti,
- Kirde-Eesti,
- Lõuna-Eesti.

Estonsko se dále dělí na 15 jednotek LAU 1 - okresů . Každý okres je rozdělen do obcí (LAU 2). V Estonsku najdeme 227 obcí. Tyto obce jsou dvojího typu: městské obce nebo města (Linn) a venkovské obce či farnosti (Vald).⁵⁶ Obrázek 3.1 zobrazuje všechny úrovně NUTS v Estonsku. Tabulka 3.5 uvádí vybrané ukazatele NUTS 3 Estonska, jimiž jsou počet obyvatel k 1. 1. 2011, rozloha v km², taktéž k roku 2011 a HDP na obyvatele v PPS (v %, EU27 = 100) k roku 2010.

⁵⁵ DATABÁZE EUROSTATU. Podíl ekologických daní (v %). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=ten00065>

⁵⁶ WIKIPEDIA. NUTS of Estonia. *En.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/NUTS_of_Estonia

Obrázek 3.1: Úrovně NUTS v Estonsku

Zdroj: Český statistický úřad, 2012; vlastní úprava

Tabulka 3.5: Vybrané ukazatele regionů NUTS 3 Estonska

Území	Kód NUTS	Počet obyvatel k 1. 1. 2011	Rozloha v km ² k 1. 1. 2011	HDP na obyvatele v PPS (v %, EU27 = 100) k 1. 1. 2010*
NUTS 2 Estonsko	EE00	1 340 194	45 227	64
NUTS 3 Põhja-Eesti	EE001	528 468	4 333	104
NUTS 3 Lääne-Eesti	EE004	160 187	11 135	46
NUTS 3 Kesk-Eesti	EE006	139 476	9 067	41
NUTS 3 Kirde-Eesti	EE007	167 542	4 893	41
NUTS 3 Lõuna-Eesti	EE008	344 521	15 799	46

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Z tabulky 3.5 lze vyčíst, že největší počet obyvatel se nachází v kraji Põhja-Eesti (528 468), jedná se o 39,43 % z celkového počtu obyvatel Estonska. Druhým nejlidnatějším krajem je v Estonsku Lõuna-Eesti s celkovým počtem obyvatel 344 521. Z pěti krajů je rozlohou největší kraj Lõuna-Eesti, jehož rozloha činí 15 799 km², naopak nejmenším krajem v Estonsku je Põhja-Eesti, který má pouhých 4 333 km². I přesto, že je

tento kraj rozlohou nejmenší, je krajem nejlidnatějším, což dokazuje i HDP na obyvatele v PPS, který je v tomto kraji nejvyšší (104 % průměru EU-27).

3.2 Lotyšsko

Lotyšská republika je svou rozlohou **64 589 km²** druhou největší zemí ze tří pobaltských republik. Hlavním městem je Riga. Lotyšsko leží na pobřeží Baltského moře v severovýchodní Evropě. Na západě a na části severní hranice sousedí s Baltským mořem, pobřeží má délku 500 km. Na severu dále sousedí s Estonskem, na východě s Ruskem a Běloruskem a na jihu s Litvou nejdelší hranicí v délce 610 km.⁵⁷

3.2.1 Základní charakteristika

V raném středověku bylo Lotyšsko součástí Řádového státu Německých rytířů. V 16. století připadlo Lotyšsko Polsko-Litevské Unii a o století později Švédsku. V 18. století připojil Petr I. Lotyšsko k Rusku. Samostatnost získalo Lotyšsko po první světové válce.⁵⁸ Během druhé světové války si SSSR zajistilo kontrolu nad Baltským mořem vynucenými smlouvami o vojenské a hospodářské spolupráci s Estonskem, Litvou a také Lotyšskem. Všechny tři země byly v roce 1940 násilně začleněny do SSSR jako jeho svazové republiky i přes mezinárodní protesty.⁵⁹ Lotyšsko obnovilo svou samostatnost až v roce 1991 a 1. května 2004 vstoupilo do EU.

Lotyšsko má **2 248 961** obyvatel (k 1. lednu 2010).⁶⁰ Lotyši tvoří pouze 57,1 % obyvatelstva, zbytek tvoří Rusové (29,9 %), Bělorusové (4,2 %), Ukrajinci (2,7 %), Poláci (2,5 %) a také Litevci (1,4 %). Vývoj lotyšského obyvatelstva má klesající tendenci. Ženy se průměrně dožívají 75 let, u mužů je toto číslo menší, průměrně se dožívají věku 66 let.⁶¹

Lotyšsko je parlamentní republikou. Jednokomorový parlament, tzv. *Saeima*, tvoří 100 poslanců, kteří jsou voleni na období čtyř let. V čele státu stojí prezident, který je volen poslanci. Jeho volební období je čtyřleté s možností jednoho znovuzvolení. Prezident může vypsat referendum o rozpuštění Saeimy. Pokud občané tento návrh potvrdí, musí dojít

⁵⁷ KRUTILOVÁ, Jana, ref. 42, s. 61

⁵⁸ ENCYKLOPEDIE. Lotyšsko. *Evropa2045.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=3&tema=24

⁵⁹ WIKIPEDIE. Dějiny Sovětského svazu. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: cs.wikipedia.org/wiki/Dějiny_Sovětského_svazu

⁶⁰ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Lotyšsko. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/485/sekce/zakladni-informace/

⁶¹ KRUTILOVÁ, Jana, ref. 42

k volbám. V opačném případě prezident automaticky přijde o svůj úřad. Lotyšská ústava byla přijata 15. února 1922, v roce 1998 byla novelizována. Od 8. července 2011 stojí v čele Lotyšska prezident *Andris Bērziņš*. Příští řádné volby proběhnou v roce 2015. Lotyšskou vládu řídí premiér *Valdis Dombrovskis*, který je premiérem od roku 2009 a stojí v čele již třetí vlády.⁶²

3.2.2 Zjednodušená situační analýza

Ekonomická charakteristika

Lotyšsko prožívalo po vstupu do EU období značného ekonomického rozmachu. Lotyšská ekonomika byla z hlediska tempa růstu HDP vůbec nejrychleji rostoucí ekonomikou v Evropě, průměrný roční růst HDP dosahoval v průměru 8,43 %. Pozitivními podněty byly především výrazný růst bankovního sektoru, silný příliv přímých zahraničních investic a příliv finančních prostředků ze strukturálních fondů EU. Lotyšsko se dnes již zdárně zotavuje z nejhlubší finanční a hospodářské krize ve svých dějinách. Při překonávání dramatického vývoje, kdy byla země v období na přelomu 2008/2009 na pokraji bankrotu, se Lotyšsko neobešlo bez finanční „injekce“ zahraničních věřitelů. Od poloviny roku 2010 postupně obnovuje svoji vnitřní i vnější rovnováhu, jakkoli za cenu značného snížení životní úrovně a sociální zajištěnosti populace. V období po krizi patří k nejožehavějším problémům země stále ještě vysoká nezaměstnanost, enormně velký podíl stínové ekonomiky a masivní emigrace nespokojených obyvatel za prací do zahraničí.⁶³

⁶² VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Politický systém Lotyšska. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/487/sekce/politicky-system-lotysska/

⁶³ CZECH TRADE. Lotyšsko: Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lotyssko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000682/>

Tabulka 3.6: Vybrané makroekonomické ukazatele Lotyšska v letech 2002 - 2010

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
HDP na obyvatele v PPS (EU27=100)		41	43	46	48	51	56	56	51	51
Míra růstu reálného HDP (v %)		7,2	7,6	8,9	10,1	11,2	9,6	3,3	17,7	0,3
Inflace (v %)		2,0	2,9	6,2	6,9	6,6	10,1	15,3	3,3	-1,2
Vládní dluh	% HDP	13,6	14,7	15,0	12,5	10,7	9,0	19,8	36,7	44,7
	mil. EUR	1.262,9	1.388,7	1.591,1	1.612,2	1.706,7	1.911,0	4.492,9	6.771,2	8.027,4
Vládní deficit	% HDP	2,3	1,6	1,0	0,4	0,5	0,4	4,2	9,7	8,3
	mil. EUR	225,0	161,5	115,0	51,0	77,4	75,4	971,3	1.790,2	1.496,1

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní úprava

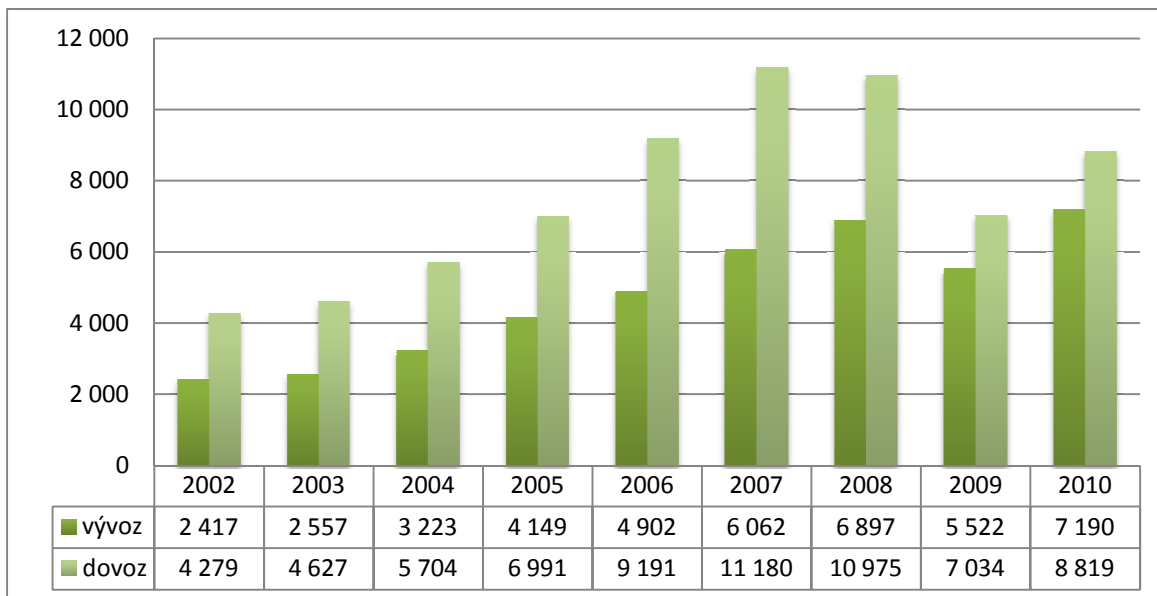
Jak uvádí tabulka 3.6, nejvyššího nárůstu HDP na obyvatele v PPS dosáhlo Lotyšsko v letech 2007 a 2008. V roce 2010 dosáhl HDP na obyvatele v PPS 51 % průměru EU-27, z celé evropské sedmadvacítky se tak ocitlo až na 25. místě. Ze tří pobaltských států je Lotyšsko na nejnižší příčce. Z tabulky 3.6 je zřejmé, že HDP v PPS na obyvatele dosáhl nejvyšší hodnoty v roce 2008, naopak nejnižší v roce 2002. Inflace je v Lotyšsku poměrně vysoká, od roku 2002 mírně stoupala a v roce 2008 dosáhla nejvyšší hodnoty (15,3 %). V následujícím roce se inflaci podařilo snížit o celých 12 %. V roce 2010 byla v Lotyšsku zaznamenána desinflace (1,2 %). Vládní dluh se do roku 2007 dařilo snižovat, po tomto roce však začal mírně stoupat a v roce 2010 činil 44,7 % HDP (8 027,4 mil. EUR). Vládní deficit v roce 2010 dosahuje šestkrát vyšší hodnoty oproti roku 2002 (1 496,1 mil. EUR). Ohledně vládního deficitu Lotyšsko splňuje maastrichtská kritéria, která jsou stěžejní pro vstup do eurozóny. Vládní deficit Lotyšska se pohybuje v průměru okolo 19,36 % HDP. Z tabulky 3.6 lze vyčíst, že z hlediska vládního deficitu však Lotyšsko kritéria pro vstup do eurozóny nesplňuje, konkrétně od roku 2008, kdy vládní deficit dosahoval 4,2 % HDP a v dalších letech se nadále zvyšoval.

Zahraniční obchod

V lotyšském zahraničním obchodě připadá velký podíl na země Evropské unie, mezi nimiž vedou Estonsko a Litva. Zároveň však zůstávají důležitými partnery i mimounijní státy, především Rusko a Bělorusko. Krize lotyšské ekonomiky vedla ke zlomu v zahraničním obchodě. Původní trend roku 2008, který byl charakteristický tím, že se export zvyšoval daleko dynamičtěji a import mírně klesal, se zásadně změnil od konce roku 2008, kdy

začaly klesat jak import, tak i export. Export zboží z Lotyšska se v roce 2008 ve srovnání s předchozím rokem zvýšil, dovozy naopak klesly.⁶⁴

Graf 3.2: Vývoj zahraničního obchodu Lotyšska v letech 2002 – 2010 (v mld. EUR)

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní úprava

Graf 3.2 uvádí vývoj zahraničního obchodu Lotyšska v letech 2002 až 2010. Import byl nejvyšší v roce 2007 (11 180 mld. EUR), naopak nejnižší v roce 2002 (4 279 mld. EUR). Nejvíce komodit bylo vyvezeno v roce 2010 (7 190 mld. EUR) a nejméně v roce 2002 (2 417 mld. EUR). Obchodní bilance je, stejně jako u Estonska, ve všech letech pasivní. Největší záporné saldo se sumou 5 118 mld. EUR bylo zaznamenáno v roce 2007.

Trh práce

Míra nezaměstnanosti v roce 2010 pokračovala v poklesu, čímž se podíl osob hledajících práci snížil na 14,5 % práceschopné populace. Dokonce vzrostl počet volných míst, jež byla k dispozici takřka výlučně v soukromém sektoru. Příznivý vývoj souvisel nejen s postupným ožíváním ekonomiky, ale i s „dočasným nahrazením kapitálu prací“ (Latvijas banka). Podstatný pokles nákladů na pracovní sílu umožňuje podnikatelům najímat nové zaměstnance, zatímco kapitálové investice dosud odkládají.⁶⁵

⁶⁴ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Lotyšsko. Zahraniční obchod země. *Mzv.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupné z:

www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/lotyssko/ekonomika/zaharnicni_obchod_zeme.html

⁶⁵ CZECH TRADE. Lotyšsko: Ekonomická charakteristika země., ref. 63

Tabulka 3.7: Vybrané ukazatele trhu práce v Lotyšsku v letech 2002 - 2010

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Růst zaměstnanosti (v %)		2,9	1,9	1,2	1,6	4,9	3,6	0,9	-13,2	-4,8
Míra zaměstnanosti (v %)	celkem	60,4	61,8	62,3	63,3	66,3	68,3	68,6	60,9	59,3
	muži	64,3	66,1	66,4	67,6	70,4	72,5	72,1	61	59,2
	ženy	56,8	57,9	58,5	59,3	62,4	64,4	65,4	60,9	59,4
Míra zaměstnanosti starších pracovníků (v %)		41,7	44,1	47,9	49,5	53,3	57,7	59,4	53,2	48,2
Míra nezaměstnanosti (v %)		12,2	10,5	10,4	8,9	6,8	6,0	7,5	17,1	18,7
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (v %)		5,5	4,4	4,6	4,1	2,5	1,6	1,9	4,6	8,4

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní úprava

Nejvyšší růst zaměstnanosti byl v Lotyšsku zaznamenán v roce 2006. K výraznému poklesu zaměstnanosti došlo v roce 2009. Míra zaměstnanosti se v Lotyšsku pohybuje v průměru okolo 63,4 %. Nejvyšší rozdíl mezi zaměstnanými muži a ženami byl v roce 2007. Mužů bylo zaměstnáno o 8,1 % více než žen. Míra nezaměstnanosti v Lotyšsku je velmi vysoká, v roce 2010 dosahovala 18,7 %, je také nejvyšší ze všech tří pobaltských zemí. Do roku 2007 se Lotyšsku dařilo snižovat dlouhodobou nezaměstnanost, činila v té době pouze 1,6 %, po roce 2008 však začala opět mírně stoupat a v roce 2010 se zvýšila oproti roku 2007 o 6,8 %. Konkrétní údaje za posledních 9 let uvádí tabulka 3.7.

Inovace

V Lotyšsku představují hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj v průměru 0,59 % HDP. Ve srovnání s Estonskem, Lotyšsko investuje do výzkumu a vývoje o polovinu méně. V roce 2002 mělo v Lotyšsku přístup k internetu pouhé 3 % domácností, přičemž k roku 2010 se tento ukazatel značně zvýšil, přístup k internetu mělo v té době již 60 % obyvatel Lotyšska. Posledním ukazatelem jsou absolventi z oblasti vědy a technologie. Z tabulky 3.8 lze vyčíst, že nejvíce absolventů vystudovalo v letech 2005 a 2009. V průměru se

v Lotyšsku jedná o 9 absolventů na 1000 obyvatel, kteří vystudují v oblasti vědy a technologie.

Tabulka 3.8: Vybrané ukazatele výzkumu a vývoje v Lotyšsku v letech 2002 – 2010

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj (GERD) v % HDP	0,42	0,38	0,42	0,56	0,7	0,6	0,62	0,46	0,6
Přístup k internetu v domácnostech (v %)	3	-	15	31	42	51	53	58	60
Absolventi v oblasti vědy a technologie*	8,1	8,6	9,4	9,8	8,9	9,2	8,8	9,8	-

Pozn.:*absolventi matematiky, vědy a technologie na 1000 obyvatel ve věku 20-29 let

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Infrastruktura

Infrastruktura a její rozvoj mají v Lotyšsku zásadní význam a jsou jednou z priorit lotyšské vlády, což souvisí se snahou zvyšovat význam Lotyšska jako tranzitního uzlu mezi severem a jihem Evropy, resp. jejím východem a západem. Zvláštní význam má přeprava ruských a běloruských nákladů přes lotyšské přístavy. Jedním z hlavních úkolů lotyšského dopravního systému je zvyšovat a zkvalitňovat rostoucí obchodní toky mezi EU a Ruskem. Nejvýznamnějším druhem osobní přepravy je v Lotyšsku **doprava silniční**. Celková délka silniční sítě je asi 20 182 km, což je na zemi s nevelkou rozlohou poměrně velký rozsah. Síť je velmi dobře územně rozložená, takže motorovým vozidlem může být dosažen každý kout Lotyšska.

V oblasti telekomunikací funguje v Lotyšsku několik operátorů. Monopolní postavení v oblasti pevných veřejných telekomunikačních sítí společnosti Lattelekom skončilo sice v lednu 2003, faktický monopol však nadále přetrvává. V oblasti mobilních

telekomunikací jsou zde tři prioritní operátoři – Latvijas Mobilais Telefons (LMT), Tele 2 a Bite. Služby jsou na standardní evropské úrovni a bezproblémové.⁶⁶

Životní prostředí

Mezi nejvýznamnější zátěže životního prostředí v Lotyšsku se řadí znečištění vzduchu a vody, což do značné míry souvisí s nedostatkem zařízení na zpracování odpadů. Osobní automobily a jiná vozidla tvoří 70 % znečištěného ovzduší v zemi. V Lotyšsku také nalezneme mnoho ohrožených rostlinných a živočišných druhů.⁶⁷ Výdaje na ochranu životního prostředí se v letech 2002 až 2006 pohybovaly v průměru okolo 0,09 % HDP. Dále pak Lotyšsko investovalo do ochrany životního prostředí v průměru okolo 0,04 % HDP. Posledním ukazatelem, který uvádí tabulka 3.9 je podíl ekologických daní na HDP v procentech. Ten byl v Lotyšsku největší v roce 2005, v dalším roce mírně klesl.

Tabulka 3.9: Vybrané ukazatele životního prostředí v Lotyšsku v letech 2002 - 2006

	2002	2003	2004	2005	2006
Výdaje na ochranu ŽP (v % HDP)	0,18	0,07	0,06	0,06	0,11
Investice na ochranu ŽP (v % HDP)	0,09	0,03	0,02	0,02	0,06
Podíl ekologických daní na HDP (v %)	2,3	2,5	2,59	2,65	2,39

Zdroj: Český statistický úřad, 2012; vlastní úprava

3.2.3 Regionální struktura

Území Lotyšska, stejně jako Estonska, je z pohledu klasifikace NUTS úrovně NUTS 0, NUTS 1 stejně jako NUTS 2. Na úrovni NUTS 3 se v Lotyšsku nachází 6 **krajů**:

- Kurzeme,
- Latgale,
- Riga,
- Periga,

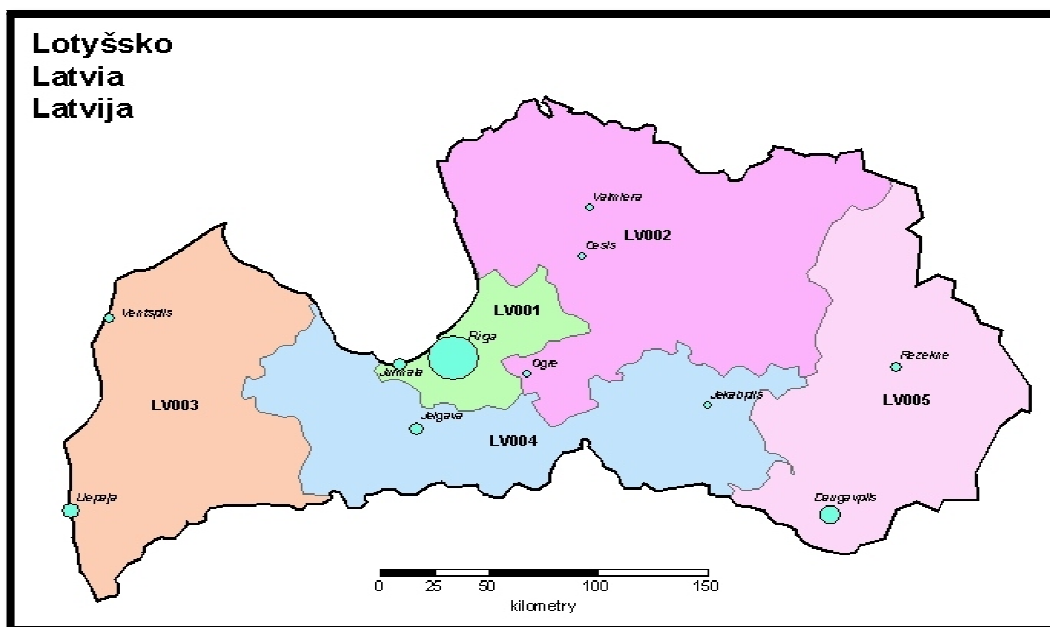
⁶⁶ CZECH TRADE. Lotyšsko. Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lotyssko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000682/#sec7>

⁶⁷ ENCYCLOPEDIA OF THE NATIONS. Latvia – Environment. *Nationsencyclopedia.com* [online]. ©2012 [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: <http://www.nationsencyclopedia.com/Europe/Latvia-ENVIRONMENT.html#b>

- Vidzeme
- Zemgale.

Lotyšsko se do 31. prosince 2011 dále dělilo na 33 regionálních vládních oblastí, které byly rozděleny do 26 krajů a na 7 měst s právy kraje (LAU 1). Na nejnižší úrovni se v Lotyšsku nacházely obce, kterých bylo v této zemi 577 (z toho 7 měst, 70 menších měst a 500 venkovských oblastí). Tyto obce patřily pod úroveň LAU 2. Od 1. ledna 2012 však došlo ke změně. Úroveň LAU 1 byla zrušena a pod LAU 2 se nyní řadí města pod státní jurisdikcí a kraje, celkem jich je 110.⁶⁸ Na obrázku 3.2 jsou zobrazeny všechny úrovně NUTS Lotyšska. Tabulka 3.10 uvádí vybrané ukazatele NUTS 3 Lotyšska.

Obrázek 3.2: Úrovně NUTS Lotyšska

Zdroj: Český statistický úřad, 2012; vlastní úprava

⁶⁸ WIKIPEDIA. NUTS of Latvia. *En.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/NUTS_of_Latvia

Tabulka 3.10: Vybrané ukazatele regionů NUTS 3 Lotyšska

Území	Kód NUTS	Počet obyvatel k 1. 1. 2011	Rozloha v km ² k 1. 1. 2011	HDP na obyvatele v PPS (v %, EU27 = 100) k 1. 1. 2010*
NUTS 2 Lotyšsko	LV00	2 229 641	64 562	51
NUTS 3 Kurzeme	LV003	296 529	13 597	43
NUTS 3 Latgale	LV005	335 013	14 550	28
NUTS 3 Riga	LV006	700 107	304	94
NUTS 3 Periga	LV007	389 660	10 133	41
NUTS 3 Vidzeme	LV008	231 067	15 245	33
NUTS 3 Zemgale	LV009	277 265	10 733	34

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Z šesti lotyšských krajů je nejlidnatějším Riga, hlavní město Lotyšska, které je zároveň svou rozlohou nejmenším krajem Lotyšska. V HDP na obyvatele v PPS však dosahuje nejvyšší hodnoty (94 % průměru EU-27). Druhým nejlidnatějším krajem je Periga s 389 660 obyvateli. Dle rozlohy se na prvních třech pozicích nachází kraj Vidzeme, kraj Latgale a kraj Kurzeme. Dále lze z tabulky 3.10 vyčíst, že nejnižšího HDP na obyvatele v PPS dosáhl za rok 2010 kraj Latgale s hodnotou 28 % průměru EU-27.

3.3 Litva

Litevská republika je svou rozlohou **65 300 km²** největší ze tří pobaltských republik. Název Litva pochází od řeky Lietava. Litva je přímořským státem ve východní Evropě. Na západě tvoří hranici v délce 99 km pobřeží Baltského moře (nejsou zde započteny ostrovy v Baltském moři náležící Litvě). Severní hranice s Lotyšskem měří 610 km, nejdelší hranice s Běloruskem na východě a jihu 724 km, jihozápadní hranice s Polskem 110 km a hranice s oddělenou částí Ruské federace 303 km. Od západu na východ měří země 373

km a ze severu na jih 276 km. Na území Litvy leží ve vzdálenosti 26 km od hlavního města Vilnius geografický střed Evropy (54°54' s. š., 25°19' v. d.).⁶⁹

3.3.1 Základní charakteristika

Ve středověku byla Litva po Rusku druhým největším státem Evropy s rozlohou dvakrát větší, než je současná Francie. Kvůli obavám ze sílícího Ruska se v roce 1569 spojila s Polskem v tzv. *Polsko-Litevskou Unii*. Po třech děleních Polska však byla celá Litva v roce 1795 připojena k Rusku. Samostatnost získala Litva až po první světové válce. Během druhé světové války byla Litva násilně připojena k SSSR. Svoji samostatnost obnovila až v roce 1991 a spolu s Estonskem a Lotyšskem vstoupila 1. května 2004 do EU.⁷⁰

Litva má **3 329 227** obyvatel (k 1. lednu 2010).⁷¹ Je nejlidnatější z pobaltských republik s hustotou 56,8 obyvatel na 1 km². Podle národnosti tvoří 81,3 % Litevci, 8,4 % Rusové, 7 % Poláci a 1,5 % Bělorusové. Muži se dožívají průměrného věku 65 let, ženy 76 let. Věková skupina do 15 let tvoří 21,9 %, v produktivním věku je 61 % obyvatel a důchodců je 17,1 %. Asi 2 miliony Litevců žijí mimo území Litvy, zejména v USA, Kanadě, Brazílii, Argentině, Austrálii, Německu a v Polsku.⁷²

Litva je parlamentní demokracií s jednokomorovým parlamentem, v jehož čele stojí předseda, který je protokolárně nejvýznamnější osobou po prezidentovi. Prezident je volen na všelidovém hlasování na období pěti let, maximálně dvakrát za sebou. Litevský režim lze charakterizovat jako poloprezidentský (silnější pozice prezidenta). Poslední volba proběhla v květnu 2009 a od 12. července 2009 je prezidentkou *Dalia Grybauskaitė*. Vláda se skládá z premiéra a ministrů a rozhoduje většina hlasů za přítomnosti nejméně poloviny členů kabinetu. Vláda je politicky odpovědná parlamentu. Parlament neboli *Seimas* je jednokomorový a skládá se ze 141 poslanců, kteří jsou voleni na období čtyř let.⁷³

⁶⁹ KRUTILOVÁ, Jana, ref. 42, s. 5

⁷⁰ ENCYKLOPEDIE. Litva. *Evropa2045.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=3&tema=23

⁷¹ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Litva. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/492/sekce/zakladni-informace/

⁷² KRUTILOVÁ, Jana, ref. 42, s. 11

⁷³ VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Politický systém Litvy. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/494/sekce/politicky-system-litvy/

3.3.2 Zjednodušená situační analýza

Ekonomická charakteristika

Litva měla v období od roku 2000 do roku 2007 jednu z nejrychleji rostoucích ekonomik na světě a po krizových letech 2009 a 2010 se hospodářství opět rychle oživuje. S růstem HDP (revidovaným na) 6,3 % je v současnosti Litva nejrychleji rostoucí ekonomika v EU.⁷⁴

Tabulka 3.11: Vybrané makroekonomické ukazatele Litvy v letech 2002 - 2010

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
HDP na obyvatele v PPS (EU27=100)		44	49	51	53	56	59	61	55	57
Míra růstu reálného HDP		6,8	10,3	7,4	7,8	7,8	9,8	2,9	14,8	1,4
Inflace (v %)		0,3	-1,1	1,2	2,7	3,8	5,8	11,1	4,2	1,2
Vládní dluh	% HDP	22,2	21	19,3	18,3	17,9	16,8	15,5	29,4	38
	mil. EUR	3.365,7	3.487,2	3.520,4	3.845	4.326,5	4.836,1	5.032,1	7.814,8	10.459,3
Vládní deficit	% HDP	1,9	1,3	1,5	0,5	0,4	1,0	3,3	9,5	7,0
	mil. EUR	281,5	210,7	279,0	104,8	107,5	289,9	1.061,2	2.527,5	1.941,0

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní úprava

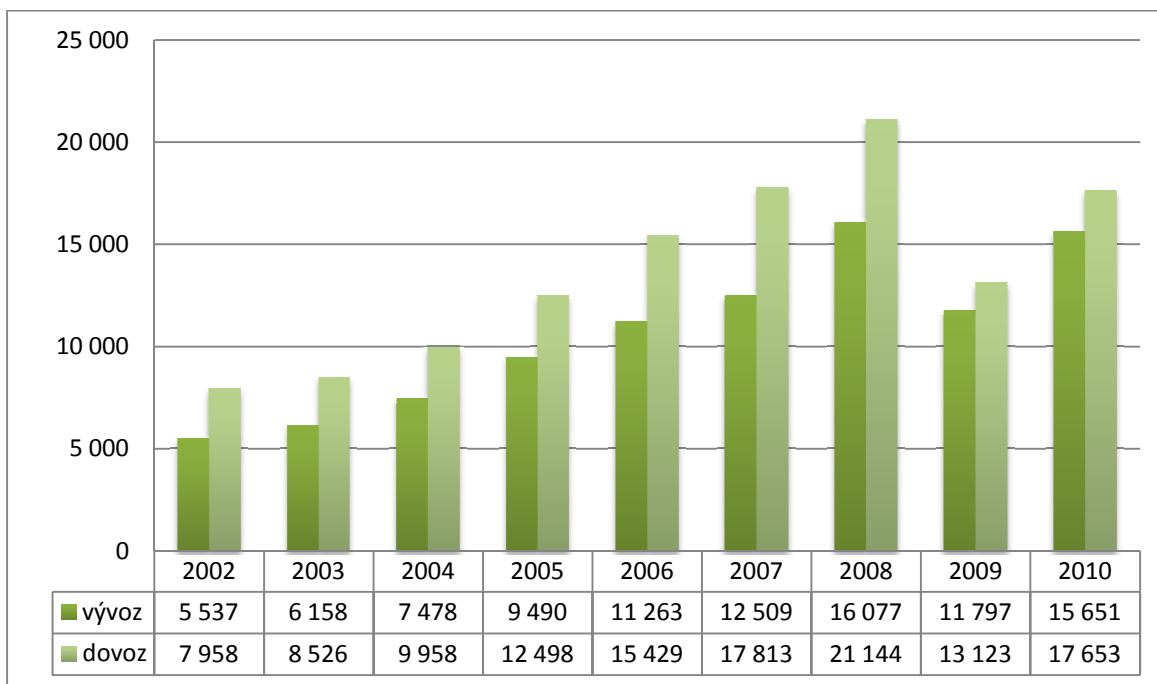
Tabulka 3.11 uvádí vybrané makroekonomické ukazatele Litvy. Jedním z ukazatelů je HDP na obyvatele v PPS, dle něj se Litva nachází, stejně jako ostatní pobaltské státy, pod průměrem evropské sedmadvacítky. V roce 2010 se umístila na 24. místě, když hodnota HDP na obyvatele v PPS dosahovala 57 % průměru EU-27, následována Lotyšskem (51 %). Míra růstu reálného HDP je v průměru 7,66 %. Dále lze vidět, že inflace se kromě let 2007 a 2008 pohybovala na nízké úrovni. V roce 2010 dosahovala inflace v Litvě pouhých 1,2 %. Vládní dluh se Litvě dařilo do roku 2008 snižovat, poté však mírně stoupl a v roce 2010 dosahoval 38 % HDP (10 459,3 mil. EUR). Vládní deficit dosáhl nejvyšší hodnoty v roce 2009 (9,5 % HDP, tedy 2 527,5 mil. EUR).

⁷⁴ CZECH TRADE. Litva: Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/litva-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000691/>

Zahraniční obchod

Litva má dlouhodobě záporné saldo zahraničního obchodu, především z důvodu dovozu většiny energetických komodit a surovinových vstupů pro zpracovatelský průmysl. Graf 3.4 zobrazuje vývoj zahraničního obchodu Litvy v letech 2002 až 2010. Nejvyšší záporné saldo bylo v roce 2007, a to 5 304 mld. EUR.

Graf 3.4: Vývoj zahraničního obchodu Litvy v letech 2002 – 2010 (v mld. EUR)

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní úprava

Nejvíce zboží bylo vyvezeno a stejně tak i dovezeno v roce 2008 (import činil 21 144 mld. EUR, export 16 077 mld. EUR). Naopak nejmenší počet dovezených i vyvezených položek byl zaznamenán v roce 2002 (import 7 958 mld. EUR, export 5 537 mld. EUR).

Trh práce

Na konci třetího čtvrtletí 2011 bylo v Litvě pracujících 1 379 000 zaměstnanců a podnikatelů a 239 800 registrovaných nezaměstnaných. Ve srovnání s rokem 2010 poklesl počet nezaměstnaných o 52 200. Přibližně polovina z uvedeného počtu jsou dlouhodobě nezaměstnaní. Ve městech je bez práce 12,8 % obyvatelstva v produktivním věku, naopak na venkově až 19 %. K poklesu nezaměstnanosti přispívá i přetrvávající vysoká

ekonomická migrace obyvatelstva. Za prací každoročně zamíří do zahraničí až 15 tisíc Litevců.⁷⁵

Tabulka 3.12: Vybrané ukazatele trhu práce v Litvě v letech 2002 - 2010

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Růst zaměstnanosti (v %)		3,6	2,2	0,0	2,5	1,8	2,8	-0,7	-6,8	-5,1
Míra zaměstnanosti (v %)	celkem	59,9	61,1	61,2	62,6	63,6	64,9	64,3	60,1	57,8
	muži	62,7	64	64,7	66,1	66,3	67,9	67,1	59,5	56,8
	ženy	57,2	58,4	57,8	59,4	61	62,2	61,8	60,7	58,7
Míra zaměstnanosti starších pracovníků (v %)		41,6	44,7	47,1	49,2	49,6	53,4	53,1	51,6	48,6
Míra nezaměstnanosti (v %)		13,5	12,5	11,4	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	17,8
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti (v %)		7,2	6,0	5,8	4,3	2,5	1,4	1,2	3,2	7,4

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní úprava

Z tabulky 3.12 lze vyčíst, že růst zaměstnanosti do roku 2007 dosahoval průměrné hodnoty 2,15 %, v roce 2004 růst zaměstnanosti stagnoval. Míra zaměstnanosti v Litvě se pohybovala v průměru okolo 61,7 %. Největší rozdíl mezi muži a ženami nastal v roce 2004, kdy bylo zaměstnáno o 6,9 % více mužů více než žen. Naopak méně mužů než žen bylo zaměstnáno v roce 2010 (o 1,9 %). Míra zaměstnanosti starších pracovníků se v průměru pohybuje na 48,8 %. Míra nezaměstnanosti dosáhla nejnižší hodnoty v roce 2007, v roce 2010 se zvýšila až o 13,5 %. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti až do roku 2008 klesala. V roce 2008 také dosáhla nejnižší hodnoty, poté začala mírně stoupat a v roce 2010 se zvýšila oproti předchozímu roku o 4,2 %. Tabulka 3.12 uvádí konkrétní údaje za posledních 9 let.

⁷⁵ VELVYSLANECTVÍ ČR VE VILNIUSU. Obchod a ekonomika. *Mzv.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: www.mzv.cz/vilnius/cz/obchod_a_ekonomika/index.html

Inovace

V Litvě představují hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj v průměru 0,76 % HDP. Oproti Lotyšsku investuje Litva do výzkumu a vývoje o 0,17 % více. Přístup k internetu mělo v roce 2002 pouhé 4 % obyvatel Litvy. Tento ukazatel však začal od téhož roku stoupat a v roce 2010 již mělo přístup k internetu 61 % litevského obyvatelstva. Z tabulky 3.13 dále lze vyčíst, že nejvíce absolventů vystudovalo v roce 2005. V průměru v Litvě vystudovalo 17,6 absolventů na 1000 obyvatel v oblasti vědy a technologie. Ve srovnání s ostatními dvěma pobaltskými zeměmi, v Litvě nalezneme nejvíce vystudovaných lidí v oblasti vědy a technologie.

Tabulka 3.13: Vybrané ukazatele výzkumu a vývoje v Litvě v letech 2002 – 2010

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj (GERD) v % HDP	0,66	0,67	0,75	0,75	0,79	0,81	0,79	0,83	0,79
Přístup k internetu v domácnostech (v %)	4	6	12	16	35	44	51	60	61
Absolventi v oblasti vědy a technologie*	14,6	16,3	17,5	18,9	19,5	18,1	17,8	18,5	-

Pozn.: *absolventi matematiky, vědy a technologie na 1000 obyvatel ve věku 20-29 let

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Infrastruktura

Vlivem geografické polohy je Litva tranzitní zemí spojující západ s východem. Po vstupu do EU **vzrostl význam Litvy jako tranzitního území** mezi zeměmi SNS a EU. Doprava je významným sektorem národního hospodářství, jelikož zaměstnává 5 % průběžného obyvatelstva a vytváří přibližně 10 % HDP, což je dvojnásobek než je obvyklé v zemích EU. Přeprava na litevských letištích (Vilnius, Kaunas, Palanga) v roce 2011 roste, stejně jako roste obrát přístavu Klaipėda.

Litva má pokročilou telekomunikační infrastrukturu. Dominantní společností v oboru telekomunikací je společnost TEO LT, a. s. Vzhledem k rychle se rozvíjející mobilní telefonii počet pevných linek klesá. Počet mobilních telefonů je naproti tomu

nadprůměrný. Z hlediska využívání mobilních telefonů se Litevci řadí na evropskou špičku. Pokrytí mobilními telefony dosáhlo 144 %. Ze zemí EU je vyšší pokrytí jen v Itálii a Lucembursku. Průměr EU je 112 %.⁷⁶

Životní prostředí

Čtyřicet procent Litvy je pokryto lesy, země nemá jiné energetické zdroje kromě biomasy a větrné a vodní energie. Vodní energie je využita zejména v přečerpávací elektrárně Kruonis. V roce 2009 se obnovitelné zdroje podílely na čtyřech procentech výroby spotřeby energie a v roce 2010 stoupl tento podíl na 5,5 %. V roce 2020 by mělo být pokryto 23 % spotřeby energie z obnovitelných zdrojů.⁷⁷

Tabulka 3.14: Vybrané ukazatele životního prostředí v Litvě v letech 2002 - 2010

	2002	2003	2004	2005	2006
Výdaje na ochranu ŽP (v % HDP)	0,1	0,1	0,32	0,49	0,65
Investice na ochranu ŽP (v % HDP)	0,06	0,06	0,13	0,29	0,41
Podíl ekologických daní na HDP (v %)	2,76	2,76	2,71	2,31	1,81

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní úprava

Tabulka 3.14 zobrazuje vybrané ukazatele životního prostředí v Litvě v pětiletém období. Litva se podílela výdaji na ochranu životního prostředí nejvíce v roce 2006 (0,65 % HDP). Na ochranu životního prostředí investovala v průměru 0,19 % HDP. Podíl ekologických daní na HDP v procentech byl nejvyšší v roce 2004, poté začal mírně klesat.

3.3.3 Regionální struktura

Litva se stejně jako předešlé dvě pobaltské země řadí jak územím, tak regionem do úrovně NUTS 0, NUTS 1 a NUTS 2. Do NUTS 3 je v Litvě zahrnuto 10 **krajů**:

- Alytus,
- Kaunas,
- Klaipėda,

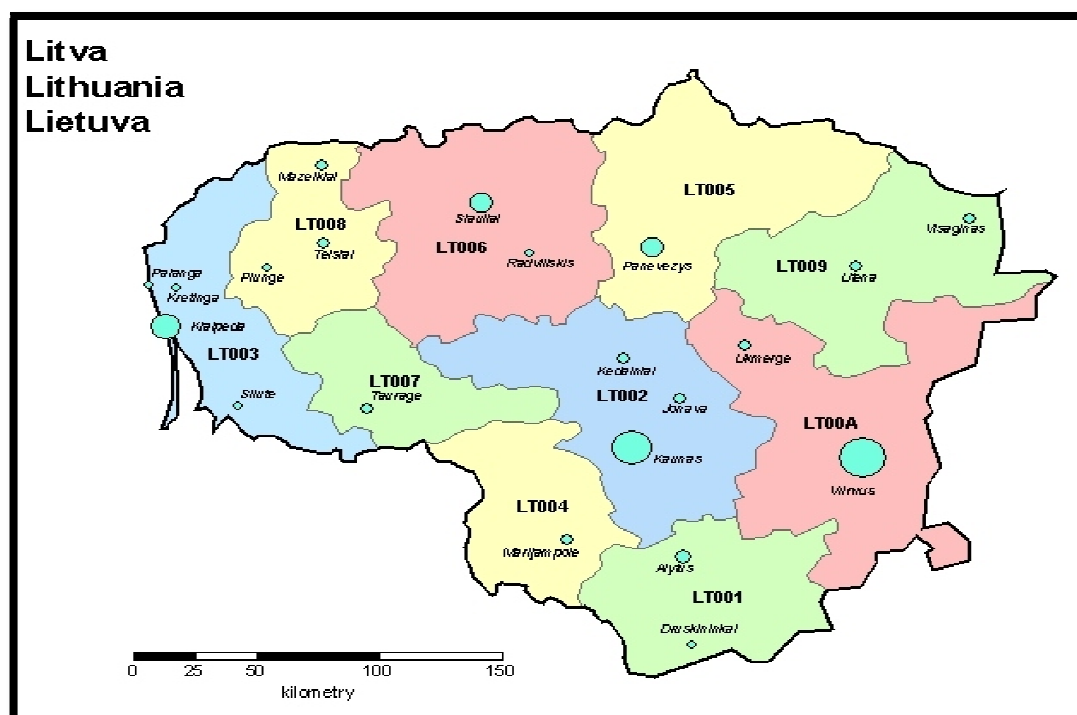
⁷⁶ CZECH TRADE. Litva: Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/litva-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/100069/#sec7>

⁷⁷ CZECH TRADE. Litva: Ekonomická charakteristika země., ref. 76

- Marijampolė,
- Panevėžys,
- Šiauliai,
- Tauragė,
- Telšiai,
- Utenas,
- Vilnius.

Dále je Litva rozdělena na 60 obcí (LAU 1). LAU 2 představuje zhruba 518 malých oblastí, které se skládají buď z několika vesnic, samotného města nebo části města. Liší se ve velikosti a počtu obyvatel. Tyto oblasti fungují jako městské obvody. Šilainiai a Dainava, které se nacházejí v kraji Kaunas, jsou nejvíce zalidněnými oblastmi v Litvě. Překračují dokonce populaci obcí.⁷⁸ Obrázek 3.3 uvádí všechny úrovně NUTS v Litvě. Tabulka 3.15 zobrazuje vybrané ukazatele regionů NUTS 3 Litvy.

Obrázek 3.3: Úrovně NUTS v Litvě

Zdroj: Český statistický úřad, 2012; vlastní úprava

⁷⁸ WIKIPEDIA. NUTS of Lithuania. *En.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/NUTS_of_Lithuania

Tabulka 3.15: Vybrané ukazatele regionů NUTS 3 Litvy

Území	Kód NUTS	Počet obyvatel k 1. 1. 2011	Rozloha v km ² k 1. 1. 2011	HDP na obyvatele v PPS (v %, EU27 = 100) k 1. 1. 2010*
NUTS 2 Litva	LT00	3 244 601	65 300	57
NUTS 3 Alytaus	LT001	167 261	5 425	39
NUTS 3 Kaunas	LT002	647 609	8 089	56
NUTS 3 Klaipėda	LT003	366 902	5 209	61
NUTS 3 Marijampolė	LT004	173 695	4 463	36
NUTS 3 Panevėžys	LT005	270 783	7 881	42
NUTS 3 Šilautis	LT006	329 119	8 540	41
NUTS 3 Tauragė	LT007	120 704	4 411	29
NUTS 3 Telšiai	LT008	166 323	4 350	48
NUTS 3 Utena	LT009	163 353	7 201	48
NUTS 3 Vilnius	LT00A	838 852	9 731	89

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Z tabulky 3.15 můžeme vidět, že nejvyšší hodnoty v HDP na obyvatele v PPS dosáhl kraj Vilnius (89 % průměru EU-27) s rozlohou 838 852 km², která je největší ze všech deseti krajů Litvy. Nejméně lidnatým krajem je Tauragė, s pouhými 120 704 obyvateli. Kraje Telšiai a Utena dosáhly v roce 2010 v HDP na obyvatele v PPS stejné hodnoty (48 % průměru EU-27).

4 Analýza a komparace regionálních disparit v pobaltských zemích

Tato kapitola se bude zabývat především jednotlivými pobaltskými zeměmi, z hlediska analýzy a komparace regionálních disparit. Pomocí tzv. *metody semaforu* a *bodové metody* budou tyto země porovnávány a bude zjišťováno, jak velkým disparitám jednotlivé pobaltské země čelí.

4.1 Metody pro hodnocení regionálních disparit

Existuje pět základních metod vhodných pro měření disparit. Těmito metodami jsou:

- metoda založená na škálovacích technikách,
- metoda semaforu,
- metoda průměrné odchylky,
- bodová metoda,
- metoda normované proměnné.

Každá z těchto metod má své klady a zápory. Jejich použití je závislé nejen na míře obtížnosti, s níž lze tyto metody aplikovat v praxi, ale také na souboru statistických indikátorů, které jsou pro toto hodnocení použity.⁷⁹

Pro následující část práce byly zvoleny dvě metody, a to **metoda semaforu** a **bodová metoda**.

4.1.1 Metoda semaforu

Metoda semaforu se svým pojetím poměrně výrazně přibližuje proceduře očíslování a je také specifickou podobou škálování. Jednotlivým hodnotám indikátorů jsou přiřazeny specifické symboly, které odpovídají určité procentuální úrovni sledovaného indikátoru. Tyto symboly se většinou vyskytují v podobě tří kruhů v barvách světél semaforu, podle toho je také odvozen název této metody.

Jednoznačnými výhodami této metody jsou dobrá přehlednost, rychlost a bezproblémová využitelnost při analyzování různě širokých skupin indikátorů. V současné době je vhodným nástrojem pro praktické využití metody semaforu např. *MS Office Excel*, který je také vybaven funkcí podmíněného formátování, což je funkce, která funguje na principu

⁷⁹ KUTSCHERAUER, Alois et al. *Regionální disparity: Disparity v regionálním rozvoji země, jejich pojetí, identifikace a hodnocení*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava Ekonomická fakulta, 2010. ISBN 978-80-87029-19-8.

metody semaforu. K poměrně jednoduchému a rychlému sestavení lze také využít hodnotících škál⁸⁰:

- **dvoubarevná škála**, která využívá k odlišení indikátorů dvou barev od minimální hodnoty k hodnotě maximální, intenzita barev se mění podle toho, jak se mění hodnota příslušného indikátoru,
- **tříbarevná škála**, rozřazuje indikátory do skupin podle tří barev (zpravidla se jedná o zelenou, žlutou a červenou barvu), střední barva (žlutá) odpovídá percentilu 50,
- **datová čára**, v jejímž případě jsou jednotlivé hodnoty indikátorů odlišeny na základě délky příslušné datové čáry,
- **škála vyjádřená pomocí sady ikon**, jejímž prostřednictvím jsou k očíslování indikátorů využity sady ikon, které mohou být tříobjektové, čtyřobjektové nebo pětiobjektové.

4.1.2 Bodová metoda

Za východisko bodové metody je považováno nalezení regionu, který podle analyzovaného indikátoru dosahuje buď maximální, nebo minimální hodnoty. Pokud je za progresivní považován pokles indikátoru, je brána v úvahu minimální hodnota, maximální hodnota je použita v situaci, kdy je za progresi považován růst hodnoty indikátoru.

Tento region je v rámci ohodnocen 1 000 body, ostatní regiony jsou ohodnoceny v intervalu od 0 do 1 000 bodů, a to v závislosti na výši promile, kterou stanoví hodnota jejich vlastního indikátoru z dříve stanovené kritériální hodnoty.

Bodová hodnota příslušného indikátoru se v případě maxima určí podle následující rovnice:

$$B_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{imax}} \quad (1)$$

a v případě minima podle rovnice

$$B_{ij} = \frac{x_{imin}}{x_{ij}} \quad (2)$$

⁸⁰ KUTSCHERAUER, Alois et al., ref. 79

Označení B_{ij} v rovnici znamená bodovou hodnotu i -tého indikátoru pro j -tý region, x_{ij} je hodnota i -tého indikátoru pro j -tý region, x_{imax} je maximální hodnota i -tého indikátoru a x_{imin} je hodnota i -tého indikátoru.

Sečtením vypočtených bodů lze takto dospět k tzv. *souhrnnému indikátoru*, který vypovídá o sledované úrovni regionu. Mezi hlavní výhody této metody patří její schopnost shrnout do jedné syntetické charakteristiky indikátory, které jsou zachyceny v různých měrných jednotkách. Prostřednictvím takto získaného syntetického indikátoru lze následně stanovit pořadí jednotlivých regionů i celkové a dílčí rozdíly.⁸¹

4.2 Analýza vybraných indikátorů regionálních disparit

Pro následující analýzu regionálních disparit regionů NUTS 2 Estonska, Lotyšska a Litvy bylo vybráno šest ukazatelů, které pocházejí ze tří oblastí – ekonomické, sociální a územní. Z hlediska **ekonomických disparit** se jedná o ukazatel *HDP na obyvatele v PPS* (v %, EU27 = 100) a o ukazatel *hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD) v % HDP*. V rámci **sociálních disparit** byl vybrán ukazatel *míry zaměstnanosti* (v %) a *dlouhodobé míry nezaměstnanosti* (v %). **Územní disparity** budou reprezentovány dvěma ukazateli, a to ukazatelem *objemu nákladní dopravy* (jednotky) a *ukazatelem energetické náročnosti hospodářství* (jednotky). Tyto ukazatele jsou dostupné v databázi Eurostatu a pro zkoumání disparit bylo zvoleno referenční období 2000 až 2010. Hodnota ukazatele objemu nákladní dopravy pro rok 2010 byla vypočtena odhadem. Ukazatelé regionálních disparit jsou sledovány na úrovni NUTS 2, resp. NUTS 1. Z důvodu omezené dostupnosti srovnatelných dat, jsou disparity na úrovni NUTS 3 hodnoceny prostřednictvím ukazatele *HDP na obyvatele v PPS* (v %, EU 27 = 100). Prvních pět ukazatelů je rovněž sledováno na úrovni EU 27, přičemž první čtyři ukazatele jsou sledovány také v rámci eurozóny (17 zemí).

4.2.1 HDP na obyvatele v PPS

Hrubý domácí produkt je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území, používá se pro **stanovení výkonnosti ekonomiky**.⁸² Standard kupní síly (Purchasing power standard, PPS) je uměle vytvořená měnová jednotka používaná při mezinárodních srovnáních k vyjádření objemu

⁸¹ KUTSCHERAUER, Alois et al., ref. 79

⁸² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika. www.czso.cz [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produkthdp

ekonomických souhrnných ukazatelů.⁸³ Jestliže je HDP na obyvatele v PPS menší než 100, je menší než průměr EU-27 a naopak, pokud je ukazatel větší než 100, pak je také HDP na obyvatele v PPS větší než průměr EU-27.

Z tabulky 4.1 lze vyčíst, že všechny pobaltské země se nacházejí hluboko pod průměrem Evropské unie. Například v Litvě dosahoval HDP na obyvatele v PPS v roce 2000 pouze 36 % průměru EU-27. Dále však můžeme vidět, že země eurozóny dosahují nadprůměrných hodnot. Nejlépe si vedla eurozóna v letech 2000 až 2001, kdy HDP na obyvatele v PPS činil 112 % průměru EU 27.

Tabulka 4.1: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %, EU 27 = 100)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Eurozóna (17 zemí)	112	112	111	110	109	109	109	109	109	108	108
Estonsko	45	46	50	55	57	62	66	70	69	64	64
Lotyšsko	36	38	41	43	46	48	51	56	56	51	51
Litva	40	42	44	49	51	53	56	59	61	55	57

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

V následující tabulce 4.2 je zobrazeno 5 krajů Estonska. Je zřejmé, že kraj s názvem **Põhja-Eesti**, ve kterém se mimo jiné nachází hlavní město Estonska *Tallinn*, dosahuje oproti ostatním krajům v letech 2006 až 2008 nadprůměrných hodnot. Ostatní kraje se nacházejí pod průměrem EU-27, v průměru se jedná o hodnotu 40 % průměru EU.

⁸³ ČESKÝ STATISTIKÝ ÚŘAD. Evropský srovnávací program. [Www.czso.cz](http://www.czso.cz) [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/evropsky_srovnavaci_program

Tabulka 4.2: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %, EU = 100) v regionech NUTS 3 Estonska

Území	Kód NUTS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Põhja-Eesti	EE001	66	69	75	84	89	93	103	108	106	99	104
Lääne-Eesti	EE004	35	36	37	38	40	45	46	49	47	42	46
Kesk-Eesti	EE006	33	33	35	36	38	39	40	45	42	36	41
Kirde-Eesti	EE007	30	30	32	33	35	39	39	42	44	38	41
Lõuna-Eesti	EE008	30	31	34	37	38	43	44	47	48	43	46

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Na úrovni NUTS 3 se v Lotyšsku nachází 6 krajů. V tabulce 4.3 lze vidět jednotlivé rozdíly mezi kraji. Krajem, který se nejvíce přibližuje k průměru EU-27, tedy k hodnotě 100, je **Riga**. Ostatní kraje se stejně jako u Estonska nacházejí silně pod průměrem EU, nejnižší hodnoty dosáhl v roce 2010 kraj Latgale, pouhých 28 % průměru EU.

Tabulka 4.3: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %, EU = 100) v regionech NUTS 3 Lotyšska

Území	Kód NUTS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Kurzeme	LV003	35	36	34	38	40	38	39	44	44	41	43
Latgale	LV005	18	22	20	22	21	23	25	28	29	28	28
Riga	LV006	63	65	74	76	86	87	89	97	98	86	94
Periga	LV007	25	26	27	28	28	34	42	42	43	39	41
Vidzeme	LV008	20	21	24	26	27	28	32	33	33	34	33
Zemgale	LV009	21	22	23	25	24	27	30	35	34	33	34

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Z tabulky 4.4 je patrné, že žádný z krajů Litvy nedosáhl průměrné hodnoty EU, tedy hodnoty 100, pouze kraj Vilnius se v některých letech k této hodnotě přiblížil, např. v roce

2008 dosahoval 94 % průměru EU. Ostatní kraje se nacházejí pod průměrem EU, nejnižší hodnotu měl v roce 2010 kraj **Tauragė** (29 % průměru EU).

Tabulka 4.4: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %, EU = 100) v regionech NUTS 3 Litvy

Území	Kód NUTS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Alytaus	LT001	32	33	34	35	35	36	36	39	41	36	39
Kaunas	LT002	37	40	41	47	48	51	53	57	59	52	56
Klaipėda	LT003	44	45	48	52	52	56	58	61	63	60	61
Marijampolė	LT004	28	27	28	32	32	33	35	37	38	33	36
Panevėžys	LT005	35	36	37	40	42	43	41	43	45	39	42
Šilautiai	LT006	30	30	32	36	38	39	40	42	44	38	41
Tauragė	LT007	23	24	24	26	26	25	26	29	30	28	29
Telšiai	LT008	33	36	37	41	44	46	46	49	51	43	48
Utenas	LT009	34	36	38	44	44	45	44	48	50	46	48
Vilnius	LT00A	54	58	65	72	74	79	85	91	94	82	89

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

4.2.2 Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum

Výdaje na výzkum a vývoj zahrnují tvořivé práce konané na systematickém základě za účelem zvýšení znalostí, včetně znalostí o člověku, kultuře a společnosti a použití těchto znalostí k vytvoření nových aplikací.⁸⁴ Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD) v % HDP jsou základním ukazatelem v oblasti výzkumu a vývoje.

Tabulka 4.5 zobrazuje, kolik % HDP jednotlivé země vynakládají na rozvoj vědy a výzkumu. Z tabulky je zřejmé, že největší výdaje na vědu a výzkum ze tří pobaltských zemí vynakládá *Estonsko*. V rámci celé Evropské unie dosahoval v roce 2010 tento ukazatel 2 % HDP. Můžeme zde také vidět, že v žádné z pobaltských zemí se nepodařilo dosáhnout jednoho z pěti cílů vytýčeného ve Strategii Evropa 2020, a to investovat 3 % HDP Evropské unie do výzkumu, vývoje a inovací. Z tabulky lze dále vyčíst, že země

⁸⁴ DATABÁZE EUROSTATU. Výdaje na výzkum a vývoj (VaV) podle sektorů provádění (v % HDP). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsc00001>

eurozóny investují do vědy a výzkumu přibližně 2 % HDP a v posledních letech se toto číslo zvyšuje.

Tabulka 4.5: Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD) v letech 2000 – 2010 (v % HDP)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	1,86	1,87	1,88	1,87	1,83	1,83	1,85	1,85	1,92	2,01	2
Eurozóna (17 zemí)	1,84	1,86	1,88	1,87	1,85	1,84	1,87	1,88	1,96	2,06	2,06
Estonsko	0,6	0,7	0,72	0,77	0,85	0,93	1,13	1,08	1,28	1,43	1,62
Lotyšsko	0,45	0,41	0,42	0,38	0,42	0,56	0,7	0,6	0,62	0,46	0,6
Litva	0,59	0,67	0,66	0,67	0,75	0,75	0,79	0,81	0,79	0,83	0,79

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

4.2.3 Míra zaměstnanosti

Míra zaměstnanosti je vypočítána podílem počtu zaměstnaných osob ve věku 15 až 64 let k počtu všech osob v této věkové skupině. Ukazatel je založen na *Šetření pracovních sil EU* (EU Labour Force Survey). Předmětem šetření jsou všechny osoby žijící v soukromých domácnostech a nevztahuje se na osoby žijící v hromadných ubytovacích zařízeních, jako jsou penziony, studentské ubytovny a nemocnice. Zaměstnané obyvatelstvo sestává z osob, které v průběhu referenčního týdne pracovaly alespoň 1 hodinu za mzdu, plat nebo jinou odměnu, nebo sice nebyly v práci, ale měly formální vztah k zaměstnání.⁸⁵

V tabulce 4.6 je vidět, že všechny pobaltské země se potýkají v průměru s 60 % zaměstnaností. Největší zaměstnanost byla zaznamenána v *Estonsku* v roce 2008 (69,8 %), naopak nejmenší zaměstnanost byla v *Lotyšsku* v roce 2000, dosahovala pouhých 57,5 %. Z tabulky lze vyčíst, že v letech 2009 a 2010 dosahovala eurozóna a EU 27 stejných hodnot, v roce 2009 bylo zaměstnáno v EU 64,5 % osob, stejně tak v eurozóně a v roce 2010 bylo zaměstnáno o 0,4 % méně osob jak v EU, tak v eurozóně oproti roku předchozímu. Podle Strategie Evropa 2020 by měla míra zaměstnanosti dosahovat 75 %, je zřejmé, že prozatím tohoto cíle nedosahuje ani jedna pobaltská země.

⁸⁵ DATABÁZE EUROSTATU. Míra zaměstnanosti, v členění podle pohlaví (v %). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsiem010>

Tabulka 4.6: Míra zaměstnanosti v letech 2000 – 2010 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	62,2	62,6	62,4	62,6	63	63,5	64,5	65,4	65,8	64,5	64,1
Eurozóna (17 zemí)	61,4	62,1	62,3	62,6	63,1	63,7	64,7	65,6	65,9	64,5	64,1
Estonsko	60,4	61	62	62,9	63	64,4	68,1	69,4	69,8	63,5	61
Lotyšsko	57,5	58,6	60,4	61,8	62,3	63,3	66,3	68,3	68,6	60,9	59,3
Litva	59,1	57,5	59,9	61,1	61,2	62,6	63,6	64,9	64,3	60,1	57,8

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

4.2.4 Dlouhodobá míra nezaměstnanosti

Ukazatel dlouhodobé míry nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu dlouhodobě nezaměstnaných (12 měsíců a déle) na celkové pracovní síle v %. Dlouhodobě nezaměstnané jsou osoby patnáctileté a starší, nežijící v kolektivních zařízeních, které nejsou zaměstnané po dobu 14 dnů následujících po šetření, jsou k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání a hledají práci (v průběhu posledních 4 týdnů hledaly aktivně práci nebo nehledají práci, protože ji již našly a jsou schopny ji nastoupit nejpozději do 14 dnů). Celková pracovní síla je celkový počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním plus celkový počet nezaměstnaných. Doba trvání nezaměstnanosti je definována jako doba hledání práce nebo jako délka období uplynulého od posledního zaměstnání (pokud je toto období kratší než doba hledání práce).⁸⁶

Tabulka 4.7 ukazuje dlouhodobou míru nezaměstnanosti v %. Ve všech pobaltských zemích tento ukazatel jemně kolísá. Můžeme vidět, že nejvyšší dlouhodobá míra nezaměstnanosti byla zaznamenána v roce 2010 v Lotyšsku (8,4 %), naopak nejnižší byla zaznamenána v roce 2008 v Litvě (1,2 %). V EU se průměrná dlouhodobá míra nezaměstnanosti pohybuje okolo 4 %, stejně tak v eurozóně.

⁸⁶ DATABÁZE EUROSTATU. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti, v členění podle pohlaví (v %). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsisc070>

Tabulka 4.7: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti v letech 2000 – 2010 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	4	3,9	4,1	4,2	4,2	4,1	3,7	3,1	2,6	3	3,9
Eurozóna (17 zemí)	4,2	3,8	3,8	4,1	4,3	4,2	3,9	3,4	3	3,4	4,3
Estonsko	6,3	6,1	5,4	4,6	5	4,2	2,9	2,3	1,7	3,8	7,7
Lotyšsko	7,9	7,2	5,5	4,4	4,6	4,1	2,5	1,6	1,9	4,6	8,4
Litva	8	9,3	7,2	6	5,8	4,3	2,5	1,4	1,2	3,2	7,4

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

4.2.5 Objem nákladní dopravy

Tento ukazatel je definován jako poměr mezi tuno-kilometry a HDP (v cenách roku 2000). Zahrnuje dopravu silniční, železniční a také vnitrozemské vodní cesty. V železniční a vnitrozemské vodní dopravě se jedná o vozidla nebo plavidla pohybující se na území státu. V silniční dopravě se jedná o vozidla, která jsou registrovaná v tuzemsku.⁸⁷

Tabulka 4.8 uvádí objem nákladní dopravy v pobaltských zemích a v celé EU. Z tabulky lze vyčíst, že Estonsko se nachází v letech 2001 až 2010 pod průměrem vzhledem k roku 2000. Lotyšsko je spíše nadprůměrné, avšak v letech 2001, 2006, 2007 a 2010 se nacházelo lehce pod průměrem. Litva se nacházela pod průměrem pouze v roce 2001, v ostatních letech byla nad průměrem, největší hodnoty dosáhla Litva v roce 2007 (120,5).

Tabulka 4.8: Objem nákladní dopravy v letech 2000 – 2010 (jednotky)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
EU 27	100	99	100,2	99,3	105,2	105,1	105,7	106,4	103,8	96,4	102,2
Estonsko	100	89,5	92,7	84,6	90,1	87	76,7	66,5	61,8	61,1	63,1
Lotyšsko	100	99,9	101,9	111	107,2	105	91,6	95,2	101	103,6	99,9
Litva	100	89,9	107,6	109,2	106,2	116,8	118,5	120,5	119	117,9	119,1

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

⁸⁷ EUROSTAT. Volume of freight transport relative to GDP – Index (2000=100). *Epp.eurostat.ec.europa.eu* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/table/description.jsp>

4.2.6 Energetická náročnost hospodářství

Tento ukazatel určuje podíl mezi hrubou tuzemskou spotřebou energie a hrubým domácím produktem (HDP) daného kalendářního roku. Měří energetickou spotřebu ekonomiky a její celkovou energetickou efektivitu (výkonnost). Hrubá tuzemská spotřeba energie je počítána jako součet hrubé spotřeby pěti druhů paliv a energie: uhlí, elektřiny, kapalných paliv, zemního plynu a obnovitelných zdrojů energie. Údaje o HDP jsou brány ve stálých cenách, aby se vyloučil vliv inflace, základním rokem je rok 1995. Energetická náročnost je určena podílem hrubé spotřeby energie a HDP. Protože je hrubá energetická náročnost měřena v kgoe (kilogram ropného ekvivalentu) a HDP v 1000 EUR, tento podíl se udává v kgoe na 1000 EUR.⁸⁸

Následující tabulka 4.9 uvádí energetickou náročnost hospodářství v pobaltských zemích. Nejvyšší energetickou náročnost hospodářství vykazovalo Estonsko v roce 2010, naopak nejnižší můžeme vidět u Lotyšska v roce 2008.

Tabulka 4.9: Energetická náročnost hospodářství v letech 2000 – 2010 (jednotky)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Estonsko	806,033	790,921	715,566	731,045	707,201	639,112	566,097	588,292	591,662	622,215	701,329
Lotyšsko	443,701	452,874	415,250	410,049	386,973	358,110	332,232	321,111	311,295	356,628	375,103
Litva	575,133	621,156	618,817	584,029	554,775	485,303	442,010	435,176	424,311	453,803	360,113

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

4.3 Aplikace vybraných metod pro měření disparit

Pro měření disparit byla v následující části práce vybrána metoda semaforu a bodová metoda.

4.3.1 Hodnocení disparit pomocí metody semaforu

Mezi základní výhody metody semaforu patří vizuální zobrazení rozdílů mezi úrovní jednotlivých regionů, dobrá přehlednost, rychlost a bezproblémová využitelnost při analyzování různě širokých skupin indikátorů.⁸⁹

⁸⁸ DATABÁZE EUROSTATU. Energetická náročnost ekonomiky. *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsien020>

⁸⁹ KUTSCHERAUER, Alois et al., ref. 1

Pro následující část práce byla vybrána třibarevná šklovací metoda, kde žlutá barva odpovídá percentilu 50, zelená barva zobrazuje regiony, které mají nejlepší hodnoty, a naopak červená barva značí, že regiony dosahují nežádoucích hodnot.

HDP na obyvatele v PPS

Z tabulky 4.10 lze vyčíst, že ze tří pobaltských států se Estonsko dostalo v roce 2007 s percentilem 70 do popředí, i když v dalších letech HDP na obyvatele v PPS již mírně klesal, naopak Lotyšsko se prakticky v celém časovém období pohybuje v nežádoucích hodnotách, je tedy státem i regionem nejzaostalejším. S porovnáním EU-27 se všechny tři pobaltské státy nacházejí silně pod průměrem EU-27, stejně tak ve srovnání se 17 zeměmi eurozóny. Jak dokládá tabulka 4.10, eurozóna se po celé referenční období nachází nad průměrnou úrovní EU-27.

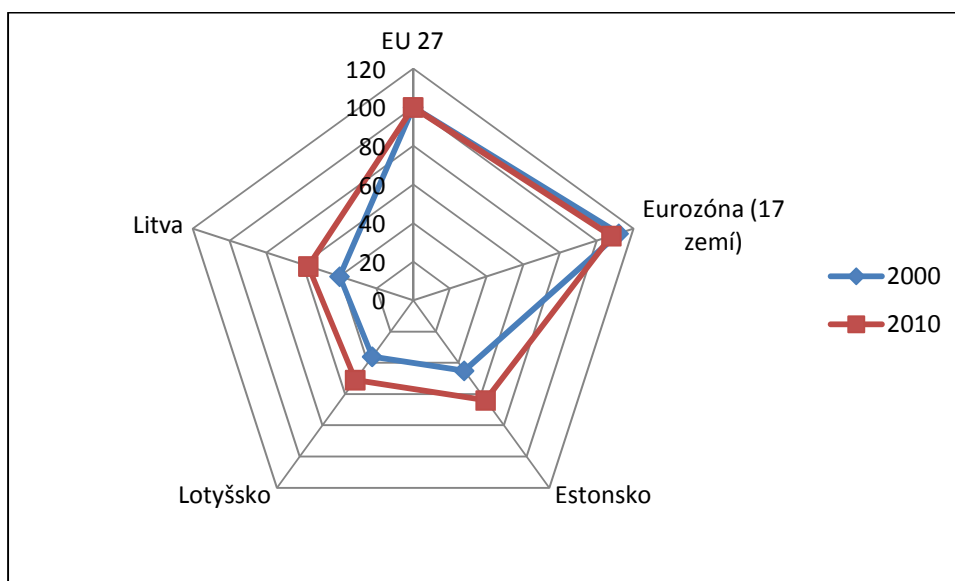
Tabulka 4.10: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Eurozóna (17 zemí)	112	112	111	110	109	109	109	109	109	108	108
Estonsko	45	46	50	55	57	62	66	70	69	64	64
Lotyšsko	36	38	41	43	46	48	51	56	56	51	51
Litva	40	42	44	49	51	53	56	59	61	55	57

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Následující graf 4.1 zobrazuje, jak velké rozdíly byly mezi zeměmi v roce 2000 oproti roku 2010.

Graf 4.1: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 a 2010 (v %)

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

V tabulce 4.11 jasně vidíme rozdíly mezi jednotlivými kraji Estonska. Je zřejmé, že nejlépe hodnoceným krajem je **Põhja-Eesti**, což také dokazuje zelená barva v tabulce, tento kraj se nachází v zeleném pásmu prakticky po celé referenční období. V letech 2006 až 2008 se kraj Põhja-Eesti nachází nad průměrnou úrovní EU-27, v roce 2009 byl zaznamenán mírný pokles, ale v roce 2010 se hodnota opět dostala nad průměrnou úroveň EU-27. Ostatní kraje Estonska se nacházejí silně pod úrovní EU-27, největší rozdíly byly zaznamenány v krajích Kirde-Eesti a Lõuna-Eesti, na začátku referenčního období se oba tyto kraje nacházely v červeném pásmu, poté postupně přešly do pásma žlutého.

Tabulka 4.11: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Estonska v letech 2000 – 2010 (v %)

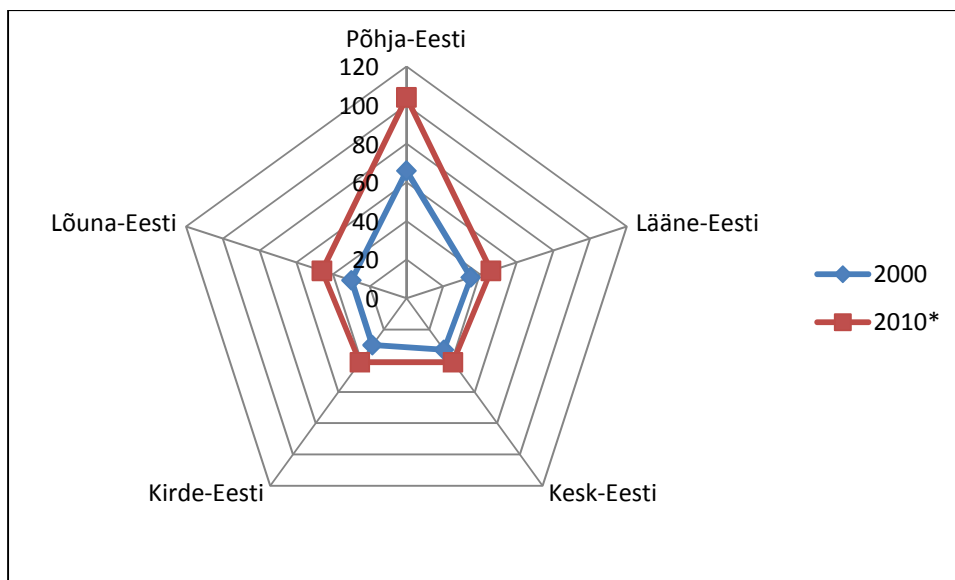
Území	Kód NUTS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Põhja-Eesti	EE001	66	69	75	84	89	93	103	108	106	99	104
Lääne-Eesti	EE004	35	36	37	38	40	45	46	49	47	42	46
Kesk-Eesti	EE006	33	33	35	36	38	39	40	45	42	36	41
Kirde-Eesti	EE007	30	30	32	33	35	39	39	42	44	38	41
Lõuna-Eesti	EE008	30	31	34	37	38	43	44	47	48	43	46

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Na grafu 4.2 lze vidět, jak velké rozdíly byly mezi kraji Estonska v roce 2000 oproti roku 2010.

Graf 4.2: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Estonska v letech 2000 a 2010 (v %)

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Ani jeden z lotyšských krajů nedosahuje hodnoty 100, tedy hodnoty EU-27. Nejvíce se této hodnotě přibližuje kraj **Riga**, který se po celé referenční období nachází v zeleném pásmu, jak dokazuje tabulka 4.12. Ostatní kraje Lotyšska se nacházejí silně pod průměrem EU-27, největší rozdíly byly zaznamenány v krajích Latgale, Vidzeme a Zemgale. Všechny tyto kraje se na začátku referenčního období nacházely v červeném pásmu. Kraje Vidzeme a Zemgale postupně přešly do pásma žlutého, avšak kraj Latgale stále setrvává v pásmu světle červeném.

Tabulka 4.12: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Lotyšska v letech 2000 – 2010 (v %)

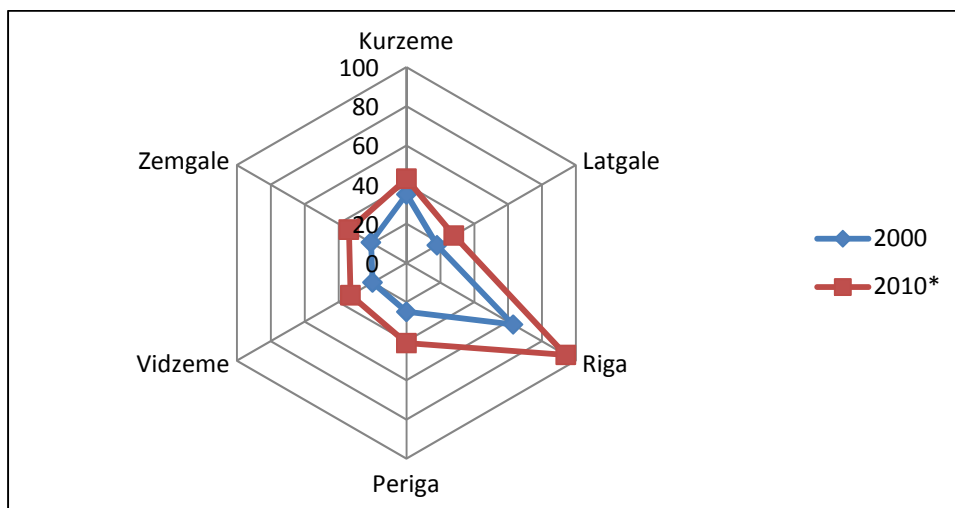
Území	Kód NUTS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Kurzeme	LV003	35	36	34	38	40	38	39	44	44	41	43
Latgale	LV005	18	22	20	22	21	23	25	28	29	28	28
Riga	LV006	63	65	74	76	86	87	89	97	98	86	94
Periga	LV007	25	26	27	28	28	34	42	42	43	39	41
Vidzeme	LV008	20	21	24	26	27	28	32	33	33	34	33
Zemgale	LV009	21	22	23	25	24	27	30	35	34	33	34

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Na grafu 4.3 lze vidět, jak velké rozdíly byly mezi kraji Lotyšska v roce 2000 oproti roku 2010.

Graf 4.3: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Lotyšska v letech 2000 a 2010 (v %)

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Jak uvádí tabulka 4.13, mezi litevskými kraji existují **značné rozdíly**. Stejně jako u krajů Lotyšska také žádný z krajů Litvy nedosahuje hodnoty 100, tedy hodnoty EU-27. Nejvíce se k této hodnotě přibližuje kraj **Vilnius**, který se nachází po celé referenční období

v zeleném pásmu. U krajů Kaunas a Klaipėda byl od roku 2005 zaznamenán mírný růst, jak lze vidět v tabulce 4.13, od tohoto roku se kraje nacházejí ve světle zeleném pásmu. Krajem s největšími disparitami je v Litvě Tauragė, po celé referenční období se tento kraj nachází v pásmu červeném, od začátku referenčního období HDP na obyvatele v PPS vzrostl v tomto kraji o pouhých 6 % průměru EU-27.

Tabulka 4.13: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Litvy v letech 2000 – 2010 (v %)

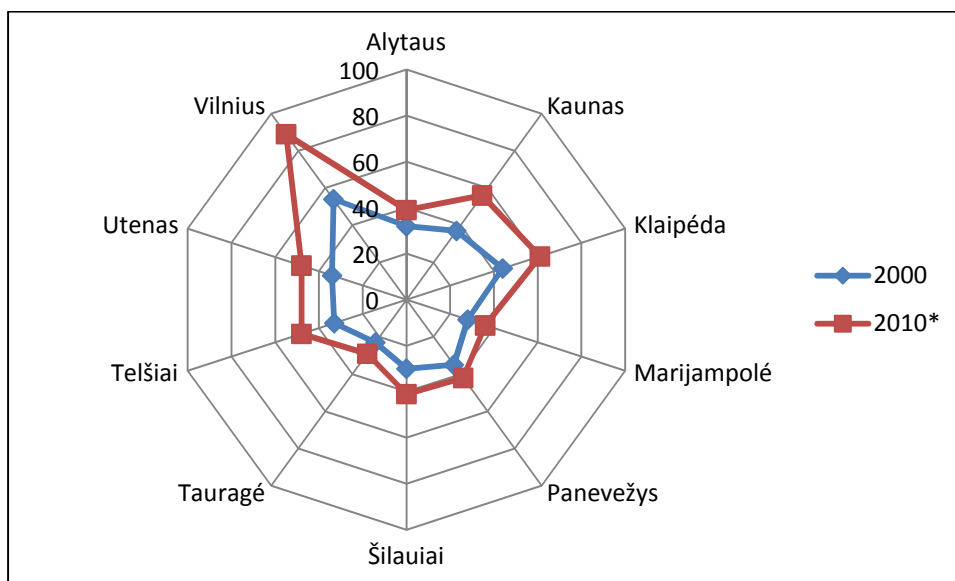
Území	Kód NUTS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Alytaus	LT001	32	33	34	35	35	36	36	39	41	36	39
Kaunas	LT002	37	40	41	47	48	51	53	57	59	52	56
Klaipėda	LT003	44	45	48	52	52	56	58	61	63	60	61
Marijampolė	LT004	28	27	28	32	32	33	35	37	38	33	36
Panevėžys	LT005	35	36	37	40	42	43	41	43	45	39	42
Šilautiai	LT006	30	30	32	36	38	39	40	42	44	38	41
Tauragė	LT007	23	24	24	26	26	25	26	29	30	28	29
Telšiai	LT008	33	36	37	41	44	46	46	49	51	43	48
Utenas	LT009	34	36	38	44	44	45	44	48	50	46	48
Vilnius	LT00A	54	58	65	72	74	79	85	91	94	82	89

Pozn: *vlastní odhad

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Na grafu 4.4 lze vidět, jak velké rozdíly byly mezi kraji Litvy v roce 2000 oproti roku 2010.

Graf 4.4: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Litvy v letech 2000 a 2010 (v %)

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum

Jak dokládá tabulka 4.14, žádná z pobaltských zemí nesplňuje jeden z pěti cílů Strategie Evropa 2020, a to, že výdaje na vědu a výzkum měly dosahovat 3 % HDP. Nejvíce se ukazatel ve sledovaném období zvyšoval v Estonsku, v posledních dvou letech se ze žluté barvy dostal na jemně zelenou, což znamená, že v těchto letech byl zaznamenán pozitivní vývoj ukazatele, v podobě zvýšení finančních prostředků do oblasti vědy a výzkumu. V Lotyšsku výdaje na vědu a výzkum v jednotlivých letech značně kolísají, což naznačuje i přechod dvou barev světle červené a světle žluté. Lotyšsko věnuje ze všech pobaltských zemí nejmenší procento HDP na vědu a výzkum. V Litvě se ukazatel od roku 2000 jemně zvyšuje, od roku 2005 však tento ukazatel stagnuje, což také dokazuje oranžová barva v tabulce 4.14. Oproti pobaltským zemím se EU-27 a eurozóna nacházejí v pásmu zeleném, avšak pro rok 2010 plynulo na výdaje na vědu a výzkum v průměru 2,03 % HDP, což také zdaleka nesplňuje 3 % kritérium stanovené ve Strategii Evropa 2020.

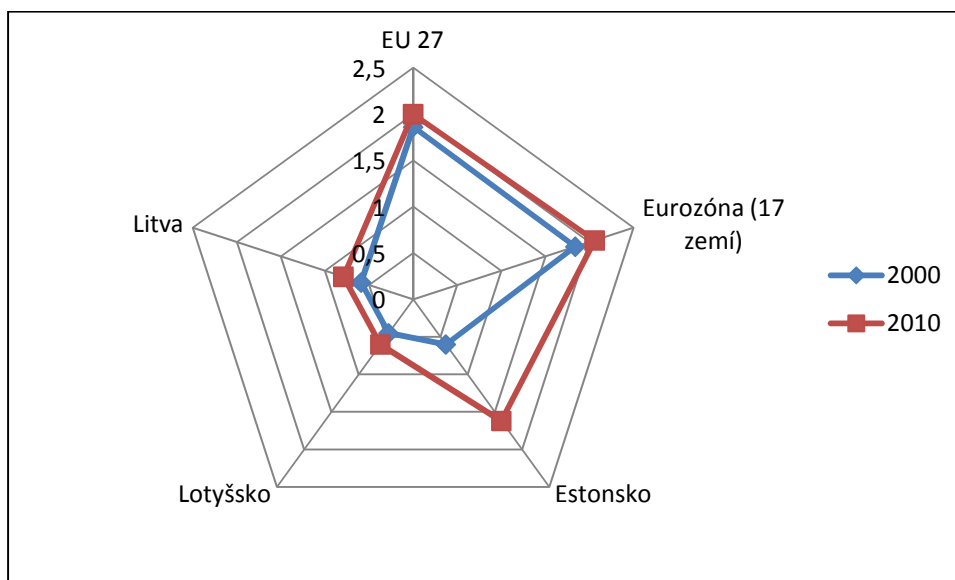
Tabulka 4.14: Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD) v letech 2000 – 2010 (v % HDP)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	1,86	1,87	1,88	1,87	1,83	1,83	1,85	1,85	1,92	2,01	2
Eurozóna (17 zemí)	1,84	1,86	1,88	1,87	1,85	1,84	1,87	1,88	1,96	2,06	2,06
Estonsko	0,6	0,7	0,72	0,77	0,85	0,93	1,13	1,08	1,28	1,43	1,62
Lotyšsko	0,45	0,41	0,42	0,38	0,42	0,56	0,7	0,6	0,62	0,46	0,6
Litva	0,59	0,67	0,66	0,67	0,75	0,75	0,79	0,81	0,79	0,83	0,79

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Následující graf 4.5 zobrazuje, jak velké rozdíly byly mezi zeměmi v roce 2000 oproti roku 2010.

Graf 4.5: Hrubé výdaje na vědu a výzkum (GERD) v letech 2000 a 2010 (v % HDP)

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Míra zaměstnanosti

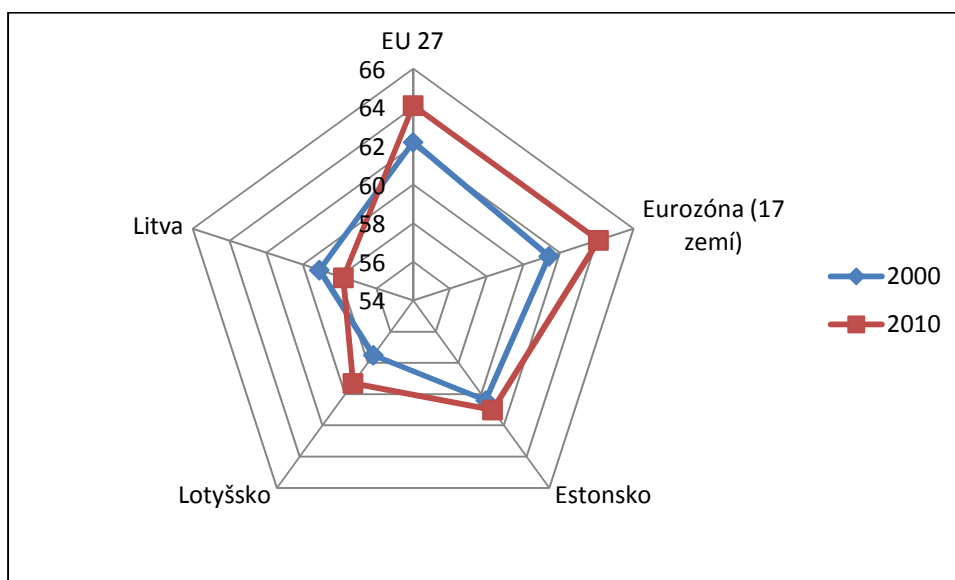
Tabulka 4.15 ukazuje vývoj míry zaměstnanosti v letech 2000 až 2010. V letech 2006 až 2008 se Estonsko pohybuje v zeleném pásmu a dokonce převyšuje, jak průměr EU-27, tak průměr eurozóny, totéž můžeme říci o Lotyšsku, které má ovšem hodnoty mírně nižší než Estonsko. V následujících dvou letech obě země přešly do žlutého až mírně červeného pásma, tzn., že míra zaměstnanosti začala mírně klesat. Míra zaměstnanosti v Litvě ve sledovaném období mírně kolísá, pohybuje se ve středním pásmu.

Tabulka 4.15: Míra zaměstnanosti v letech 2000 – 2010 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	62,2	62,6	62,4	62,6	63	63,5	64,5	65,4	65,8	64,5	64,1
Eurozóna (17 zemí)	61,4	62,1	62,3	62,6	63,1	63,7	64,7	65,6	65,9	64,5	64,1
Estonsko	60,4	61	62	62,9	63	64,4	68,1	69,4	69,8	63,5	61
Lotyšsko	57,5	58,6	60,4	61,8	62,3	63,3	66,3	68,3	68,6	60,9	59,3
Litva	59,1	57,5	59,9	61,1	61,2	62,6	63,6	64,9	64,3	60,1	57,8

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Následující graf 4.6 zobrazuje, jak velké rozdíly byly mezi zeměmi v roce 2000 oproti roku 2010.

Graf 4.6: Míra zaměstnanosti (v %)

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Dlouhodobá míra nezaměstnanosti

Tabulka 4.16 uvádí dlouhodobou míru nezaměstnanosti. Je patrné, že všechny tři pobaltské země nejvíce snížily svou dlouhodobou nezaměstnanost v letech 2006 až 2008, jak můžeme vidět z tabulky, naznačuje tento vývoj také přechod ze světle zelené barvy na zelenou. Dále si lze všimnout, že na začátku sledovaného období a také na konci sledovaného období byla míra dlouhodobé nezaměstnanosti značně vysoká, což dokazuje i jasně červená barva v tabulce. V zemích EU a také v zemích eurozóny se dlouhodobá míra nezaměstnanosti nacházela ve středním pásmu, pouze v letech 2007 až 2009 dlouhodobá

míra nezaměstnanosti vykazovala zlepšení, začala se mírně snižovat, v roce 2010 se však opět vrátila do středního (žlutého) pásma.

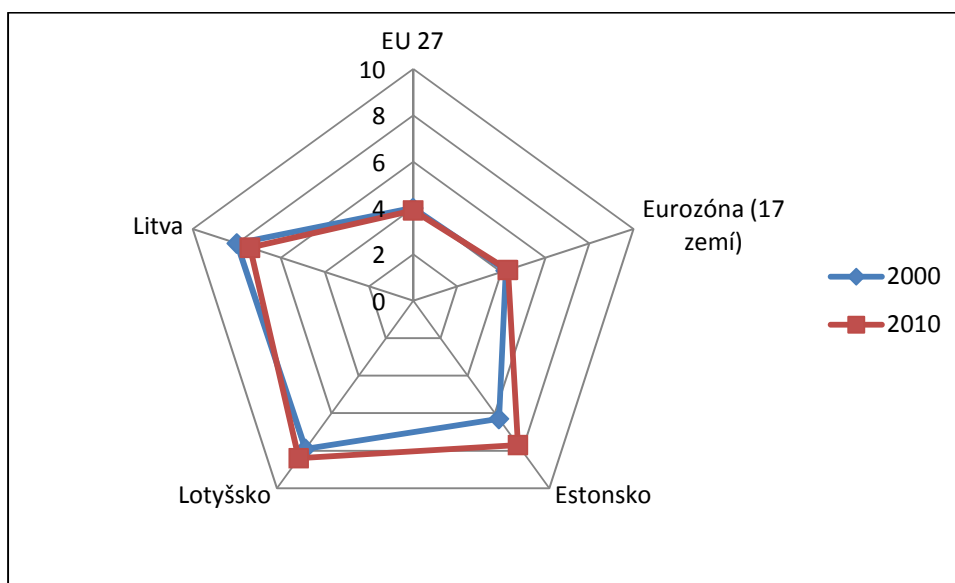
Tabulka 4.16: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti v letech 2000 – 2010 (v %)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	4	3,9	4,1	4,2	4,2	4,1	3,7	3,1	2,6	3	3,9
Eurozóna (17 zemí)	4,2	3,8	3,8	4,1	4,3	4,2	3,9	3,4	3	3,4	4,3
Estonsko	6,3	6,1	5,4	4,6	5	4,2	2,9	2,3	1,7	3,8	7,7
Lotyšsko	7,9	7,2	5,5	4,4	4,6	4,1	2,5	1,6	1,9	4,6	8,4
Litva	8	9,3	7,2	6	5,8	4,3	2,5	1,4	1,2	3,2	7,4

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Následující graf 4.7 zobrazuje, jak velké rozdíly byly mezi zeměmi v roce 2000 oproti roku 2010.

Graf 4.7: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti (v %)

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Objem nákladní dopravy

V tabulce 4.17 vidíme, že se Estonsko nachází ke konci sledovaného období v červeném pásmu, naopak Litva v zeleném. Lotyšsko se po celé sledované období nachází v pásmu středním, pouze v letech 2003 až 2004 mírně přešlo do světle zeleného pásma. Země EU se nacházejí ve středním pásmu, stejně jako Lotyšsko.

Tabulka 4.17: Objem nákladní dopravy v letech 2000 – 2010 (jednotky)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU 27	100	99	100,2	99,3	105,2	105,1	105,7	106,4	103,8	96,4	102,2
Estonsko	100	89,5	92,7	84,6	90,1	87	76,7	66,5	61,8	61,1	63,1
Lotyšsko	100	99,9	101,9	111	107,2	105	91,6	95,2	101	103,6	99,9
Litva	100	89,9	107,6	109,2	106,2	116,8	118,5	120,5	119	117,9	119,1

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

Energetická náročnost hospodářství

Tabulka 4.18 nám ukazuje srovnání tří pobaltských zemí v rámci ukazatele energetické náročnosti hospodářství v letech 2000 – 2010. Je zřejmé, že nejvyšších hodnot dosahuje Lotyšsko, které se na začátku sledovaného období nachází ve světle zeleném pásmu a dále pak přechází do pásma zeleného. Naopak nejnižších hodnot dosahuje Estonsko a to už od začátku sledovaného období. Litva na začátku období dosahuje nižších hodnot, avšak v roce 2006 přechází do světle zeleného pásma a v roce 2010 již v zeleném pásmu je.

Tabulka 4.18: Energetická náročnost hospodářství v letech 2000 – 2010 (jednotky)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Estonsko	806,033	790,921	715,566	731,045	707,201	639,112	566,097	588,292	591,662	622,215	701,329
Lotyšsko	443,701	452,874	415,250	410,049	386,973	358,110	332,232	321,111	311,295	356,628	375,103
Litva	575,133	621,156	618,817	584,029	554,775	485,303	442,010	435,176	424,311	453,803	360,113

Zdroj: Eurostat, 2012; vlastní zpracování

4.3.2 Hodnocení disparit pomocí bodové metody

Bodová metoda se vyznačuje schopností shrnout ukazatele zachycené v různých jednotkách do jediné syntetické charakteristiky, jíž je bezrozměrné číslo.⁹⁰

Jak již bylo zmíněno, za východisko bodové metody je považováno nalezení regionu, které podle analyzovaného indikátoru dosahuje buď maximální, nebo minimální hodnoty. Tento region je ohodnocen 1 000 body, ostatní regiony jsou ohodnoceny v intervalu od 0 do 1 000 bodů, a to v závislosti na výši promile, kterou stanoví hodnota jejich vlastního indikátoru z dříve stanovené kritériální hodnoty.

⁹⁰ KUTSCHERAUER, Alois et al., ref. 1

V tabulkách 4.19 – 4.27 je kromě bodového hodnocení zobrazeno také celkové pořadí daných zemí z období 2000 - 2010 a je zde použita i metoda semaforu pro lepší přehlednost.

Tabulka 4.19: Bodové ohodnocení ukazatele HDP na obyvatele v PPS

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Body	Pořadí
Estonsko	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	11000	1.
Lotyšsko	800	826	820	782	807	774	773	800	812	797	797	8787	3.
Litva	889	913	880	891	895	855	848	843	884	859	859	9648	2.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Z tabulky 4.19 je patrné, že maximální počet bodů obdrželo Estonsko, díky svým nejvyšším hodnotám. Dle tohoto ukazatele existují značné disparity právě mezi Estonskem, které dosáhlo 11 000 bodů a dalšími dvěma pobaltskými zeměmi. Jak dokládá tabulka 4.19, Litva i Lotyšsko ani zdaleka nedosáhly hranice 10 000 bodů.

Tabulka 4.20: Bodové ohodnocení ukazatele HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Estonska

Území	Kód NUTS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Body	Pořadí
Põhja-Eesti	EE001	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	11000	1.
Lääne-Eesti	EE004	530	522	493	452	449	484	447	454	443	424	442	5141	2.
Kesk-Eesti	EE006	500	478	467	429	427	419	388	417	396	364	394	4679	4.
Kirde-Eesti	EE007	455	435	427	393	393	419	379	389	415	384	394	4482	5.
Lõuna-Eesti	EE008	455	449	453	440	427	462	427	435	453	434	442	4879	3.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Jak dokazuje tabulka 4.20, maximální počet bodů obdržel estonský kraj Põhja-Eesti (11 000 bodů), naopak minimální počet bodů obdržel kraj Kirde-Eesti (4 482 bodů). Mezi krajem Põhja-Eesti a ostatními estonskými kraji existují **velmi značné** disparity. Kraj Lääne-Eesti sice obsadil druhou pozici, avšak získal pouhých 5 141 bodů.

Tabulka 4.21: Bodové ohodnocení ukazatele HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Lotyšska

Území	Kód NUTS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Body	Pořadí
Kurzeme	LV003	556	554	459	500	465	437	438	454	449	477	457	5246	2.
Latgale	LV005	286	338	270	289	244	264	281	289	296	326	298	3181	6.
Riga	LV006	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	11000	1.
Periga	LV007	397	400	365	368	326	391	472	433	439	453	436	4480	3.
Vidzeme	LV008	317	323	324	342	314	322	360	340	337	395	351	3726	4.
Zemgale	LV009	333	338	311	329	279	310	337	361	347	384	362	3691	5.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Z lotyšských krajů se nejlépe umístil **kraj Riga**, obdržel také maximální počet bodů. Dále lze z tabulky 4.21 vyčíst, že mezi krajem Riga a ostatními kraji existují **velmi značné** disparity, stejně jako u krajů estonských. Kraj Riga získal celkem 11 000 bodů oproti tomu např. kraj Latgale obdržel pouhých 3 181 bodů.

Tabulka 4.22: Bodové ohodnocení ukazatele HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Litvy

Území	Kód NUTS	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Body	Pořadí
Alytaus	LT001	593	569	523	486	473	456	424	429	436	439	438	5265	8.
Kaunas	LT002	685	690	631	653	649	646	624	626	628	634	629	7094	3.
Klaipėda	LT003	815	776	738	722	703	709	682	670	670	732	685	7903	2.
Marijampolė	LT004	519	466	431	444	432	418	412	407	404	402	404	4739	9.
Panevėžys	LT005	648	621	569	556	568	544	482	473	479	476	472	5887	6.
Šilauiai	LT006	556	517	492	500	514	494	471	462	468	463	461	5397	7.
Tauragė	LT007	426	414	369	361	351	316	306	319	319	341	326	3849	10.
Telšiai	LT008	611	621	569	569	595	582	541	538	543	524	539	6233	5.
Utenas	LT009	630	621	585	611	595	570	518	527	532	561	539	6288	4.
Vilnius	LT00A	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	11000	1.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Z tabulky 4.22 je zřejmé, že nejvíce bodů obdržel litevský kraj Vilnius (11 000 bodů), naopak nejméně bodů získal kraj Tauragė (3 849 bodů). Mezi litevskými kraji tedy existují značné disparity, stejně tak jako u předešlých krajů dvou pobaltských zemí.

Tabulka 4.23: Bodové ohodnocení ukazatele (GERD)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Body	Pořadí
Estonsko	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	11000	1.
Lotyšsko	750	586	583	494	494	602	619	556	484	322	370	5860	3.
Litva	983	957	917	870	882	806	699	750	617	580	488	8550	2.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Stejně jako u indikátoru HDP na obyvatele v PPS, tak i u indikátoru hrubých domácích výdajů na vědu a výzkum (GERD) získalo největší počet bodů Estonsko. Z tabulky 4.23 lze také usoudit, že v prvních třech letech se Litva nejvíce přibližovala maximální hodnotě indikátoru, což také dokazuje světle zelená barva. Na posledním příčce se tak ocitá Lotyšsko, které tedy investuje nejméně finančních prostředků na výzkum a vývoj ze všech pobaltských zemí. Dle ukazatele GERD tedy rovněž existují velké disparity mezi Estonskem a dalšími dvěma pobaltskými zeměmi. Zatímco Estonsko dosáhlo 11 000 bodů, Litva ani Lotyšsko nedosáhly zdaleka hranice 9 000 bodů.

Tabulka 4.24: Bodové ohodnocení ukazatele míra zaměstnanosti

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Body	Pořadí
Estonsko	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	11000	1.
Lotyšsko	952	961	974	983	989	983	974	984	983	959	972	10713	2.
Litva	978	943	966	971	971	972	934	935	921	946	948	10486	3.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Z tabulky 4.24 můžeme vidět, že stejně jako v předchozích ukazatelích, maximální počet bodů opět náleží Estonsku, i přesto se však, jak Lotyšsko, tak i Litva k maximální hodnotě indikátoru v některých letech silně přiblížili. Dle tohoto ukazatele nejsou tedy mezi pobaltskými zeměmi disparity příliš velké.

Tabulka 4.25: Bodové ohodnocení ukazatele dlouhodobá míra nezaměstnanosti

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Body	Pořadí
Estonsko	1000	1000	1000	957	920	976	862	609	706	842	961	9833	1.
Lotyšsko	797	847	982	1000	1000	1000	1000	875	632	696	881	9710	2.
Litva	788	656	750	733	793	953	1000	1000	1000	1000	1000	9673	3.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Z tabulky 4.25 je patrné, že žádná země nedosáhla maximálního počtu bodů, nejvíce se tomu však přiblížilo Estonsko, a proto se nachází na první příčce. Dle indikátoru dlouhodobé míry nezaměstnanosti nejsou mezi pobaltskými zeměmi disparity příliš velké, v průměru se země nacházejí dle počtu bodů na stejné pozici.

Tabulka 4.26: Bodové ohodnocení ukazatele objemu nákladní dopravy

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Body	Pořadí
Estonsko	1000	896	862	762	840	745	647	552	519	518	530	7872	3.
Lotyšsko	1000	1000	947	1000	1000	899	773	790	849	879	839	9975	2.
Litva	1000	900	1000	984	991	1000	1000	1000	1000	1000	1000	10874	1.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Z tabulky 4.26 je zřejmé, že Litva se téměř přiblížila maximálnímu počtu bodů, v indikátoru objemu nákladní dopravy se tak nachází na prvním místě. Zde jsou disparity mezi pobaltskými zeměmi viditelnější než u předchozího indikátoru. Litva obdržela 10 874 bodů, Lotyšsko se s počtem bodů nachází na druhém místě a Estonsko s pouhými 7 872 body až na místě posledním.

Tabulka 4.27: Bodové ohodnocení ukazatele energetické náročnosti hospodářství

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Body	Pořadí
Estonsko	550	573	580	561	547	560	587	546	526	573	513	6117	3.
Lotyšsko	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	11000	1.
Litva	771	729	671	702	698	738	752	738	734	786	1000	8318	2.

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Když srovnáme poslední ukazatel energetické náročnosti hospodářství v tabulce 4.27, zjistíme, že maximálního počtu bodů dosáhlo Lotyšsko. Disparity mezi pobaltskými zeměmi jsou dle tohoto indikátoru velmi **značné**. Lotyšsko se nachází na prvním místě s 11 000 body, zatímco Litva ani Estonsko nedosáhly hranice 9 000 bodů.

4.3.3 Výsledné hodnocení

Tabulka 4.28 zobrazuje souhrnné hodnocení všech ukazatelů za příslušné země. Nejvíce bodů získala Litva, která se tak stala nejlépe umístěnou zemí, naopak na nejhorší pozici se nachází Lotyšsko. Bodový rozdíl mezi těmito dvěma zeměmi není příliš patrný, jedná se o 1 504 bodů. Nejmenší bodové rozdíly a tudíž nejmenší disparity byly zaznamenány u indikátorů č. 3. a č. 4, naopak největších bodových rozdílů – největších disparit mezi zeměmi je možné si všimnout u indikátorů č. 2 a č. 6.

Tabulka 4.28: Souhrnné bodové hodnocení ukazatelů a výsledné pořadí pobaltských zemí (bodová metoda, metoda semaforu)

Země/indikátor	1.	2.	3.	4.	5.	6.	Σ BODY	Celkové pořadí
Estonsko	11000	11000	11000	9833	7872	6117	56822	2.
Lotyšsko	8787	5860	10713	9710	9975	11000	56045	3.
Litva	9648	8550	10486	9673	10874	8318	57549	1.

Pozn.: 1. HDP na obyvatele v PPS (% EU 27 = 100), 2. Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD, v % HDP), 3. Míra zaměstnanosti (v %), 4. Dlouhodobá míra nezaměstnanosti (v %), 5. Objem nákladní dopravy (jednotky), 6. Energetická náročnost hospodářství (jednotky).

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Z tabulky 4.29 je zřejmé, že dle bodové metody se na první příčce umístilo Estonsko, následováno Litvou a poslední místo tak obsadilo Lotyšsko. Můžeme si také všimnout, že Estonsko se umístilo v prvních čtyřech indikátorech na první pozici, avšak v posledních dvou ukazatelích na posledním místě, i přesto Estonsku náleží první příčka.

Tabulka 4.29: Celkové průměrné pořadí pobaltských zemí dle bodové metody

Země/indikátor	1.	2.	3.	4.	5.	6.	Celkové umístění	Celkové průměrné pořadí
Estonsko	1.	1.	1.	1.	3.	3.	1.	1,67
Lotyšsko	3.	3.	2.	2.	2.	1.	3.	2,29
Litva	2.	2.	3.	3.	1.	2.	2.	2,14

Pozn.: 1. HDP na obyvatele v PPS (% , EU 27 = 100), 2. Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD, v % HDP), 3. Míra zaměstnanosti (v %), 4. Dlouhodobá míra nezaměstnanosti (v %), 5. Objem nákladní dopravy (jednotky), 6. Energetická náročnost hospodářství (jednotky).

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Tabulka 4.30 uvádí výběrové statistiky celkového bodového hodnocení pobaltských zemí v letech 2000 až 2010. Lze zde porovnat maximální a minimální hodnoty, které nám říkají, jak velké rozdíly byly naměřeny mezi jednotlivými zeměmi ve vybraných indikátorech.

Tabulka 4.30: Výběrové statistiky celkového bodového hodnocení pobaltských zemí

Statistika/indikátor	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Max.	11000	11000	11000	9833	10874	11000
Min.	8787	5860	10486	9673	7872	6117
Průměr	9812	8470	10733	9739	9574	8478
Střední hodnota	9648	8550	10713	9710	9975	8318
Průměrná odchylka	1116	2571	258	84	1541	2445
MAX/MIN	1,25	1,88	1,05	1,02	1,38	1,80

Pozn.: 1. HDP na obyvatele v PPS (% , EU 27 = 100), 2. Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD, v % HDP), 3. Míra zaměstnanosti (v %), 4. Dlouhodobá míra nezaměstnanosti (v %), 5. Objem nákladní dopravy (jednotky), 6. Energetická náročnost hospodářství (jednotky).

Zdroj: vlastní výpočty a zpracování

Z tabulky 4.30 lze vyčíst, že dle podílu maximálních a minimálních hodnot byly největší rozdíly zaznamenány u indikátoru č. 2, tedy u hrubých domácích výdajů na vědu a výzkum, naopak nejmenší rozdíly byly zaznamenány u indikátoru č. 4, tedy u dlouhodobé míry nezaměstnanosti.

5 Závěr

Problematika regionálních disparit se začala v Evropském společenství (ES) řešit již v roce 1973, kdy se k ES připojili tři další členové, a to Dánsko, Irsko a Velká Británie. Přístupem těchto států do Evropského společenství se zvýraznily nejen rozdíly mezi členskými státy, ale také mezi jednotlivými regiony. Významným mezníkem pro regionální politiku byl rok 1975, kdy vznikl Evropský fond regionálního rozvoje, který se stal nástrojem ke snižování regionálních disparit Evropského společenství, později Evropské unie.

Předmětem bakalářské práce jsou regionální disparity v pobaltských zemích. Pobaltské země, jež vstoupily do EU v roce 2004, lze charakterizovat jako poměrně malé země, situované v severovýchodní Evropě s malým počtem obyvatel. Mezi těmito zeměmi existují značné ekonomické, sociální a územní rozdíly.

Cílem bakalářské práce bylo přiblížit problematiku regionálních disparit a regionální politiky EU a především analyzovat, komparovat a zhodnotit regionální disparity v pobaltských zemích (Estonsko, Lotyšsko, Litva) dle vybraných indikátorů ve zvoleném referenčním období.

Analýza regionálních disparit byla provedena dle šesti vybraných socio-ekonomických a environmentálních indikátorů, kterými jsou HDP na obyvatele v PPS, výdaje na výzkum a vývoj (GERD), míra zaměstnanosti, míra dlouhodobé nezaměstnanosti, objem nákladní dopravy a energetická náročnost hospodářství. Z pohledu **HDP na obyvatele v PPS** se jedná především o rozdíly mezi **regiony nacházejícími se v blízkosti hlavních měst a ostatními regiony**. Z pohledu ostatních ukazatelů se jedná o výrazné rozdíly mezi **Estonskem** a ostatními pobaltskými zeměmi. Největšího pokroku ve snižování disparit dosahuje Estonsko, které dosahuje pozitivních hodnot v prvních čtyřech zmíněných ukazatelích. V posledních dvou ukazatelích však Estonsko značně **zaostává** oproti ostatním pobaltským zemím a výrazného pokroku zde dosahuje **Litva**.

Z důvodu omezené dostupnosti srovnatelných dat, jsou disparity na úrovni NUTS 3 hodnoceny prostřednictvím ukazatele *HDP na obyvatele v PPS* (v %, EU 27 = 100). Nejlépe hodnoceným krajem Estonska je **Põhja-Eesti**. Ostatní kraje se nacházejí silně pod úrovní EU-27, největší rozdíly byly zaznamenány v krajích Kirde-Eesti a Lõuna-Eesti. Ani jeden z lotyšských krajů nedosahuje hodnoty 100, tedy hodnoty EU-27. Nejvíce se této hodnotě přibližuje kraj **Riga**. Ostatní kraje Lotyšska se nacházejí silně pod průměrem EU-27, největší rozdíly byly zaznamenány v krajích Latgale, Vidzeme a Zemgale. Stejně jako

u krajů Lotyšska také žádný z krajů Litvy nedosahuje hodnoty 100, tedy hodnoty EU-27. Nejvíce se k této hodnotě přibližuje kraj **Vilnius**. Krajem s největšími disparitami je v Litvě Tauragė.

S porovnáním EU-27 dle indikátoru **HDP na obyvatele v PPS** se všechny tři pobaltské státy nacházejí silně pod průměrem EU-27, stejně tak ve srovnání se 17 zeměmi eurozóny. Dle indikátoru **výdaje na výzkum a vývoj (GERD)** žádná z pobaltských zemí nesplňuje jeden z pěti cílů Strategie Evropa 2020, a to, že výdaje na vědu a výzkum by měly dosahovat 3 % HDP. Nejvíce se ukazatel ve sledovaném období zvyšoval v Estonsku, v Lotyšsku výdaje na výzkum a vývoj značně kolísají a v Litvě tento ukazatel stagnuje. Průměru EU-27 a eurozóně se nejvíce přibližuje Estonsko. Dle indikátoru **míry zaměstnanosti** v některých letech, konkrétně 2006 až 2008, Estonsko převyšuje, jak průměr EU-27, tak průměr eurozóny, totéž můžeme říci o Lotyšsku, které ovšem dosahuje hodnot mírně nižších než Estonsko. Všechny tři pobaltské země nejvíce snížily svou **dlouhodobou nezaměstnanost** v letech 2006 až 2008, a tak se přiblížily průměru EU-27 a také eurozóny. V roce 2010 se ovšem ve všech pobaltských zemích dlouhodobá nezaměstnanost zvýšila, a proto se v tomto roce pobaltské země nacházejí pod průměrem EU-27 a také eurozóny. Dle indikátoru **objemu nákladní dopravy** Litva a Lotyšsko dosahují průměrných hodnot EU-27, Litva se dokonce nachází ke konci sledovaného období nad průměrem EU-27, naopak Estonsko silně pod průměrem EU.

Z uvedených závěrů vyplývá, že **cíl práce byl splněn**. Pro další snižování regionálních disparit by měly pobaltské země investovat do výzkumu a vývoje a také by se měly více zaměřit na energetickou náročnost hospodářství.

Na závěr bakalářské práce bych chtěla zmínit, že i v novém programovacím období 2014 – 2020 dle HDP na obyvatele v PPS (EU27 = 100) patří i nadále pobaltské země s HDP na hlavu nižším než je 75 % průměru EU mezi méně rozvinuté regiony. Pobaltské země tak nadále mohou čerpat prostředky na investice do inovací, zvyšování energetické účinnosti, sociální soudržnosti a konkurenceschopnosti.

Seznam použité literatury

a) Knihy

1. JÁČ, Ivan et al. *Jedinečnost obce v regionu*. 1. vyd. Příbram: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-038-6.
2. KRUTILOVÁ, Jana. *Pobaltské republiky: Litva, Lotyšsko, Estonsko: průvodce do zahraničí*. 1. vyd. Praha: Olympia, 2000, s. 105. ISBN 80-7033-655-2.
3. KUTSCHERAUER, Alois et al. *Regionální disparity: Disparity v regionálním rozvoji země, jejich pojetí, identifikace a hodnocení*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava Ekonomická fakulta, 2010. ISBN 978-80-87029-19-8.
4. MOLLE, Willem. *European cohesion policy: Regions and Cities*. 1. vyd. London: Routledge, 2007. ISBN 978-0-415-43812-4.
5. SKOKAN, Karel. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Ostrava: Repronis, 2004, s. 34. ISBN 80-7329-059-6.
6. STEJSKAL, Jan a Jaroslav KOVÁRNÍK. *Regionální politika a její nástroje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 39. ISBN 978-80-7367-588-2.
7. WOKOUN, René et al. *Regionální rozvoj: Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování*. Příbram: Linde Praha, a. s., 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

b) Elektronické dokumenty

8. NEDOMLELOVÁ, Iva. Teorie rozvoje, teorie ekonomického růstu a teorie regionálního rozvoje. In: 2008: Inovační přístup k řešení disparit v úrovni regionů, projekt WD-30-07-1 podporován Ministerstvem pro místní rozvoj ČR. 2008 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: <http://vyzkum.hf.tul.cz/wd/download/2008/f11.pdf>
9. SKOKAN, Karel et al. *Regionální disparity v mezinárodním srovnání* [online]. 2008 [cit. 2012-01-02]. Dostupné z: http://alkut.cz/edice_cd/cd7_vyzkumne_studie_2010/pdf/03_studie_du4.pdf

c) Webové stránky

10. CK PERISKOPE SKANDINÁVIE. Energetika Estonska je doposud závislá na Rusku. *Estonsko.pobalti.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: estonsko.pobalti.cz/obecne/zajimavosti/
11. CZECH TRADE. Estonsko: Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/estonsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000907/#sec7>
12. CZECH TRADE. Litva: Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/litva-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000691/>
13. CZECH TRADE. Litva: Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/litva-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/100069/#sec7>
14. CZECH TRADE. Lotyšsko: Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lotyssko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000682>
15. CZECH TRADE. Lotyšsko. Ekonomická charakteristika země. *Businessinfo.cz* [online]. ©1997-2011 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lotyssko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000682/#sec7>
16. ČESKÁ SPOŘITELNA, A.S. Kohezní politika a její budoucí směřování. *Csas.cz* [online]. 2009 [2011-12-29]. Dostupné z: http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/KohezniPolitikaBudouciSmer.pdf?archivePage=EUspec_archive&navid=nav00202_eu_spec_analyzy
17. ČESKÝ STATISTIKÝ ÚŘAD. Evropský srovnávací program. *Www.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/evropsky_srovnavaci_program

18. ČESKÝ STATISTIKÝ ÚŘAD. Hrubý domácí produkt (HDP) – Metodika. *Www.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_\(hdp\)](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_(hdp))
19. DATABÁZE EUROSTATU. Energetická náročnost ekonomiky. *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsien020>
20. DATABÁZE EUROSTATU. Investice na ochranu životního prostředí – veřejný sektor (v % HDP). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=ten00050>
21. DATABÁZE EUROSTATU. Míra dlouhodobé nezaměstnanosti, v členění podle pohlaví (v %). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsisc070>
22. DATABÁZE EUROSTATU. Míra zaměstnanosti, v členění podle pohlaví (v %). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsiem010>
23. DATABÁZE EUROSTATU. Podíl ekologických daní (v %). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=ten00065>
24. DATABÁZE EUROSTATU. Výdaje na ochranu životního prostředí – veřejný sektor (v % HDP). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2021-02-18]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=ten00049>
25. DATABÁZE EUROSTATU. Výdaje na výzkum a vývoj (VaV) podle sektorů provádění (v % HDP). *Apl.czso.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tsc00001>
26. EKONOMICKÝ PORTÁL. Pobaltští tygři: Litva, Lotyšsko, Estonsko. *Euroekonom.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-29]. Dostupné z: www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-balt
27. ENCYCLOPEDIA OF THE NATIONS. Latvia – Environment. *Nationsencyclopedia.com* [online]. ©2012 [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: <http://www.nationsencyclopedia.com/Europe/Latvia-ENVIRONMENT.html#b>

28. ENCYKLOPEDIÉ. Litva. *Evropa2045.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=3&tema=23
29. EUROSTAT. Volume of freight transport relative to GDP – Index (2000=100). *Epp.eurostat.ec.europa.eu* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/web/table/description.jsp>
30. EVROPSKÁ KOMISE. Evropská unie v České republice. Lisabonská strategie. *Ec.europa.eu* [online]. 2010 [cit. 2012-01-02]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/abc/policies/art2377_cs.htm
31. EVROPSKÁ KOMISE. Hospodářská a sociální soudržnost. *Ec.europa.eu* [online]. 2011 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: ec.europa.eu/regional_policy/glossary/economic_and_social_cohesion_cs.htm
32. EVROPSKÁ KOMISE. NUTS – Nomenclature of territorial units for statistics. *Epp.eurostat.ec.europa.eu* [online]. ©2011 [cit. 2011-12-22]. Dostupné z: epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/introduction
33. FONDY EVROPSKÉ UNIE. Regionální politika EU. *Strukturalni-fondy.cz* [online]. 2011 [2011-12-29]. Dostupné z: www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU/Regionalni-politika-EU
34. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. Evropa 2020. *Www.msmt.cz* [online]. ©2006 [cit. 2012-01-02]. Dostupné z: www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/strategie-evropa-2020
35. MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund). *Strukturalni-fondy.cz* [online]. 2011 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: [www.strukturalni-fondy.cz/Glosar/E/Evropsky-zemedelsky-podpurny-a-zarucni-fond-\(EAGGF\)](http://www.strukturalni-fondy.cz/Glosar/E/Evropsky-zemedelsky-podpurny-a-zarucni-fond-(EAGGF))
36. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Estonsko. Zahraniční obchod země. *Mzv.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/estonsko/ekonomika/zaharnicni_obchod_zeme.html
37. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. Lotyšsko. Zahraniční obchod země. *Mzv.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-18]. Dostupné z:

- www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/lotyšsko/ekonomika/zaharnicni_obchod_zeme.html
38. RETAIL INFO EGYPT HURGHADA. Estonsko. *Ocestovani.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.ocestovani.cz/estonsko/zakladni-informace/
39. VELVYSLANECTVÍ ČR VE VILNIUSU. Obchod a ekonomika. *Mzv.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: www.mzv.cz/vilnius/cz/obchod_a_ekonomika/index.html
40. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Estonsko v Evropské unii. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/515/sekce/estonsko-v-evropske-unii/
41. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Estonsko. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/513/sekce/zakladni-informace/
42. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Evropská investiční banka. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-11 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: www.euroskop.cz/83/sekce/evropska-investicni-banka/
43. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Litva. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/492/sekce/zakladni-informace/
44. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Lotyšsko. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/485/sekce/zakladni-informace/
45. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Nové iniciativy kohezní politiky. *Euroskop.cz* [online]. 2012 [2012-01-02]. Dostupné z: www.euroskop.cz/8637/sekce/iniciativy-kohezni-politiky/
46. WIKIPEDIE. NUTS. *Wikipedia.org* [online]. ©2011 [cit. 2011-12-22]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/NUTS>
47. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Politický systém Estonska. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/514/sekce/politicky-system-estonska/
48. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Politický systém Litvy. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/494/sekce/politicky-system-litvy/

49. VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Politický systém Lotyšska. *Euroskop.cz* [online]. ©2005-12 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: www.euroskop.cz/487/sekce/politicky-system-lotysska/
50. WIKIPEDIA. NUTS of Estonia. *En.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-01]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/NUTS_of_Estonia
51. WIKIPEDIA. NUTS of Latvia. *En.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/NUTS_of_Latvia
52. WIKIPEDIA. NUTS of Lithuania. *En.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/NUTS_of_Lithuania
53. WIKIPEDIA. Transport in Estonia. *En.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Transport_in_Estonia
54. WIKIPEDIE. Dějiny Sovětského svazu. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-03-02]. Dostupné z: cs.wikipedia.org/wiki/Dějiny_Sovětského_svazu
55. WIKIPEDIE. Ekonomika Estonska. *Cs.wikipedia.org* [online]. 2012 [cit. 2012-02-19]. Dostupné z: cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomika_Estonska

d) Časopisy

56. *Regionální disparity* [online časopis]. 2008 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: disparity.vsb.cz/dkoumenty2/wp_2.pdf. ISSN 1802-9450.

Seznam zkratk

CF	Cohesion Fund Kohezní fond
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund Evropský zemědělský podpůrný a garanční fond
EE	Estonia Estonsko
EIB	European Investment Bank Evropská investiční banka
ERDF	European Regional Development Fund Evropský fond regionálního rozvoje
ES	Evropské společenství
EHS	Evropské hospodářské společenství
ESF	European Social Fund Evropský sociální fond
EU	European Union Evropská unie
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
FIFG	Financial Instrument for Fisheries Guidance Finanční nástroj na podporu rybolovu
GERD	Gross Expenditure on Research and Development Výdaje na výzkum a vývoj
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní příjem
ILO	International Labour Organization Mezinárodní organizace práce
JEA	Jednotný evropský akt
LAU	Local Administrative Unit Lokální administrativní jednotka
LV	Latvia Lotyšsko
LT	Lithuania Litva

NUTS	La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques Nomenklatura územních statistických jednotek
PPS	Purchasing Power Standard Standard kupní síly
SNS	Společenství nezávislých států
ŽP	Životní prostředí

Seznam tabulek

Tabulka 2.1: Hranice pro rozdělení NUTS regionů

Tabulka 2.2: Zprávy o hospodářské a sociální soudržnosti EU

Tabulka 2.3: Cíle a ukazatele Strategie Evropy 2020

Tabulka 3.1: Vybrané makroekonomické ukazatele Estonska v letech 2002 - 2010

Tabulka 3.2: Vybrané ukazatele trhu práce v Estonsku v letech 2002 – 2010

Tabulka 3.3: Vybrané ukazatele výzkumu a vývoje v Estonsku v letech 2002 – 2010

Tabulka 3.4: Vybrané ukazatele životního prostředí v Estonsku v letech 2002 – 2006

Tabulka 3.5: Vybrané ukazatele regionů NUTS 3 Estonska

Tabulka 3.6: Vybrané makroekonomické ukazatele Lotyšska v letech 2002 – 2010

Tabulka 3.7: Vybrané ukazatele trhu práce v Lotyšsku v letech 2002 - 2010

Tabulka 3.8: Vybrané ukazatele výzkumu a vývoje v Lotyšsku v letech 2002 – 2010

Tabulka 3.9: Vybrané ukazatele životního prostředí v Lotyšsku v letech 2002 - 2006

Tabulka 3.10: Vybrané ukazatele regionů NUTS 3 Lotyšska

Tabulka 3.11: Vybrané makroekonomické ukazatele Litvy v letech 2002 - 2010

Tabulka 3.12: Vybrané ukazatele trhu práce v Litvě v letech 2002 - 2010

Tabulka 3.13: Vybrané ukazatele výzkumu a vývoje v Litvě v letech 2002 – 2010

Tabulka 3.14: Vybrané ukazatele životního prostředí v Litvě v letech 2002 - 2010

Tabulka 3.15: Vybrané ukazatele regionů NUTS 3 Litvy

Tabulka 4.1: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %, EU 27 = 100)

Tabulka 4.2: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %, EU = 100) v regionech
NUTS 3 Estonska

Tabulka 4.3: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %, EU = 100) v regionech
NUTS 3 Lotyšska

Tabulka 4.4: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %, EU = 100) v regionech
NUTS 3 Litvy

Tabulka 4.5: Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD) v letech 2000 – 2010
(v % HDP)

Tabulka 4.6: Míra zaměstnanosti v letech 2000 – 2010 (v %)

Tabulka 4.7: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti v letech 2000 – 2010 (v %)

Tabulka 4.8: Objem nákladní dopravy v letech 2000 – 2010 (jednotky)

Tabulka 4.9: Energetická náročnost hospodářství v letech 2000 – 2010 (jednotky)

Tabulka 4.10: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 – 2010 (v %)

Tabulka 4.11: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Estonska v letech 2000 – 2010 (v %)

Tabulka 4.12: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Lotyšska v letech 2000 – 2010 (v %)

Tabulka 4.13: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Litvy v letech 2000 – 2010 (v %)

Tabulka 4.14: Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD) v letech 2000 – 2010 (v % HDP)

Tabulka 4.15: Míra zaměstnanosti v letech 2000 – 2010 (v %)

Tabulka 4.16: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti v letech 2000 – 2010 (v %)

Tabulka 4.17: Objem nákladní dopravy v letech 2000 – 2010 (jednotky)

Tabulka 4.18: Energetická náročnost hospodářství v letech 2000 – 2010 (jednotky)

Tabulka 4.19: Bodové ohodnocení ukazatele HDP na obyvatele v PPS

Tabulka 4.20: Bodové ohodnocení ukazatele HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Estonska

Tabulka 4.21: Bodové ohodnocení ukazatele HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Lotyšska

Tabulka 4.22: Bodové ohodnocení ukazatele HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Litvy

Tabulka 4.23: Bodové ohodnocení ukazatele (GERD)

Tabulka 4.24: Bodové ohodnocení ukazatele míra zaměstnanosti

Tabulka 4.25: Bodové ohodnocení ukazatele dlouhodobá míra nezaměstnanosti

Tabulka 4.26: Bodové ohodnocení ukazatele objemu nákladní dopravy

Tabulka 4.27: Bodové ohodnocení ukazatele energetické náročnosti hospodářství

Tabulka 4.28: Souhrnné bodové hodnocení ukazatelů a výsledné pořadí pobaltských zemí (bodová metoda, metoda semaforu)

Tabulka 4.29: Celkové průměrné pořadí pobaltských zemí dle bodové metody

Tabulka 4.30: Výběrové statistiky celkového bodového hodnocení pobaltských zemí

Seznam obrázků

Obrázek 2.1: Horizontální perspektiva regionálních disparit

Obrázek 3.1: Úrovně NUTS v Estonsku

Obrázek 3.2: Úrovně NUTS Lotyšska

Obrázek 3.3: Úrovně NUTS v Litvě

Seznam grafů

Graf 3.1: Vývoj zahraničního obchodu Estonska v letech 2002 – 2010 (v mld. EUR)

Graf 3.2: Vývoj zahraničního obchodu Lotyšska v letech 2002 – 2010 (v mld. EUR)

Graf 3.4: Vývoj zahraničního obchodu Litvy v letech 2002 – 2010 (v mld. EUR)

Graf 4.1: HDP na obyvatele v PPS v letech 2000 a 2010

Graf 4.2: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Estonska v letech 2000 a 2010
(v %)

Graf 4.3: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Lotyšska v letech 2000 a 2010
(v %)

Graf 4.4: HDP na obyvatele v PPS v regionech NUTS 3 Litvy v letech 2000 a 2010 (v %)

Graf 4.5: Hrubé výdaje na vědu a výzkum (GERD) v letech 2000 a 2010 (v % HDP)

Graf 4.6: Míra zaměstnanosti (v %)

Graf 4.7: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti (v %)

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 11. května 2012

.....

Petra Matoušková

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vývoj přístupů k regionálnímu rozvoji

Příloha č. 2: Rozdělení financí jednotlivým členským státům za období 2007 – 2013
v současných cenách v milionech eur

Příloha č. 3: Srovnání cílů a nástrojů v minulém a současném období

Příloha č. 4: Krátký seznam strukturálních ukazatelů včetně specifikace ukazatele

Přílohy

Příloha č. 1: Vývoj přístupů k regionálnímu rozvoji

<i>Obecné paradigma</i>	<i>Prostorové tendence</i>	<i>Dílčí teorie regionálního rozvoje</i>	<i>Regionální politika</i>
Liberální endogenně rozvojové.	Prostorový vývoj směřuje k rovnováze, konvergenci, a proto není nutno zasahovat do tržních procesů. Neintervencionistický přístup.	Neoklasické jedno a dvousektorové modely růstu, nová teorie endogenního růstu, nová teorie růstu.	<i>Dělníci za práci</i> , nástroje zvyšující mobilitu pracovních sil.
Keynesiánské exogenně rozvojové.	Prostorový vývoj má sklon k nerovnováze, divergenci, a proto jsou zásahy do tržních procesů nutné.	Teorie kumulativních příčin, teorie nerovnoměrného rozvoje, teorie pólů růstu, center růstu a růstových os, teorie exportní základny, jádro-periferie, teorie výrobních cyklů a ziskových cyklů, teorie prostorových dělb práce, teorie mezoekonomiky.	<i>Práce za dělníky</i> , nástroje podporující příliv investic do problémových regionů.
Marxisticko-socialistické extrémně intervencionistické.	Vývoj směřuje k regionální nerovnováze, nutnost plánování a řízení prostorového vývoje.	Prostorová dimenze marx-socialistické doktríny, teorie krize, houpačková teorie nerovnoměrného rozvoje.	Centrální plánování a řízení prostorového vývoje ignorující regionálně-tržní signály. Aplikace v zemích střední a východní Evropy.
Moderní neo-endogenní přístup, spíše neintervencionistický přístup.	Vývoj má sklon k regionální nerovnováze, nutno využít regionální potenciál.	Teorie učících se regionů, teorie výrobních okrsků, QWERTY teorie, teorie path dependency (závislosti na cestě).	Podpora prostředí, ve kterém se bude dařit networkingu, malým a středním firmám, inovacím, učení se. Zvýšení kvality místních a regionálních institucí, kooperace (konkurence a koperace).

Zdroj: KUTSCHERAUER, Alois et al. *Regionální disparity: Disparity v regionálním rozvoji země, jejich pojetí, identifikace a hodnocení*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava Ekonomická fakulta, 2010. ISBN 978-80-87029-19-8.

**Příloha č. 2: Rozdělení financí jednotlivým členským státům za období 2007 – 2013
v současných cenách v milionech eur**

	Konvergence			Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost		Evropská územní spolupráce	Celkem
	Fond soudržnosti	Konvergence	Phasing-out	Phasing-in	Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost		
Belgie			638		1 425	194	2 258
Bulharsko	2 283	4 391				179	6 853
ČR	8 819	17 064			419	389	26 692
Dánsko					510	103	613
Německo		11 864	4 215		9 409	851	26 340
Estonsko	1 152	2 252				52	3 456
Irsko				458	293	151	901
Řecko	3 697	9 420	6 458	635		210	20 420
Španělsko	3 543	21 054	1 583	4 955	3 522	559	35 217
Francie		3 191			10 257	872	14 319
Itálie		21 211	430	972	5 353	846	28 812
Kypr	213			399		28	640
Lotyšsko	1 540	2 991				90	4 620
Litva	2 305	4 470				109	6 885
Lucembursko					50	15	65
Maďarsko	8 642	14 248		2 031		386	25 307
Malta	284	556				15	855
Nizozemí					1 660	247	1 907
Rakousko			177		1 027	257	1 461
Polsko	22 176	44 377				731	67 284
Portugalsko	3 060	17 133	280	448	490	99	21 511
Rumunsko	6 552	12 661				455	19 668
Slovinsko	1 412	2 689				104	4 205
Slovensko	3 899	7 013			449	227	11 588
Finsko				545	1 051	120	1 716
Švédsko					1 626	265	1 891
Spojené království		2 738	174	965	6 014	722	10 613
Meziregionální / Síťová spolupráce						445	445
Technická pomoc							868
Celkem	69 578	199 322	13 955	11 409	43 556	8 723	347 410

Zdroj: EVROPSKÁ KOMISE. *Politika soudržnosti 2007 – 2013: Poznámky a úřední texty*. Lucembursko: Úřad pro tisk Evropských společností, 2007. ISBN 92-79-03801-X.

Příloha č. 3: Srovnání cílů a nástrojů v minulém a současném období

2000 - 2006		2007 - 2013	
Cíle	Finanční nástroje	Cíle	Finanční nástroje
CF	CF	Konvergence	ERDF ESF CF
Cíl 1	ERDF ESF EAGGF FIFG		
Cíl 2	ERDF ESF		
Cíl 3	ESF	Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost, regionální úroveň, národní úroveň	ERDF ESF
INTERREG	ERDF		
URBAN	ERDF	Evropská územní spolupráce	ERDF
EQUAL	ESF		
LEADER+	EAGGF (orientační sekce)		
Rozvoj venkova a restrukturalizace odvětví rybolovu, vyjma cíle 1	EAGGF – záruční sekce FIFG	Problematika rozvoje venkova a rybolovu již nebude součástí politiky soudržnosti, bude zařazena pod společné zemědělské politiky.	
9 cílů	6 nástrojů	3 cíle	3 nástroje

Zdroj: STEJSKAL, Jan a Jaroslav KOVÁRNÍK. *Regionální politika a její nástroje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-588-2.

Příloha č. 4: Krátký seznam strukturálních ukazatelů

	Strukturální ukazatel	Oblast hodnocení	Specifikace ukazatele
1	HDP na obyvatele v PPS	Celkové ekonomické prostředí	Hrubý domácí produkt na osobu v paritách kupního standardu (PPS), (EU-27 = 100)
2	Produktivita práce na zaměstnanou osobu	Zaměstnanost	Hrubý domácí produkt v paritách kupního standardu (PPS) na osobu zaměstnanou v EU-25, (EU-25 = 100)
3	Míra zaměstnanosti	Zaměstnanost	Podíl počtu zaměstnaných osob ve věku 15 – 64 let na celkové populaci ve stejné věkové kategorii, v %
4	Míra zaměstnanosti starších pracovníků	Zaměstnanost	Podíl počtu zaměstnaných osob ve věku 55 – 64 let na celkové populaci ve stejné věkové kategorii, v %
5	Hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj (GERD)	Inovace a výzkum	Hrubé domácí výdaje na výzkum a vývoj jako procentuální podíl na HDP, v %
6	Úroveň dosaženého vzdělání mládeže	Zaměstnanost	Procento obyvatelstva ve věku 20 – 24 let, které má alespoň vyšší střední vzdělání
7	Relativní cenová úroveň	Ekonomická reforma	Relativní cenová úroveň celkové spotřeby domácností zahrnující nepřímé daně, v %, (EU-25 = 100)
8	Kapitálové investice	Inovace a výzkum	Kapitálové investice do soukromého, v % HDP
9	Míra rizika chudoby – po sociálních dávkách	Sociální soudržnost	Podíl osob s příjmem pod hranicí rizika chudoby po sociálních transferech. Hranice chudoby se stanovuje jako 60 % národního mediánového disponibilního příjmu po sociálních transferech, v %
10	Rozptýlení regionální míry zaměstnanosti	Sociální soudržnost	Variační koeficient míry zaměstnanosti regionů (úroveň NUTS 2) uvnitř zemí
11	Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	Sociální soudržnost	Dlouhodobě nezaměstnaní (12 měsíců a déle) jako procento celkového ekonomicky aktivního obyvatelstva ve věku 15 – 64 let
12	Emise skleníkových plynů	Životní prostředí	Celkové emise skleníkových plynů; procentní změna od základního roku 1990 a cílů podle Kjótského protokolu / Rozhodnutí Rady EU pro roky 2008-2012 – základ pro index = 100, založeno na ekvivalentech CO ₂
13	Energetická náročnost národního hospodářství	Životní prostředí	Hrubá spotřeba energie v zemi dělená HDP (ve stálých cenách, 1995=100) – kgoe (kilogram of oil equivalent) na 1000 Euro
14	Objem nákladní dopravy k HDP	Životní prostředí	Index objemu nákladní dopravy v zemi vztahující se k HDP; měřený v tkm / HDP (ve stálých cenách 1995=100), 1995=100

Zdroj: *Regionální disparity* [online časopis]. 2008 [cit. 2011-12-29]. Dostupné z: disparity.vsb.cz/dkoumenty2/wp_2.pdf. ISSN 1802-9450